

**KATILIM BANKALARININ FİNANSAL
PERFORMANSLARININ TOPSIS YÖNTEMİ
İLE ULUSLARARASI BOYUTTA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Ashhan YETİM

**Yüksek Lisans Tezi
İşletme Anabilim Dalı
Prof. Dr. Bekir ELMAS
2020
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

Ashhan YETİM

**KATILIM BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ
TOPSIS YÖNTEMİ İLE ULUSLARARASI BOYUTTA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Bekir ELMAS**

ERZURUM-2020

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum " KATILIM BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ TOPSIS YÖNTEMİ İLE ULUSLARARASI BOYUTTADEĞERLENDİRİLMESİ " adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
☒ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[29.07.2020]

[Aslıhan YETİM]

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

.....
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılmaması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Bekir ELMAS danışmanlığında, Aslıhan YETİM tarafından hazırlanan bu çalışma 20 / 07 / 2020 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından, İşletme Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Murat YILDIRIM

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Bekir ELMAS

İmza:
İmza:
İmza:

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	VII
TABLolar DİZİNİ	IX
ŞEKİLLER DİZİNİ	X
ÖNSÖZ.....	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KATILIM BANKACILIĞI

1.1. KATILIM BANKACILIĞI VEYA FAİZSİZ BANKACILIK TANIMLARI ...	4
1.2. FAİZ VE KÂR PAYI KAVRAMLARI.....	5
1.2.1. Faiz Kavramı	5
1.2.2. Kâr Payı Kavramı.....	8
1.3. KATILIM BANKACILIĞININ AMAÇLARI.....	9
1.4. KATILIM BANKACILIĞININ HUKUKİ YAPISI	9
1.5. KATILIM BANKACILIĞI İLE GELENEKSEL BANKACILIK ARASINDAKİ FARKLAR	12
1.6. KATILIM BANKACILIĞININ SINIRLARI	12
1.7. KATILIM BANKACILIĞININ ÖZELLİKLERİ	14
1.8. KATILIM BANKACILIĞININ ORTAYA ÇIKIŞ SEBEPLERİ	15
1.8.1. Dini Sebepler.....	15
1.8.2. Ekonomik Sebepler	16
1.8.3. Sosyal Sebepler	17
1.8.4. Politik Sebepler	17
1.9. KATILIM BANKACILIĞI SİSTEMİNDE YÜRÜTÜLEN FAALİYETLER	18
1.9.1. Murâbaha.....	18
1.9.2. Mudârebe.....	21
1.9.3. Muşâreke	23
1.9.4. İcâre	24
1.9.5. Tekâful	26

1.9.6. Karz-ı Hasen.....	27
1.9.7. Teverruk	28
1.9.8. Selem.....	29
1.9.9. İstisna	30
1.9.10. Sukuk.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMİ VE GELİŞİM SÜRECİ

2.1. DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	33
2.2. İSLAMİ VE KARMA FİNANS KESİMLERİNDE FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMLERİ.....	34
2.2.1. İran	35
2.2.2. Suudi Arabistan	35
2.2.3. Katar	36
2.2.4. Kuveyt	37
2.2.5. Malezya	37
2.2.6. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)	38
2.2.7. Endonezya	39
2.2.8. Bahreyn	40
2.2.9. Bangladeş	41
2.3. KÜRESEL FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMİNE AİT VERİLER.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI SİSTEMİ VE GELİŞİM SÜRECİ

3.1. OSMANLI DEVLETİ'NDE PARA VAKIFLARI.....	47
3.2. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE ÖZEL FİNANS KURUMLARI	48
3.3. TÜRKİYE'DE FİNANS SİSTEMİ İÇERİSİNDE KATILIM BANKACILIĞI.....	50
3.4. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARININ FON TOPLAMA VE FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ.....	51

3.4.1. Fon Toplama Yöntemleri	51
3.4.2. Fon Kullandırma Yöntemleri	52
3.5. TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN KATILIM BANKALARI VE TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ (TKBB).....	53
3.5.1. Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB).....	53
3.5.2. Albaraka Türk Katılım Bankası	54
3.5.3. Kuveyt Türk Katılım Bankası	54
3.5.4. Türkiye Finans Katılım Bankası	54
3.5.5. Ziraat Katılım Bankası	55
3.5.6. Vakıf Katılım Bankası.....	55
3.5.7. Emlak Katılım Bankası	55
3.6. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞININ BÜYÜKLÜĞÜNE AİT VERİLER	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ ULUSLARARASI BOYUTTA KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK TOPSIS UYGULAMASI

4.1. ÇALIŞMANIN AMACI.....	58
4.2. ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE KISITLARI	58
4.3. TOPSIS YÖNTEMİ.....	59
4.3.1. Karar Matrisinin Oluşturulması	60
4.3.2. Standart Karar Matrisinin Oluşturulması	60
4.3.3. Ağırlıklı Standart Karar Matrisinin Oluşturulması	60
4.3.4. İdeal (A^*) ve Negatif İdeal (A^-) Çözümlerin Oluşturulması	61
4.3.5. Ayrım Ölçülerinin Hesaplanması	61
4.3.6. İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Hesaplanması	62
4.4. LİTERATÜR TARAMASI	62
4.5. ÇALIŞMADA KULLANILAN FİNANSAL ORANLAR	68
4.5.1. Sermaye Yeterlilik Oranları	69
4.5.2. Bilanço Yapısı Oranları.....	70
4.5.3. Aktif Kalitesi Oranları.....	71

4.5.4. Likidite Oranları	72
4.5.5. Kârlılık Oranları	73
4.6. VERİ SETİNİN OLUŞTURULMASI.....	73
4.7. BULGULAR	74
4.7.1. Karar Matrisinin Oluşturulması	74
4.7.2. Standart Karar Matrisi	81
4.7.3. Ağırlıklı Standart Karar Matrisi	82
4.7.4. İdeal (A^*) ve Negatif İdeal (A^-) Çözüm Kümelerinin Oluşturulması	83
4.7.5. Ayrım Ölçülerinin Hesaplanması	84
4.7.6. İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Hesaplanması	85
4.7.7. Ziraat Katılım Bankasının ve Vakıf Katılım Bankasının Finansal Performanslarının Değerlendirme Sonuçları	94
4.7.8. Katılım Bankalarının Genel Finansal Performans Değerlendirmesi Sonuçları	97
SONUÇ.....	99
KAYNAKÇA	104
ÖZGEÇMİŞ.....	115

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****KATILIM BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ TOPSIS
YÖNTEMİ İLE ULUSLARARASI BOYUTTA DEĞERLENDİRİLMESİ****Ashhan YETİM****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bekir ELMAS****2020, 115 sayfa****Jüri: Prof. Dr. Bekir ELMAS****Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU****Prof. Dr. Murat YILDIRIM**

Katılım bankacılığı, dünyada İslami bankacılık olarak bilinen faizsiz finansal hizmetler sunan bir bankacılık türüdür. Katılım bankacılığı sektörü 1960'lı yıllardan itibaren ciddi girişimlere sahne olmuştur. Bugün ise toplam İslami bankacılık varlıklarının küresel bankacılık varlıklarından almış olduğu pay %6'dır. Türkiye özelinde ise bu oran %6,3'tür.

Bu çalışmada, katılım bankalarının finansal performansları uluslararası olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın temel amacı, Türkiye'de son dönemlerde katılım bankacılığı sektöründe yaşanan gelişmeler ve bu gelişmeler doğrultusunda atılan adımların bankaların finansal performansında ne gibi sonuçlar meydana getirdiğini incelemektir. Türkiye katılım bankacılığı konusunda bazı Ortadoğu ve Asya ülkelerine göre henüz küçük bir paya sahiptir. Türkiye'nin finansal performansını bu ülkelerle karşılaştırmak ise çalışmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır.

Çalışmada çok kriterli karar verme yöntemlerinden TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. 2012-2019 yıllarını kapsayan çalışma sonucunda en başarılı bankalara sahip ülkelerin Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Kuveyt olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de faaliyet gösteren Kuveyt Türk Katılım Bankası ise diğer ülkelerin bankaları arasında önemli bir başarı yakalamıştır.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, İslami Bankacılık, TOPSIS, Finansal Performans

ABSTRACT**MASTER THESIS****EVALUATION OF FINANCIAL PERFORMANCES OF PARTICIPATION
BANKS WITH THE TOPSIS METHOD IN INTERNATIONAL DIMENSIONS****Ashhan YETİM****Advisor: Prof. Dr. Bekir ELMAS****2020, 115 pages****Jury: Prof. Dr. Bekir ELMAS
Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU
Prof. Dr. Murat YILDIRIM**

Participation banking also known as Islamic banking in the world, is a type of banking that offers interest-free financial services. The participation banking sector has witnessed serious initiatives since the 1960s. Today, the ratio of total Islamic banking assets to global banking assets is 6%. In Turkey in particular, the ratio is 6.3%.

In this study, financial performances of participation banks are evaluated internationally. The main purpose of the study is to examine the effects of developments in the participation banking sector in recent years in Turkey and the steps taken in line with these developments on banks' financial performance. Compared with some Middle Eastern and Asian countries in terms of participation banking Turkey has a small share. Another objective of the study is to compare constitutes Turkey's financial performance with these countries.

TOPSIS method, which is a multi-criteria decision making method, was used in the study. As a result of the study covering the years 2012-2019, it has been determined that the countries with the most successful banks are Saudi Arabia, the United Arab Emirates (UAE) and Kuwait. Kuwait Turkish Participation Bank is operating in Turkey has achieved significant success among the banks of other countries.

Keywords: Participation Banking, Islamic Banking, TOPSIS, Financial Performance

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AAOIFI	: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions
ABIB	: Al Baraka Islamic Bank
ADIB	: Abu Dhabi Islamic Bank
AHP	: Analytic Hierarchy Process
AIBB	: Affin Islamic Bank Berhad
AİBÜ	: Abant İzzet Baysal Üniveristesi
ARB	: Al Rajhi Bank
ASBB	: Al Salam Bank Bahrain
ASEAN	: Association of Southeast Asian Nations
A.Ş	: Anonim Şirket
ATKB	: Albaraka Türk Katılım Bankası
AUB	: Ahli United Bank
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BAJ	: Bank Al Jazira
BB	: Boubyan Bank
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BEYDER	: Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi
BISB	: Bahrain Islamic Bank
BIST	: Borsa İstanbul
BR	: Bank Rakyat
BSF	: Banque Saudi Fransi
CAMELS	: Capital Asset Menegement Earning Liquidity Sensitivity
DESİYAB	: Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası
DIB	: Dubai Islamic Bank
EIB	: Emirates Islamic Bank
GF MAG	: Global Finance Magazine
G.Ü	: Gazi Üniversitesi
IBBL	: Islamic Bank Bangladesh Limited
IFDI	: Islamic Finance Development Indicator
IFSI	: Islamic Financial Services Industry
IIFM	: International Islamic Finance Market

IIRA	: Islamic International Rating Agency
INCIEF	: The Global University of Islamic Finance
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İSMMMO	: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
KFH	: Kuwait Finance House
KİK	: Körfez Arap Ülkeleri İş Birliği Konseyi
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KTKB	: Kuveyt Türk Katılım Bankası
LMC	: Liquidity Management Center
MENA	: Middle East North Africa
MIFC	: Malaysian International Islamic Finance Center
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
OPEC	: Organization of Petroleum Exporting Countries
ÖFK	: Özel Finans Kurumları
PIBB	: Public Islamic Bank Berhad
POS	: Point of Sale
ROA	: Return on Assets
ROE	: Return on Equity
SAMA	: Saudi Arabian Monetary Authority
SB	: Samba Bank
SERPAM	: Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi
SIB	: Sharjah Islamic Bank
SÜ İİBF	: Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TFKB	: Türkiye Finans Katılım Bankası
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOPSIS	: Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution
VKB	: Vakıf Katılım Bankası
VZA	: Veri Zarflama Analizi
ZKB	: Ziraat Katılım Bankası

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Türkiye Bankacılık Sektörünün Görünümü	57
Tablo 3.2. Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi ve Sektör İçindeki Payı	57
Tablo 4.1. Çalışmada Yer Alan Bankaların Listesi	74
Tablo 4.2. Finansal Performans Değerlendirmesinde Kullanılan Finansal Oranlar ve Ağırlıkları	75
Tablo 4.3. Genel Sıralama Kriterleri ve Ağırlıkları	76
Tablo 4.4. 2012 Yılı Karar Matrisi	76
Tablo 4.5. 2013 Yılı Karar Matrisi	77
Tablo 4.6. 2014 Yılı Karar Matrisi	77
Tablo 4.7. 2015 Yılı Karar Matrisi	78
Tablo 4.8. 2016 Yılı Karar Matrisi	79
Tablo 4.9. 2017 Yılı Karar Matrisi	79
Tablo 4.10. 2018 Yılı Karar Matrisi	80
Tablo 4.11. 2019 Yılı Karar Matrisi	81
Tablo 4.12. 2012 Yılı Standart Karar Matrisi	82
Tablo 4.13. 2012 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi	83
Tablo 4.14. 2012 Yılı İdeal ve Negatif İdeal Çözüm Kümeleri	83
Tablo 4.15. 2012 Yılı Pozitif İdeal Ayrım Ölçüleri	84
Tablo 4.16. 2012 Yılı Negatif İdeal Ayrım Ölçüleri	85
Tablo 4.17. 2012 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları	86
Tablo 4.18. 2013 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları	87
Tablo 4.19. 2014 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları	88
Tablo 4.20. 2015 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları	89
Tablo 4.21. 2016 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları	90
Tablo 4.22. 2017 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları	91
Tablo 4.23. 2018 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları	92
Tablo 4.24. 2019 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları	93
Tablo 4.25. 2017 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları (VKB ve ZKB Dâhil)	94
Tablo 4.26. 2018 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları (VKB ve ZKB Dâhil)	95
Tablo 4.27. 2019 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları (VKB ve ZKB Dâhil)	96
Tablo 4.28. Genel Performans Değerlendirmesi ve Sıralaması	97

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. İslami Finans Varlıklarındaki Büyüme (2012-2018).....	42
Şekil 2.2. Küresel İslami Finans Varlıklarının Dağılımı	43
Şekil 2.3. İslami Bankacılık Varlıkları ve Banka Sayısı.....	43
Şekil 2.4. Küresel İslami Bankacılık Varlıklarının Payı (2018)	44
Şekil 2.5. Bölgelere Göre İslami Bankacılık Varlıkları.....	45
Şekil 2.6. Ülkelerin Kendi Bankacılık Sektöründen Aldıkları Pay (2018).....	45
Şekil 2.7. Varlıklarda Toplam İslami Finans Pazarı	46
Şekil 3.1. Katılım Bankalarının Yıllara Göre Bankacılık Sektöründen Aldığı Pay.....	56

ÖNSÖZ

Katılım Bankalarının finansal performanslarının uluslararası düzeyde değerlendirildiği bu tez çalışması Prof. Dr. Bekir ELMAS rehberliğinde hazırlanmıştır. Bu çalışmayı hazırlarken görüşleri ile beni destekleyen, yardımlarını esirgemeyen, beni doğru bir şekilde yönlendiren danışman hocam Prof. Dr. Bekir ELMAS’a desteğini her zaman hissettiğim kıymetli hocam Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU’na ve değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Murat YILDIRIM’a teşekkür ediyorum. Her zorlukta ve her güzel günümde yanımda olan ve bana olan güvenlerini hiçbir zaman kaybetmeyen kıymetli aileme; anneme, babama ve kardeşlerime teşekkürlerimi sunuyorum.

Erzurum – 2020**Aslıhan YETİM**

GİRİŞ

Türkiye’deki ismi ile katılım bankacılığı dünyadaki ismi ile İslami bankacılık sistemi geleneksel bankacılığın dışına çıkarak faizsiz enstrümanlar ile işlem yapan bir bankacılık sistemi meydana getirmektedir. Son yıllarda tüm dünya ülkelerinin girmek istediği bir pazar haline gelen katılım bankacılığı yükselişini sürdürmektedir. Temel amacı, faizsiz finans ürünleri aracılığıyla atıl kalan fonları bankacılık sistemine kazandırmaktır. Bu amacın yanı sıra mevcut bankacılık sisteminin gelişmesine ve büyümesine de katkı sağlamaktadır. Katılım bankalarının KOBİ’lere (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) destek olması ekonomik sisteme önemli bir katkı sağlamaktadır. Katılım bankaları geleneksel bankacılıkta olduğu gibi vadesiz mevduat hesaplarıyla hizmet vermenin yanı sıra çeşitli İslami finans ürünlerini de kullanmaktadır. Vadesiz mevduat hesapları katılım bankacılığında özel cari hesaplar olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca, katılım bankacılığının fon toplama yöntemlerinden en bilinen hesap şekli kâr-zarar hesaplarıdır. Katılım bankacılığının temel fonksiyonunu oluşturan bu hesaplar ile hesap sahiplerinin bankanın kârına veya zararına ortak olması sağlanmaktadır. Kâr söz konusu olduğunda bu hesap sahipleri kârdan belli bir miktar pay almakta, zarar söz konusu olduğu takdirde ise zarardan etkilenmektedir. Ayrıca tüm dünyada İslami bankacılık çerçevesinde sunulan hizmetler arasında mudâraba, muşâreke, murabaha, sukuk, selem, istisna, karzı hasen, tekâful, icâre, teverruk gibi çeşitli İslami finans ürünleri bulunmaktadır. Türkiye’de ve dünyada bu yöntemlerden en çok murabaha yani bir malın üzerine kâr payı eklenerek satışının yapılması yöntemi kullanılmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada yaşanan gelişmeler ve akabinde Ortadoğu bölgesinde petrol rezervlerinin ortaya çıkması bankacılık sistemine yeni bir ivme kazandırmıştır. Ortadoğu bölgesinde petrol rezervleri bulunan; İran, Irak, Kuveyt ve Suudi Arabistan ile Venezuela tarafından 1960 yılında kurulan daha sonra birçok ülkenin üye olduğu Petrol İhraç Eden Ülkeler Birliği (OPEC) sayesinde bu ülkeler oldukça yüksek kazançlar sağlamıştır. Suudi Arabistan, Irak, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Kuveyt, İran, Katar gibi ülkeler dünyadaki petrol rezervinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Dünyada petrole olan ihtiyacın artması, petrol gelirlerinin de yüksek olmasına neden olmaktadır. Bu gelişmeler daha önce de denemelerin yapıldığı İslami Bankacılık sektörünün tam anlamıyla ön plana çıkmasını sağlamıştır. Özellikle Ortadoğu

lkelerinin bu gelirleri birtakım yatırımlarda değerlendirmek istemeleri ve faiz ile işlem yapan konvansiyonel bankacılıktan uzak durmak istemeleri İslami bankacılık konusunda ciddi atılımların yaşanmasına sebep olmuştur. İslami bankacılığın ilk önemli örneği 1963 yılında gerçekleştirilirken, gelişmesine en büyük katkı 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın kurulması ile olmuştur. Tüm bu gelişmelerin ışığında bugün İslami finans sektörü 2,5 trilyon dolarlık büyüklüğe ulaşmıştır. İslami bankacılık varlıkları ise 1.760 trilyon dolar değerindedir.

İslami bankacılık dünyada önemli bir noktaya gelmişken Türkiye'de bu gelişmeleri yakından takip etmektedir. Türkiye'de faizsiz bankacılığın ilk örnekleri 60'lı ve 70'li yıllarda oluşmaya başlamıştır. Katılım bankacılığı, Avrupa ülkelerine verdiğimiz işçi göçü sayesinde oluşan tasarrufların inançlara uygun bir şekilde değerlendirilebilmesi amacıyla işçilerin bir araya gelmesi ile tecrübe edilmiştir. 1980'li yıllar ilk resmî adımların atılmasına sahne olmuştur. Turgut Özal döneminde faizsiz bankacılık sistemini içeren Özel Finans Kurumları için yasal dayanak hazırlanmış ve 1984 yılında ilk Özel Finans Kurumu olarak Albaraka Türk kurulmuştur. Bu dönemlerde yaşanan gelişmeler Özel Finans Kurumları isminin tam olarak yeterli olmadığı düşüncesinin gelişmesine neden olmuştur. 2005 yılına gelindiğinde dünyada İslami bankacılık alanında yaşanan gelişmeleri daha yakından takip edebilmek ve mevcut bankacılık sistemini daha ileriye taşıyabilmek adına yeni bir düzenleme ile Özel Finans Kurumlarının ismi Katılım Bankaları olarak değiştirilmiştir. Bugüne gelindiğinde Türkiye'de faaliyet gösteren banka sayısı 6 tanedir. Bunlar; Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası ve Emlak Katılım Bankasıdır. Albaraka Türk, Kuveyt Türk ve Türkiye Finans bankaları özel girişimle kurulmuş bankalardır. Vakıf Katılım, Ziraat Katılım ve Emlak Katılım bankaları ise devlet desteği ile kurulmuş bankalardır.

Bu tez çalışmasında katılım bankalarının finansal performanslarının uluslararası boyutta karşılaştırması yapılmıştır. Çalışmanın temel amacı son dönemlerde Türkiye'de ve dünyada faizsiz bankacılık varlıklarının artış göstermesinin ve yeni gelişmelerin bankaların performansına olan etkilerini görmektir. İslami bankacılık varlıkları sıralaması baz alınarak Türkiye'nin mevcut durumunu tespit etmek bir diğer amacı oluşturmaktadır. lkeler seçilirken 2019 yılında yer alan raporlara göre İslami bankacılık varlıkları sıralaması dikkate alınmıştır. IFSI 2019 raporunun İslami bankacılık varlıkları

sıralamasında ilk 10’da yer alan ülkeler sırasıyla; İran, Suudi Arabistan, Malezya, BAE, Kuveyt, Katar, Türkiye, Bangladeş, Bahreyn ve Endonezya’dır. Bu ülkelerden bankacılık verilerine ulaşılabilen Suudi Arabistan, Malezya, BAE, Kuveyt, Türkiye ve Bahreyn seçilmiştir. Ayrıca bu ülkelerde faaliyet gösteren bankalardan yine verilerine erişim imkânı bulunan ve finansal raporlama dönemlerinin bitiş tarihleri Türkiye ile benzerlik gösteren bankalar çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu çalışmada 2012-2019 yıllarına ait veriler kullanılarak 9 yıllık finansal performans sıralaması oluşturulmuştur. Çalışmada kullanılan finansal oranlar; sermaye yeterlilik, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite, kârlılık oranlarıdır. Çalışmada kullanılan yöntem ise çok kriterli karar verme yöntemlerinden TOPSIS yöntemidir. Toplamda 21 banka ve 11 finansal oran kullanılmıştır. Ayrıca Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım bankalarının sektörde ne durumda olduklarını değerlendirmek amacıyla 2017, 2018 ve 2019 yılları için ayrıca bir performans karşılaştırması yapılmıştır.

Dört bölümden oluşan bu tez çalışmasının birinci bölümünde, katılım bankacılığının tanıtımı yapılmış ve kullanılan İslami finans ürünleri açıklanmıştır. İkinci bölümünde, İslami bankacılığın tarihsel gelişimine yer verilmiştir. Üçüncü bölümünde, katılım bankacılığının Türkiye’deki tarihsel gelişimi aktarılmıştır. Dördüncü bölümde ise çalışmanın uygulama kısmına yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI

1.1. KATILIM BANKACILIĞI VEYA FAİZSİZ BANKACILIK TANIMLARI

Türkiye’de katılım bankacılığı olarak adlandırılan faizsiz bankacılık sistemi temel olarak fon arz eden kesimden topladıkları fonları fon talep eden müşterilere özel cari hesaplar ve katılma hesapları aracılığıyla dağıtan sistem olarak adlandırılabilir. Faizsiz bankacılığın temelinde İslami prensiplerden ötürü faiz yasağı vardır. Faiz hassasiyeti taşıyan ve tasarruflarını ekonomik sistemde değerlendirmek isteyen yatırımcılar ve fon kaynağına ihtiyaç duyan kimseler faizsiz bankacılık sistemini kullanmaktadırlar. Dünya literatüründe faizsiz bankacılık yapan kurumlar İslami bankalar olarak adlandırılırlar. İslami usullere uygun olarak işlem yaparlar ve İslami prensiplere uygun olmayan işlerden kaçınırlar. Para ticareti yerine reel ticari faaliyetler ile uğraşırlar. Böylece reel ekonominin canlanmasına yardımcı olurlar.

Faizsiz bankacılık İslam bankacılığından daha dar bir kavramdır (Yıldırım ve Yıldırım, 2018: 1). İslami bankacılık adı altında faaliyet yürüten bankalar tam anlamıyla İslami ahlak ve etik değerlerine uygun çalışma prensiplerine sahiplerdir. Ülkemizde ise bu sisteme öncelikle Özel Finans Kurumları adı verilmişken 2005 yılında Bankalar Kanunu’nda yapılan değişiklik ile Katılım Bankaları adı verilmiştir. Katılım sözcüğü tasarruf sahiplerinin yatırdıkları miktar kadar bankaların kârına iştirak etmesi yani kârına katılması işlevinden dolayı kullanılmaktadır. Ticaret ve sanayi kollarında faaliyet gösterenler ihtiyaç duydukları makine, gayrimenkul ve teçhizatın sağlanmasında katılım bankalarından faydalanmaktadırlar. Katılım bankaları kurumsal finansman desteği, bireysel finansman desteği, kâr ve zarar ortaklığı yöntemleriyle bu ihtiyaçları karşılamaktadırlar (TKBB, Katılım Bankacılığı Nedir).

İslamiyet’te faiz haram kılınmıştır. Dolayısıyla faiz hassasiyeti taşıyan insanlar faiz ile işlem yapılan geleneksel bankalara yatırım yapmaktan veya müşteri olmaktan kaçınılmaktadırlar. İslami kurallar ile yönetilen ülkelerde faaliyette bulunan İslami bankacılık, faizsiz bankacılık sistemini kullanan ancak İslami kurallara ve ekonomi politikalarına göre yönetilmeyen ülkelerde de uygulanan bir sistemdir. Türkiye de İslami

kurallara ve ekonomi politikalarına göre yönetilmeyen ancak faizsiz bankacılık sistemini kullanan karma finans sisteminin yer aldığı bir ülkedir. Katılım bankalarına fon arz eden yatırımcılar için kâr oluşacağı gibi zararda oluşabilir ve yatırımcıların her iki duruma da katlanması gerekir. Bu durum sistemin riskini oluşturmaktadır. Katılım bankaları faizsiz bankacılık sistemi çalışma prensiplerinin yanı sıra geleneksel bankaların gerçekleştirdiği işlemleri de gerçekleştirmektedirler.

İslami bankacılık veya faizsiz bankacılık pazarda kendine büyüme alanı bulunca geleneksel bankalar tarafından da uygulanmaya başlamıştır (Yıldırım ve Yıldırım, 2018: 5). Konvansiyonel bankalar sürdürdükleri ticari bankacılık faaliyetlerinin yanı sıra faizsiz bankacılık şubeleri de açmışlardır. Katılım bankaları ticari bankacılık sistemine ek olarak alternatif bir bankacılık sistemi olarak uygulanmaktadır (Pehlivan, 2016: 300) İslamiyet'te faiz yasağı bulunduğu için tasarruflarını geleneksel bankalar yerine katılım bankalarına yatırmak isteyen tasarruf sahiplerinin yatırımlarını ekonomik ortamda değerlendirmektedirler. Böylece reel ekonomiye destek olarak yatırımı, ihracatı ve istihdamı desteklemektedirler (Pehlivan, 2016: 297).

1.2. FAİZ VE KÂR PAYI KAVRAMLARI

Katılım bankalarında fonlarını değerlendiren yatırımcıların paralarının karşılığı kâr payı ile ödenmektedir. Geleneksel bankacılıkta ise yatırımcıların bankada işletilmesi için yatırdıkları fonlara karşılık olarak faiz ödenmektedir. Bu iki bankacılık türünün birbirinden ayrıldığı önemli noktalardan biri faiz ve kâr payı kavramlarıdır. Bu kavramlar aşağıdaki başlıklarda detaylı olarak açıklanmaktadır.

1.2.1. Faiz Kavramı

İlk Çağ ve Orta Çağ dönemlerinde yaşamış olan Hammurâbî (M.Ö. 1792-1750), Eflatun (M.Ö. 427-347), Aristo (M.Ö. 384-322) gibi düşünürler ve devlet adamları faize karşı durmuş ve faizin yasaklanmasını istemişlerdir. Eflâtun faizin ahlaka uygun olmadığını savunmuş, yoksulluğa sebep olduğu için yasaklanması gerektiğini savunmuştur (Özgür, 2007: 41). Sonraki tarihlerde Atina ve Romalılarda başlarda yasak olan faiz, tüccar sınıfının etkisiyle esnek hale gelmeye başlamışken sonrasında aşırı kontrollü kullanımına devam edilmiştir (Keleş, 1998: 137). Orta Çağ Avrupası'nda faiz

önce yasak olarak kabul edilmiştir. Fakat Rönesans hareketlerinden sonra faize karşı olan bu tutum değişmiştir (Keleş, 1998: 139).

Faiz Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam dinlerinde yasak olarak kabul edilmiştir. Yahudilikte faiz yasaklanmasına rağmen sadece kardeşin ile faiz alıp vermeyeceksin şeklinde hüküm getirilmiştir. Bu hüküm neticesinde farklı dine mensup insanlar ile Yahudilerin faiz alıp vermesi serbest bırakılmıştır. Hristiyanlıkta ise faiz Luka İncili'nde yasaklanmış olmasına rağmen ilerleyen zamanlarda kilise tarafından resmen kabul edilmiştir (Keleş, 1998: 138).

Avusturyalı bir iktisatçı olan Böhm Bawerk (1851-1914) faizin oluşum sebebini zaman kavramına bağlamıştır. Bawerk'e göre kişiler gelecekte daha iyi özelliklere sahip olacak malı bugün tercih ettiği için o malın faizi oluşmaktadır. Modern finans terminolojisinde kullanılan paranın zaman değeri olgusu bugün elde olan bir miktar paranın, gelecekte aynı değeri taşımayacağını ifade etmektedir (Turay, 2018: 63).

John Maynard Keynes (1883-1946) yatırım ve tasarruf arasındaki dengeyi faizin değil gelir düzeylerinin sağladığını savunmuştur (Keleş, 1998: 142). Keynes'e göre faiz tüketimi azaltmanın değil eldeki nakit paradan vazgeçmenin bedelidir. Keynes faiz oranlarının refah seviyesinin yüksek tutulması ve yatırımların artırılması için sıfır düzeyinde tutulması gerektiğini savunmuştur (Turay, 2018: 61).

İslam dininde ise faiz hem Kur'an'da hem de sünnette kesin bir dille yasaklanmıştır. İslam iki türlü faizden bahsetmiştir. Birisi alışveriş faizi diğeri ise borç faizidir. Kur'an borç faizinden bahsederken hadislerde alışveriş faizinden de bahsedilmiştir (Keleş, 1998: 145).

Kur'an'da Bakara, Âl-i İmran ve Rûm Surelerinde faizden bahsedilmiştir. *“Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu onların ‘alışveriş de faiz gibidir’ demelerinden dolayıdır. Oysa Allah alışverişi helal faizi haram kılmıştır”* (Bakara: 275). *“Allah faizi mahveder sadakaları ise bereketlendirir”* (Bakara: 276). *“Ey iman edenler! Kat kat faiz yemeyin. Allah’tan sakının ki kurtuluşa eresiniz”* (Âl-i İmran: 130). *“İnsanların malları içinde artsın diye faizli ödünç verdikleriniz Allah katında artmaz. Allah’ın hoşnutluğunu isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte (mânevî kârlarını) kat kat arttıranlar onu verenlerdir.”* (Rûm: 39). Nisa suresi 160-161 de ise Yahudiler’ in faizi yasaklandığı halde kullandıkları ve cezalandırıldıkları bildirilmiştir. Bu ayetlerde

faiz kesinlikle yasaklanmıştır. Faiz fiziki olarak malı artırmış gibi görünse de artırmadığı fakat zekâtın Allah katında makbul olduğu ve malı manevi anlamda artırdığından bahsedilmiştir. Faizi kullananların hem dünyada hem de ahirette cezalandırılacağı bildirilmiştir. Hadislerde ise genel olarak alışveriş faizinden bahsedilmiştir. Faiz konusundaki bir hadis şöyledir: “*Altın altınla, gümüş gümüşle, buğday buğdayla, arpa arpayla, hurma hurmayla, tuz tuzla miktarları eşit ve peşine peşindir. Aynı cins malı peşin olmak kaydıyla dilediğiniz gibi satınız*” (Keleş, 1998: 150). Bu hadiste de görüldüğü gibi alışveriş yapılırken faiz olmaması için mal, para veya para yerine geçen şeyler aynı miktar ve cinsten alınıp satılması gerektiği belirtilmiştir.

“Riba” kelimesi temel olarak fazlalık anlamına gelmektedir. Önceden verilen bir malın veya paranın ileride fazlalığıyla birlikte alınmasını ifade etmektedir. Riba kelimesi faiz kelimesinden daha geniş anlama sahip olan bir kavramdır. Herhangi bir kişiye borç verildiği takdirde ondan hediye kabul edilmesi dahi riba kavramının içerisinde bulunmaktadır. Borç faizi ödünç verilen bir miktar paranın ileride fazlalık miktarıyla birlikte geri alınması anlamına gelmektedir. Buna ribe’n-nesîe denilmektedir. Alışveriş faizi yani ribe’l-fadl ise satılan mal peşin fiyatına vadeli satılması gerekirken vadeli olunca farklı fiyattan satılması veya bir malın farklı miktarda bir malla daha değerli olduğu düşüncesiyle değiştirilmesidir. Bu durumlar bir satış içinde iki şartı doğurduğu için Hz. Peygamber tarafından yasaklanmıştır (Keleş, 1998:154).

Sosyalist iktisatçılar sermayenin kapitalist sistemde emeği sömürdüğü gerekçesiyle faizi reddetmektedirler (Turay, 2018: 61). Modern iktisatçılara göre faiz, paranın kullanılması amacıyla kiraya verilmesi karşılığı elde edilen sermaye geliridir yani paranın fiyatıdır (Turay, 2018: 62).

Faiz sistemi insanları üretmekten ve emek sarf etmekten alıkoyan bir sistemdir. İstihdamın azalması, yoksulluk oluşması ve refah seviyesinin düşmesi gibi olumsuz durumlara sebebiyet vermektedir. İnsanları ticaretten uzak tutarak bir sömürü düzeni oluşturmaktadır. Ekonomilerin ve devletlerin zor durumda kalmasına neden olmaktadır. Bu tür olumsuzlukların giderilmesi için ticaretin desteklenmesi, faizsiz bir sistem oluşturulması ve risk üstlenilerek üretime artı değer kazandırılması gerekmektedir (Turay, 2018: 354).

1.2.2. Kâr Payı Kavramı

Kâr, emek ve sermayenin üretim sürecinde mübadele yöntemiyle değiştirilerek işletilmesi ve iktisadi varlıklarda pozitif yönde artış oluşması sonucunda emek ve sermayenin almış olduğu karşılığı ifade eder (Özgür, 2007: 86). Kâr, faize göre ne kadar oluşacağı önceden bilinen ve kesin olarak ortaya çıkan bir kavramdır (Özgür, 2007: 87).

Faiz hassasiyeti taşıyan kimseler finans sistemi içerisinde fonlarını değerlendirebilmek için katılım bankalarındaki katılma hesaplarına dâhil olmaktadır. Katılım bankaları kâr payı dağıtırken ticari bankalar faiz dağıtmaktadırlar. Piyasada ticari kredi fiyatlarını ticari bankalar belirler. Bu iki oranın birbirine yakın olmasının sebebi katılım bankaları ticari kredilerinin üstünde veya altında faiz oranı belirlediği zaman fonlar âtil kalabilmekte ve zarar edilebilmektedir (Avcı, 2017: 88). Bankacılık sektöründe yaşanan rekabet katılım bankalarının kâr paylarının geleneksel bankalara yakın seyretmesine neden olmaktadır (Özgür, 2007: 89).

Kâr payı yatırım yapan kimselerin faizsiz bankalara ortak olarak elde ettikleri miktardır. Dolayısıyla zararda her iki taraf arasında paylaşılır. Kâr payı ile elde edilen miktar çeşitli ticari ve sanayi projelerinde işletilir. Bu projelerden elde edilen kâr tasarruf sahiplerine dağıtılır. Projelerden zarar edilmiş ise bu kez de tasarruf sahiplerine zarar dağıtılır. Böylece girişimcinin üzerindeki risk paylaşılmış olur (Avcı, 2017: 87).

Mal veya hizmet satışı gerçekleştirildiğinde peşin satış fiyatının üzerine vadeden kaynaklanan kâr eklenmesi yöntemine bu satış şekline murâbaha denilmekte ve faiz kapsamında değerlendirilmektedir (Özgür, 2007: 86). Kâr payı iktisadi ortamda üretimin genişlemesine ve girişimciliğin artmasına yardımcı olmaktadır. Kâr payı esasına dayanarak işlem yapan katılım bankaları sayesinde girişimcilerin tek başına üstlenmiş oldukları risk paylaşılmakta ve sürecin aksamadan ilerlemesi sağlanmaktadır. Dolayısıyla bu durum yeni buluşların artmasına ve ekonominin canlanmasına destek olmaktadır (Özgür, 2007: 88).

1.3. KATILIM BANKACILIĞININ AMAÇLARI

Katılım bankaları veya İslami bankaların çeşitli amaçları vardır. İslami bankacılık veya katılım bankacılığı benzer hedeflere sahiptir. Ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının amaçları şöyledir (Sümer ve Onan, 2016: 305-306):

- Körfez ülkelerinin sermayelerini Türkiye'ye çekmek.
- İslamiyet'te faiz yasağından dolayı tasarruflarını geleneksel bankalarda değerlendiremeyen yatırımcıların atıl fonlarını sisteme kazandırabilmek.
- Fonları reel ekonomide değerlendirerek ekonominin canlanmasını sağlamak.
- Bankacılık piyasasının gelişmesine ve büyümesine katkıda bulunmak ve mevcut bankacılık piyasasından pay almak.
- Ticaret ve sanayi kollarında faaliyet yapan firmalara ve sektörlerle destek olmak.
- Büyük yatırım projelerine destek olarak ülkenin sosyo-ekonomik gelişmesini sağlamak.
- İslami kriterlere uygun olarak ürün geliştirmek ve çeşitlendirmek.
- Türkiye'de İstanbul Finans Merkezi projesi kapsamında ülkenin finans hacminin genişlemesine katkıda bulunmak.
- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri (KOBİ) destekleyerek ülkede istihdamın gelişmesini sağlamak ve KOBİ'lerin kriz dönemlerindeki risklerden korunmasını sağlamak.
- Mal ve hizmet alımında faturalandırma yaparak kayıt dışı ekonomiye engel olmak.

1.4. KATILIM BANKACILIĞININ HUKUKİ YAPISI

Türkiye'de ilk olarak faizsiz bankacılık anlamında ilgili süreç Özel Finans Kurumları ile başlamıştır. “Bakanlar kurulu tarafında üzerinde uzunca bir süre çalışılan *Özel Finans Kurumları 15 Aralık 1983 Tarih ve 83/7506 Sayılı Kararname, Resmî Gazete'nin 19 Aralık 1983 Tarih ve 18256 Sayılı Mükerrer sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.*” Özel Finans Kurumlarına ilişkin yasal düzenleme ve denetleme yetkisi Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ve T.C. Merkez Bankası'na verilmiştir (Yahşi, 2001: 6-7).

1983 yılında yayımlanan kararnameden sonra Türkiye’de 6 adet Özel Finans Kurumu kurulmuştur (Özkara, 2010: 3). 18/06/1999 tarihinde 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nda yapılan değişiklik ile beraber Özel Finans Kuruluşları bankacılık sistemi içerisine dâhil edilmiş ve Özel Finans Kuruluşlarının faaliyetlerine kanuni bir dayanak oluşturulmuştur (Gönen, 2017: 14).

19.10.2005 Tarihli 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu 01.11.2005 Tarih ve 25983 Mükerrer sayılı nüshasında 3. Maddede “*Katılım bankası: Bu Kanuna göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini ifade eder.*” şeklinde ifade edilmiştir. Böylece Özel Finans Kurumları 2005 yılında Katılım Bankaları olarak değiştirilmiştir (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 2005).

“5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’nun 4. Maddesinde Bankalar, diğer kanunlarda öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla aşağıda belirtilen faaliyetleri gerçekleştirebilirler (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 2005):

- a) Mevduat kabulü.
- b) Katılım fonu kabulü.
- c) Nakdî, gayrinakdî her cins ve surette kredi verme işlemleri.
- d) Nakdî ve kaydî ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri.
- e) Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri.
- f) Saklama hizmetleri.
- g) Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri.
- h) Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım-satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri.
- i) Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri.

j) Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri.

k) Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri.

l) Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri.

m) Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri.

n) Yatırım danışmanlığı işlemleri.

o) Portföy işletmeciliği ve yönetimi.

p) Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı.

r) Faktöring ve forfaiting işlemleri.

s) Bankalar arası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık.

t) Finansal kiralama işlemleri.

u) Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri.

v) Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler. ‘‘

Katılım bankaları kanuna göre mevduat kabulü dışında tüm bankacılık faaliyetlerini gerçekleştirmeye izinli ve yetkilidirler (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 2005: 9539-9540). Katılım bankaları Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından denetlenmektedir. Ayrıca Merkez Bankası tarafından da her yıl bağımsız dış denetim şirketleri aracılığıyla denetlenmektedir (Özgür, 2007: 107).

1.5. KATILIM BANKACILIĞI İLE GELENEKSEL BANKACILIK ARASINDAKİ FARKLAR

Katılım bankacılığı ile geleneksel bankacılık arasında temelde faiz farkı vardır. Geleneksel bankalar para ticareti geliştirirken katılım bankaları doğrudan mal ve hizmet alım-satımını desteklemek ve kâra veya zarara katılmak şeklinde uygulanmaktadır.

Fon kullandırılırken müşterinin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmet katılım bankaları tarafından satın alınarak ödemesi yapılır ve faturası kesilir. Faturanın üzerine kâr payı eklenerek müşteri borçlandırılır ve aylık taksitler halinde tahsil edilir (Aras ve Öztürk, 2011: 174). Geleneksel bankalarda ise müşterilere faiz oranlarına göre kredi kullandırılmaktadır. Müşterilerin ihtiyaçları verilen krediler ile sağlanır ve karşılığında anapara yanında faiz ödemesi elde edilir. Geleneksel bankalara tasarruflarını yatıran yatırımcılar ise koydukları anapara karşılığında faiz elde ederler.

Geleneksel bankalar ihtiyaç duydukları fonları mevduat toplayarak ve yurt dışındaki finans kuruluşlarından, devletten ve yatırımcılardan fon elde ederek ihtiyaç talebinde bulunan müşterilere kredi kullandırmak suretiyle aktarmaktadırlar (Karaayhan, 2008: 11). Geleneksel bankalar temel fon kaynağı olarak halktan mevduat toplamaktadır. Topladıkları mevduata ek olarak teminat olarak korudukları yasal ihtiyatları mevcuttur (Karaayhan, 2008: 7). Geleneksel bankalarda para bir ticari ürün olarak alınıp satılmaktadır. Katılım bankalarında ise İslami finans ürünlerinin alım-satımı ile gerçekleşmektedir (Özgür, 2007: 95).

Her iki sistemde de tasarruf sahiplerinin tasarruflarını değerlendirmesine yardımcı olunmaktadır. Her iki sistem de 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabidir. Ödedikleri vergiler konusunda benzerlerdir. Her iki bankacılık sisteminde de çek, havale, kiralık kasa, vadesiz cari hesap, rapor hazırlamak, danışmanlık yapmak ve istihbarat yapmak gibi çeşitli bankacılık işlemlerinde benzerlik göstermektedirler (Özgür, 2007: 96-97).

1.6. KATILIM BANKACILIĞININ SINIRLARI

Katılım bankacılığında en önemli sınır tabii ki faiz yasağıdır. Katılım bankaları gerçekleştirdikleri işlemlerde faiz hassasiyetini dikkate almaktadır. İslamiyet'te para ticareti yasaklanmıştır. Dolayısıyla katılım bankalarında para ticareti söz konusu değildir.

İslami bankaların bir diğer sınırı ise toplanan fonların reel sektöre aktarılarak üretim faaliyetlerine yardımcı olmasıdır. Böylece reel ticaret desteklenmekte ve ülke ekonomisine fayda sağlanmaktadır.

Katılım bankaları gerçekleştirdiği faaliyetlerinde İslami kurallara dikkat etmektedir. Faiz yasağına uygun bir şekilde fon toplanır ve kullanılır. Katılım bankalarında fon toplama işlemi yapılırken yatırımcılara kâra veya zarara katılma hesapları kullanılmaktadır.

Kişinin, mal varlığını artırmak ve servet sahibi olmak için bazı hassasiyetlere dikkat etmesi gerekir. Mal ve mülk sahibi olmak istenirken bir başkasının hakkına geçmek, mal varlığına zarar vermek haksız yere kazanç sağlamak veya mağduriyet yaşamasına sebep olmak gibi durumlara yol açmaması gerekir. Bu tür durumlara yol açılmadığı müddetçe kişiler veya kurumlar herhangi bir işlem gerçekleştirmekte hürdür (Akten Çürük, 2013: 16). Faizsiz bankacılıkta gerçekleştirilecek işlemlerin sosyal ve ekonomik dengeyi bozmaması ve ahlaki unsurların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bir tarafın kazanırken diğer tarafın kaybetmesi durumunun yaşanmaması ve dengeli bir kazanç dağılımının söz konusu olması gerekmektedir (Akten Çürük, 2013: 22).

Faizsiz bankacılıkta bir başka sınırlama ise şans oyunları ve kumar yasağıdır. Üretim gerçekleştirmeden ve çaba göstermeden elde edilen kazanç toplumsal değerlere zarar vermektedir ve haksız kazanç sağlamaktadır. Bu yüzden İslamiyet'te şans oyunları ve kumar yasaklanmıştır (Akten Çürük, 2013: 25). Dolayısıyla faizsiz bankacılıkta bu tür şans oyunları veya kumar gibi yasaklanan durumlarla ilgili herhangi bir şekilde ilişki kurulacak işlemlerin yapılması mümkün değildir. Toplumsal veya bireysel açıdan kişilere zarar verecek işlemlerde bulunulamaz. Hileli işlemler, toplumun ahlaki değerleriyle ters düşen işlemler yapılamaz. Sömürü düzenini oluşturan tekelciliğe sebep olan işlemlerden uzak durulması gerekmektedir (Akten Çürük, 2013: 25). İslamiyet'te borcun satılması ve riskin devredilmesi söz konusu değildir. Ayrıca spekülatif davranışlardan kaçınılması gerekmektedir (Akten Çürük, 2013: 28).

1.7. KATILIM BANKACILIĞININ ÖZELLİKLERİ

Katılım bankaları özel cari hesaplar ve katılma hesapları yoluyla fon toplamaktadır. Katılma hesapları sayesinde tasarruf sahibi ile banka arasındaki risk paylaşılmaktadır. Katılım bankalarında faiz unsuru olmadan diğer bankacılık işlemleri de gerçekleştirilmektedir. Ayrıca faizsiz işlem yapan bankalar sukuk, murabaha, mudâra, icâre, selem gibi çeşitli İslami finans ürünleri kullanmaktadır. Katılım bankaları fon arz edenler ve fon talep edenler arasında aracı kurum gibi faaliyet gösterirler.

Katılım bankalarının en önemli özelliklerinden birisi para ticareti yapmak yerine katılma hesapları ile reel ticarete katkı sağlıyor olmalarıdır. Tasarruf sahiplerinden toplanan fonlar çeşitli projeler aracılığıyla ticaret, sanayi sektörlerinde faaliyet gösteren müşterilere aktarılmaktadır. Bu sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin ihtiyaç duydukları her türlü makine ve teçhizat katılım bankaları tarafından satın alınıp işletmelere vadeli şekilde satılmaktadır. Katılım bankaları bu işlemde kâr payı geliri sağlamaktadır. Böylece katılım bankaları üretime destek olmaktadır.

Katılım Bankacılığı Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra mali sistemin ve finansal çeşitliliğin derinleşmesine katkı sağlayan modern bir finansman yöntemidir. Dolayısıyla mevcut bankacılık yapısına rakip değil alternatif ve destek finansal kurumlardır (Özgür, 2007: 107).

Katılım bankaları Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) finansman desteği sağlamaktadır. KOBİ’ler Türkiye gibi ekonomilerde önemli bir yere sahiptir. KOBİ’lere nakdi ve nakdi olmayan destekler sağlayarak sistemin genişlemesine, büyümesine yardımcı olmakta ve bu sayede istihdam artırılarak ülke ekonomisinin gelişmesine fayda sağlamaktadır (Özgür, 2007: 108).

Katılım bankaları reel sektörlerde faaliyet gösteren işletmelere destek olmak amacıyla ihtiyaç duydukları makineleri, teçhizatları ve malları fatura karşılığında satın almakta ve işletmelere fatura karşılığında satmaktadır. Böylece kayıtlı ekonomiye destek olunarak devletin bu satıştan vergi geliri elde etmesi sağlanmaktadır. Tasarruf sahipleri istedikleri takdirde yatırımlarını kullandırdıkları projeleri kendileri belirleyebilmekte ve istedikleri sektöre destek vererek tasarruflarını değerlendirebilmektedirler (Karaayhan, 2008: 44).

Katılım bankalarından reel sektörde faaliyet gösteren işletmeler ve KOBİ'ler gibi tüzel kişilikler faydalanırken bireysel müşterilerde faydalanabilmektedir. Geleneksel bankaların gerçekleştirmiş oldukları bankacılık işlemlerini gerçekleştirebilmekte, özel cari hesapları kullanabilmekte ve kredi çekebilmektedir.

1.8. KATILIM BANKACILIĞININ ORTAYA ÇIKIŞ SEBEPLERİ

Yatırımcıların inançları ve hassasiyetleri, ülke içerisindeki ve dışarıdan gelen yatırımların artırılmak istenmesi, ekonomiye, halkın refahına ve istihdama katkı sağlaması gibi nedenler katılım bankacılığı sektörünün ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlayan en önemli sebeplerin başında gelmektedir. Bu sebepleri dini, ekonomik, sosyal ve politik sebepler başlıkları altında toplamak mümkündür.

1.8.1. Dini Sebepler

Faiz olgusu İslamiyet'ten önceki dönemlerde de insanların hayatlarında var olagelmıştır. Ünlü filozofların ve devlet adamlarının dikkat çektiği ve görüşlerini öne sürdükleri bir konu olmuştur (Dikkaya ve Kutval, 2014: 30).

M.Ö. 384-322 dönemlerinde yaşayan Aristo faizden bahsederken “*para yavrulamaz*” diyerek parayı canlı varlıkların dışında tutmuş ve faize karşı çıkmıştır (Dikkaya ve Kutval, 2014: 30). 13. Yüzyıla gelindiğinde Saint Thomas Aquinos gibi din adamları faiz konusunu kesin olarak reddetmeyip farklı anlamlar yükleyerek esnetmiştir. Faizi tüketim ve kullanım amaçlarına göre ayırarak kullanım amaçlı borçlardaki faizi uygun görmüştür (Pıçak, 2012: 71). Böylece orta Çağ dönemlerinde faiz artık eski katılığını kaybetmiş ve kilise kurumu tarafından da faiz meşru görülmeye başlanmıştır (Dikkaya ve Kutval, 2014: 31).

Reform hareketlerine öncülük eden düşünürlerden biri olan Jean Calvin (1509-1564) kilisenin faize karşı olan yaklaşımını tamamen değiştirmeye çalışmış ve açıkça kiliseye karşı çıkmıştır. Calvin faizin yasak olmasının zamanın ihtiyaçlarını karşılamadığını düşünerek farklı koşullarda faizi desteklemiştir. Ticaret ile uğraşan kişilerin aldıkları borç ile kazandıkları kârlarının artan kısmını yine borç olarak vermeleri gerektiğini savunmuştur (Pıçak, 2012: 73).

İslamiyet'te ise faiz her dönem için yasaklanmıştır. Kutsal kitaplarda ve Peygamber'in sünnetinde faiz yiyen kimselerin elde etmiş oldukları kazançlar haram olarak değerlendirilmiştir. Faizin insanların yardımlaşmasına engel olmak, fakirin daha çok fakir, zenginin daha çok zengin olmasına sebep olmak, üretim yaparak kazanç sağlamanın önüne geçmesine neden olmak gibi toplumsal zararları bulunduğu için faiz İslamiyet'te uygun görülmemiştir (Pıçak, 2012: 67).

İslamiyet, Hristiyanlık, Yahudilik gibi dinlerde faiz zararlı bulunmuş ve yasaklanmıştır. Günümüzde diğer dinlerde değişikliğe uğramış olsa da İslamiyet'te hiçbir değişikliğe uğramadan yasak koşulları devam etmektedir. Kişiler dini inançları sebebiyle faizden uzak durmaktadır.

1.8.2. Ekonomik Sebepler

1970'li yıllarda alınan petrol kararları neticesinde artan petrol fiyatları, petrol zengini olan ülkelerin kazançlarında artışa sebep olarak âtil fon oluşturmuştur. Böylece oluşan âtil fonların finansal sistem içerisinde değerlendirilebilmesi için faizsiz bankacılığa ihtiyaç duyulmuştur. Petrol zengini İslam ülkeleri petrol satışından elde ettikleri kazançların artan kısmını faizsiz finans kesimine aktarmaktadır. Bu fon fazlalığından faydalanmak isteyen gelişmekte olan ülkeler ve batı ülkeleri İslami bankacılık veya katılım bankacılığı gibi faizsiz bankacılık sektörüne girmektedirler (Dikkaya ve Kutval, 2014: 28). Yabancı ülkelere fon akışının sağlanması, ülkelere yabancı yatırımların girmesi, gelişmekte olan ülkelerin de ekonomik anlamda gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Katılım bankaları desteklediği tüm işlerde fatura kesilmesini ve işlemlerin kayıt altına alınmasını zorunlu tuttuğu için vergi kaçığının önüne geçmeye çalışmaktadır. Böylece vergiden sağlanan gelirden oluşacak herhangi bir kesintinin önüne geçmiş olmaktadır (Arslan, 2017: 13).

Katılım bankaları reel ekonomiye katkı sağlamak, istihdama destek olmak, üretimin ve ticaretin artmasını sağlamak, ekonomik krizlerden daha az etkilenmek gibi avantajlar sağlaması ekonomik açıdan tercih edilmesine sebep olmaktadır (Arslan, 2017:13). Ayrıca katılım bankaları üretimi teşvik edip istihdama katkı sağladığı için enflasyonun da azalmasına yardımcı olabilmektedir (Avcı, 2017: 7).

1.8.3. Sosyal Sebepler

Gelir dağılımında oluşan dengesizlikler, faizden kaynaklanan sebepsiz zenginleşme, emek vermeden elde edilen kazanç gibi nedenlerden dolayı faiz toplumsal ortamda adaletsiz sonuçların oluşmasına neden olmaktadır (Avcı, 2017: 5). Faizsiz bankacılık sistemi ekonomik hedeflerinin yanı sıra sosyal adaleti sağlamayı da hedeflemektedir.

Katılım bankacılığı sistemi ticaret ve sanayi sektörlerine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Ülke ticaretinin gelişmesi ve üretimin artırılması toplumun refah seviyesinin artmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca katılım bankaları projelere destek olarak istihdamın artırılmasına yardımcı olmak, zekât ve sadaka hizmeti vermek ve vakıflar oluşturarak sosyal amaçlara hizmet etmek gibi katkılar sağlamaktadır (Avcı, 2017: 6).

Katılım bankacılığı sistemi tasarrufların yatırıma dönüşmesini sağlamakta ve böylece ekonomiye destek olmaktadır. Katılım bankacılığı kardeşliği, barışı, sevgiyi ve yardımseverliği artırmayı hedeflemektedir (Kaya, 2013: 11).

1.8.4. Politik Sebepler

Ülkelerin faizsiz bankacılık sistemlerini oluştururken dayandırdıkları sebeplerden biri de politik sebeplerdir. Faizsiz bankacılık sistemini en etkin kullanan ülkelerden İran ve Pakistan'da İslami bankacılık zorunlu tutulmuştur. Ülkeler politik ve iktisadi gelişmelerini ve ilerlemelerini sağlamaya çalışırken ülkelerinin faizsiz bankacılık sistemlerinden güç almaktadırlar. Faizsiz bankacılık sistemleri ne kadar güçlü olursa o kadar gelişmeye destek olmaktadır (Dikkaya ve Kutval, 2014: 29).

Mustafa Canbaz (2018) Katılım Bankacılığı isimli kitabında İslami bankacılığı politik açıdan Osmanlı'da padişahların bastırdığı madeni para sistemine benzetmektedir. Padişahların bu hareketi siyasi bağımsızlık anlamı taşıırken İslam ülkelerinin kendi finans sistemlerini oluşturmaları ise ekonomik bağımsızlık anlamı taşımaktadır (Canbaz, 2018: 152).

Faizsiz bankacılık sisteminin oluşturulmasının bir başka politik nedeni ise körfez ülkeleri ile yakın siyasi ilişkiler kurulmak istenmesidir (Kalaycı, 2013: 61). Körfez

lkelerinin faize karşı olması ve tasarruflarını faizli bankalara yatırmak istememesi bu ülkelerin atıl fon oluşturmasına neden olmaktadır. Faizsiz bankalar sistemdeki bu boşluğu doldurduğu için atıl kalan fonların sisteme kazandırılması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla körfez ülkelerinin atıl kalan fonlarını çekmeye çalışırken bir yandan da ülkeler arası siyasi ilişkilerin gelişmesi hedeflenmektedir.

1.9. KATILIM BANKACILIğI SİSTEMİNDE YÜRÜTÜLEN FAALİYETLER

Katılım bankacılığı sisteminde kullanılan çeşitli finansal yöntemler vardır. Bunlar; Murâbaha, mudârebe, muşâreke, icâre, selem, karz-ı hasen, istisna, sukuk, teverruk, joala, ve tekâfuldur. Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları bu finansal yöntemlerden genel olarak murabaha, icâre ve kâr-zarar ortaklığını kullanmaktadır.

1.9.1. Murâbaha

Murâbaha yöntemi dünyada ve ülkemizde en çok kullanılan İslami finans yöntemlerinden biridir (Eceyurt Batır, 2016: 67). Katılım bankalarının gerçekleştirdikleri murâbaha işlemleri, tüm işlemler bazında %90’lık bir orana sahip olmaktadır (Avcı, 2017: 103). Murâbaha, bir malın maliyetlerinin üzerine bir miktar kâr maręı eklenerek satışının yapıldığı ve bu durumun müşterilere bildirildiği bir sözleşme türüdür. Önde gelen İslam âlimleri, satıcının almak istediği malın fiyatının üzerine sabit bir miktar ilave edildikten sonra satılmasını murâbaha olarak nitelendirmişlerdir. Bir başka İslam âlimi olan İmam Mâlik’e göre murâbaha iki kişinin arasında malın maliyetinin üzerine karşılıklı olarak anlaşarak eklediği kâr payı ile birlikte aynı anda ve aynı yerde malların ve paranın değiş tokuş edilmesidir. Bu açıklamalar neticesinde murâbaha yapılırken müşteri satın almak istediği malın esas fiyatını ve eklenecek kâr payını bilmesi gerekmektedir. Murâbaha işlemi yapılırken karşılıklı güven ve dürüstlük önemlidir (Ayub, 2017: 238-239).

Günümüzde murâbaha işlemi İslami finans siteminde uygulanan vadeli işleme dayanan bir ürün durumundadır. Bankalar müşterilerin talep ettiği malların maliyetini açıklamak durumundadırlar. Beraberinde müşteriler satın almak istedikleri malları araştırmak ve satın almak konusunda aktif olarak yer alabilmektedirler (Ayub, 2017: 240).

Katılım bankaları murâbaha işlemini gerçekleştirirken müşterilerine iki türlü anlaşma şeklini uygularlar. Bunlardan ilki satın alma siparişi şeklinde ikincisi ise vekâlet yöntemi ile gerçekleşmektedir. Satın alma siparişi yönteminde müşteri satın almak istediği ürünü tüm detayları ile bir forma aktarır ve katılım bankasına teslim eder. Katılım bankası ise bu formu mal müşteriye teslim edilecek şekilde müşteri adına tedarikçiye gönderir ve malı satın alır. Nihai fatura ise banka adına kesilir. İkinci yöntem olan vekâlet formu ile yapılan işlemde ise müşteri satın almak istediği malı vekâlet formu doldurarak katılım bankası adına satın alır. Müşteri bu durumda bankanın vekilliğini üstlenmiş olur. Fatura ise yine katılım bankası adına kesilmek zorundadır. Ödeme de katılım bankası tarafından tedarikçiye yapılır ve banka müşterisine satış sözleşmesi hazırlayarak malın müşterinin mülkiyetine geçirilmesi sağlanır. Müşteri ödemelerini bankaya anlaşıldığı şekilde yapar (Akten Çürük, 2013: 52-54).

Murâbaha işlemi yapılırken uyulması gereken bir takım özel şartlar vardır. Her iki tarafında bu özel şartları taşımaları ve bu şartlara uymaları gerekmektedir. Bu özel şartlar aşağıdaki gibidir (Ayub, 2017: 240-241).

- a) Ticarete konu olan mallar gerçek mallar olmalıdır. Haklar ve telif hakları gibi somut olmayan mallarda murâbaha işlemine konu olabilir.
- b) Murâbaha işlemlerinde döviz gibi emtialar aynı anda değiş tokuş şartını içerdiği için kullanılamaz.
- c) Birine ait bir borçlanma senedi faiz içerdiğinden ve borç devri hükümlerini taşımadığı sürece murâbaha işlemlerinde kullanılamaz.
- d) Güven ve dürüstlük murâbaha işlemlerinde şart olduğu için malın esas fiyatı hakkında doğru beyanda bulunulmalıdır. Aksi halde satış murâbaha işlemi özelliğini kaybetmiş olur.
- e) Murâbaha işlemi gerçekleştirilirken satışı yapacak olan kişi mal ile ilgili eksik, fazlalık, kusur, ödeme yöntemi gibi tüm bilgileri müşteriye açıklamak durumundadır.
- f) Mal alışverişinde bulunan iki kişinin karşılıklı olarak anlaşma sağlamaları gerekmektedir.
- g) Alışveriş yapılırken taraflar aynı ölçü birimi üzerinden anlaşma sağlamaları gerekmektedir. Aksi takdirde malın fiyatında belirsizlik olduğu için bu alışveriş murâbaha kapsamına girmeyecektir.

- h) Malikî ve Hanefî mezheplerinde satış yapıldığı sırada satışı yapan kişi alıcıya yanlış bir fiyat belirlerse aradaki farkı alıcıya iade etmesi gerekir. Aksi takdirde alıcı işlemi feshedebilir. Hanbelî mezhebinde fark iade edildikten sonra işlemin devam etmesi gerekmektedir. Şafî mezhebi ise her iki durumu da kabul etmiştir.
- i) Murabahada alıcının seçenek hakkı vardır. Malda herhangi bir kusurlu durumu fark ederse iade etme hakkı mevcuttur.

Yukarıdaki şartlara bakıldığı zaman murâbaha normal bir satış işlemine göre daha fazla şarta sahip bir işlemdir. Dolayısıyla böyle bir işlem yapılırken daha fazla dikkatli olunması gerekmektedir.

Murâbaha işlemi taksitli satış yapıldığında önem kazanmaktadır. Ancak bu işlem yapılırken taksitlerin ödeme sürelerinin sabitlenmesi gerekmektedir. Alıcı ödemelerin ertelenmesini isteyebilir ancak satıcının bunu reddetme hakkı vardır. Murabaha yapılırken taksitli fiyat ve peşin fiyat arasındaki fark için, malın fiyatının satışın sonunda netleşmesi halinde İslam bilginleri tarafından izin verilmiştir. Alışverişi yapılanlardan biri mal biri para olduğu için iki farklı şeyin mübadelesindeki farkın faiz olmayacağı belirtilmiştir (Ayub, 2017: 240-243). Ancak günümüzde katılım bankalarının murâbaha yaparken almış oldukları kâr payı ile ticari bankaların almış oldukları faiz oranı birbirine yakınlık göstermektedir. Bu durum murâbaha işlemine eleştiriler getirilmesine sebep olmaktadır.

Murâbaha işlemlerinde bankalar satın alma ve müşteriye satma işlemini doğrudan kendileri gerçekleştirebilmektedir. Bu işlemi bir aracı yoluyla veya müşteri aracılığıyla da yapabilirler. Ancak bankaların müşterilerin talep ettikleri malları kendi mülkiyetlerine geçirmek zorundadırlar ve ödemeyi direkt olarak tedarikçiye yapmaları gerekmektedir. Aksi halde murâbaha işleminin şartlarını taşımadığı için özelliğini kaybetmiş olur. Müşteri açısından oluşan fazla ödeme ise faize dönüşmüş olacaktır (Ayub, 2017: 245). Müşteriler satın aldıkları mallardan vazgeçebilmektedir. Bu durumda katılım bankaları satın aldıkları malları kendi mülkiyetlerine geçirdikleri için bir risk ile karşı karşıya kalmış olacaktır. Bu riski elimine etmek için katılım bankaları müşterilerine satın alma isteklerini yazılı olarak yaptırmaktadır (Avcı, 2017: 103).

Bankaların yapmış oldukları murâbaha işleminde satın alma işlemi yapılırken anlaşılan fiyat üzerinde herhangi bir değişiklik olması durumunda banka bu işlemi iptal

etme hakkına sahiptir. Murâbaha işlemini gerçekleştiren İslami bankalar müşterilerin ödemelerini geciktirmeleri durumunda hayır veya sadaka şeklinde cezalandırma yapmaktadırlar. Ancak bu cezalandırmalar kesinlikle hayır amaçlı kullanılmak zorundadır. Bankalar müşterilerinin var olan borcunun üzerine herhangi bir suretle ekleme yapamazlar. Böyle bir şey yaptıkları takdirde bu durum faizi doğurmaktadır. Ancak ödeme planında banka tarafından yeniden düzenlemeler yapılması mümkündür (Ayub, 2017: 252-257). Ayrıca murabaha işlemlerinde bir tarafın borcunun başka bir tarafa satışı yapılamamaktadır. Yani bir kişinin bankadan almış olduğu bir miktar borcun, banka tarafından bir başka kişiye veya kuruluşa satışı İslami açıdan uygun görülmemiştir. Ancak liberal yaklaşımlar sayesinde bu yöntem özellikle Malezya’da uygulanabilmektedir (Alrifai, 2017: 191-192).

İslami bankaların tedarikçiden mal satın alırken faydalandıkları indirimler söz konusu olabilmektedir. Bu tür durumlarda satış işlemleri murâbaha ile olmaz ancak müsâveme usulü ile yapılabilmektedir. Müsâveme usulü ile satış, müşteri ile satıcının arasında herhangi bir fiyatta pazarlık ederek gerçekleştirdikleri genel satış işlemini oluşturmaktadır (Ayub, 2017: 259).

1.9.2. Mudârebe

Mudârebe yönteminin tarihi İslamiyet öncesi dönemlere kadar dayanmaktadır. Bilgisi, tecrübesi ve yeteneği olan fakat sermayesi bulunmayan kişilerin ticaret yapabilmesine imkân tanıyan bir yöntemdir. Bu yöntem ticaret yapmak isteyen emek sahibi girişimci ile tasarruf sahibi kişinin bir araya gelerek ortaklaşa iş yapmalarını sağlamaktadır.

Günümüzde bu yöntemde tasarruf sahibi olan taraf katılım bankaları, iş yapmak isteyen girişimciler ise müşteri konumundadır. Sermaye sahibi olan taraf katılım bankaları olduğu için katılım bankalarına ‘‘Rabbul-Mal, girişimciye ise ‘‘Mudarip’’ denilmektedir. Yöntemde risk paylaşımı öngörülerek kâr veya zarar iki taraf arasında paylaşılmaktadır (Dikkaya ve Kutval, 2014: 41).

Mudârebe yönteminde oluşturulan ortaklık bir tür şirkete benzetilmektedir. Bu yöntemde sermaye sahibi olan ortak yapılacak iş için sermaye sağlarken diğer ortak da emeğini ortaya koymaktadır. Yapılacak işte kazanç oranları önceden anlaşarak

belirlenir. İş sonunda kâr sağlanırsa anlaşılan oranlarda paylaştırılır. Ancak zarar oluşursa sermaye sahibi fon kaybederken girişimcide emeğini ve zamanını kaybetmiş olur (Alrifai, 2017: 187-188).

Sermaye sahibi bir kişi yatırım yapmak istediği bir iş için bir vekil çalıştırabilmektedir. Bu vekillik durumu mudârebe yönteminde ortaklık anlamına gelmekte ve emeğini ortaya koyan ortağa mudârip denilmektedir. Sermaye bu ortaklaşa yapılacak işin finansörü olmakta mudârip ise işin gerçekleştirilmesi için emeğini, bilgisini ve tecrübesini kullanmaktadır. Ortaklar aralarında sözleşme yaparken kâr veya zarardan ne kadar pay alınacağını baştan belirlemek zorundadırlar. Aksi halde sözleşme hükümsüz olacaktır. Sözleşme herhangi bir sebepten geçersiz olduğu takdirde mudârip çalıştığı miktar için ücretli olarak çalışmış sayılacak ve kendisine finansör tarafından ücreti ödenecektir. Ancak kârdan herhangi bir pay alamayacaktır (Çelik ve Şahbalı, 2017: 119-120).

İslam bilginleri mudârebe konusunda hemfikir olmuşlardır. Hz. Peygamber tarafından onaylanmış ve halife Hz. Ömer’de mallarına bu şekilde yatırım yaparak mudârebeyi kullanmıştır. Mudârebede ancak İslam’ın izin verdiği işler gerçekleştirilebilir. Yasaklanan işlerin yapılması mudârebe sözleşmesini geçersiz kılmaktadır (Ayub, 2017: 344-345). Mudârebe senetlerinde mudarip tarafından kârın garanti edilmesi, senedin geri satılacağı veya satın alınacağı şartıyla düzenlenmesi İslam Fıkıh Akademisi tarafından uygun bulunmamıştır (Bayındır, 2015: 94).

Herhangi bir borç paranın mudârebe yönteminde kullanılması söz konusu değildir. Mudârebede kullanılacak sermayenin, parasal değer üzerinden belirtilmesi gerekmektedir. İki taraf anlaştığı takdirde mudârip kendi sermayesini işe katabilir. Bu durumda aynı iş içinde hem mudârebe hem de muşâreke yöntemi kullanılmış olmaktadır. Mudârip bu işten hem kâr payı almakta hem de emeğini ortaya koyduğu için bu emeğin karşılığında ücretini almaktadır. İslami bankalarda hem mudârebe hem de muşâreke işlemini aynı anda gerçekleştirebilirler. Mudârebe işleminde katılım bankaları, kâr veya zarara katılma hesapları ile fon toplayabilirken kendileri de fon sağlayarak ortaklık kurabilmektedir (Ayub, 2017: 345-346).

İslami bankacılık sisteminde tüm katılımcıların yani finansörlerin yatırmış oldukları sermaye payları ortak bir havuza aktarılmaktadır. Daha sonra banka mudârip

olarak toplanan bu sermayeyi işe aktarır. Yapılan işin sonucunda kâr elde edilmişse bu kâr paylarının, hangi mevduat sahibi ne kadar sermaye aktarmışsa veya ne kadar sermaye kullanılmışsa o oranda dağıtımı gerçekleştirilmektedir. Ancak kârlar dağıtılmadan önce toplam kârdan tüm direkt giderler düşülmektedir. Yönetim ile ilgili harcamalar ise banka tarafından karşılanmaktadır. Bankalar havuz oluşturulurken başlangıçta kendi sermayelerini de işe katarlarsa müşâreke yöntemi, sonradan koyar ise mudârebe yöntemi uygulanmış olmaktadır (Ayub, 2017: 354-355).

1.9.3. Muşâreke

Muşâreke genel anlamıyla sermaye ortaklığına dayanan bir şirket türüdür. Mudarebe yönteminden farkı mudarib kendi sermayesini de işe yatırır ve tüm ortaklar bu iş için birlikte çalışabilmektedir. Birçok İslam bilginine göre ortaklar tarafından işe yatırılan sermayenin değeri bilinen veya net olarak tespit edilebilen miktarlardan oluşması gerekmektedir. Gerçekleştirilecek iş için ortaya koyulacak sermaye mal veya para cinsinden olabilir. Bu malların değeri piyasa fiyatları üzerinden belirlenir (Ayub, 2017: 330-336). Ortaklığa ait mallarında değerinde artış olması durumunda tüm ortaklar bu değer artışından faydalanabilmektedirler (Akten Çürük, 2013: 70). Muşâreke yöntemi günümüzde katılım bankaları tarafından İslami ürün olarak uygulanmaktadır. Müşteriler katılım bankalarına başvurarak gerçekleştirmek istedikleri proje için ortaklık desteği alırlar. Banka proje için müşteri ile birlikte işin ortağı olur. Müşteri ortaklık kurulan projenin yönetim sorumluluğunu üzerine almakta ve kârdan daha fazla pay alma hakkını elde etmektedir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 42).

Muşâreke yönteminde ortaklar kurulan ortaklık işi için yönetimde çalışabilmektedir. Ancak her ortak çalışmak zorunda değildir. Ortakların bir kısmı bu işi üstlenebilmektedir. Ayrıca ortaklık için dışarıdan bir yönetici de atanabilir. Bu yönetici için yaptığı iş karşılığında ortaklığın gideri olarak ödeme yapılabilir veya kârdan pay verilebilir. Ortaklardan herhangi biri muhasebe veya diğer ortakların yapamadığı işleri üstlenirse kendisine ayrıca yaptığı iş karşılığında ödeme yapılmasına müsaade edilmektedir (Ayub, 2017: 337).

Muşâreke yöntemine göre ortaklık kuran kişiler gerçekleştirilen işin sonunda kârdan veya zarardan yatırdıkları sermaye oranında pay alırlar. Kârdan pay alınması

durumunun önceden taraflar arasındaki anlaşma ile belirlenmesi gerekmektedir (Özgür, 2007: 62). Ortakların aldıkları kâr payı, yatırdıkları sermaye oranından fazla olabilmektedir. Zarar ise ortakların yatırmış oldukları sermaye oranı kadar olması gerekmektedir. Kâr veya zararın bu şekilde pay edilmesinin amacı ticareti teşvik etmek ve ekonomik refah seviyesinin arttırmasına katkıda bulunmaktır (Çambel, 2017: 132).

Sermayelerini herhangi bir işe yatırarak ortaklık kuran ortaklardan herhangi biri ortaklıktan geri çekilebilir ve bir başkasına işi devredebilir (Ayub, 2017: 341). Ortaklığı kurulan projenin sermaye paylarını gösteren muşâreke sertifikaları verilmesi sayesinde ikincil piyasalarda bu payların satılması veya devredilmesi imkânı doğmaktadır (Akten Çürük, 2013: 68). Muşâreke yöntemine göre kurulan ortaklıkta gerçekleştirilen işlerin İslami kurallara aykırı olmaması gerekmektedir. İslamiyet'te haram sayılan ürünlerin satışının yapılması yasaklanmıştır.

Günümüzde muşâreke yöntemi iki farklı şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Bunlar; sürekli muşâreke yöntemi ve azalan muşâreke yöntemleridir. Sürekli muşâreke yönteminde banka uzun vadeli bir projeye ortak olur ve iş bitimine kadar ortaklıktan pay almaya devam eder. Ortaklığın ne zaman biteceği belirlenmemiştir. Dolayısıyla katılım bankaları ortaklık devam ettiği sürece ortaklıktan pay almaya devam etmektedir. Azalan muşâreke yönteminde ise bankanın ortak olduğu işten elde etmiş olduğu kâr payı oranı zaman içerisinde giderek azalır. Müşteri bankanın ortaklık payını iş devam ederken satın alır ve işin sonunda mülkiyet tamamen müşteriye geçer (Akten Çürük, 2013: 68). Katılım bankalarının muşâreke yöntemiyle ortaklık kurmasının iki farklı şekli vardır. Bunlar; ortak girişim projesi ve limited şirkete öz sermaye şeklinde katılımdır (Avcı, 2017: 101-102).

1.9.4. İcâre

Geleneksel bankacılıkta kullanılan kiralama, finansal kiralama veya leasing gibi finansal ürünlerin İslami açıdan uygun hale getirilmesine icâre denilmektedir. İcâre yöntemi, belirli bir bedel karşılığında malın sahipliği değişmeksizin kullanımının el değiştirdiği ve bu değişim sonucu elde edilen kazancı ifade etmektedir. İcâre yönteminde kiraya veren taraf, malın sahipliği kendisinde kalmak suretiyle kiracıya yani müşteriye malın belirli bir süre kullanılması ve bu süre zarfında bedelinin (ücretinin) ödenmesi

koşuluyla kiraya vermektedir. İcâre sözleşme şeklinde anlaşma yapılarak kararlaştırılmaktadır. Malın kiracıya teslim edildiği ve müşteri tarafından kullanılmaya başlandığı anda kira sözleşmesi yürürlüğe girmiş olmaktadır.

İcâre yapmak için izin verilen 3 tür varlık çeşidi vardır. Bunlar; ev, iş yeri, araç gibi varlıklar, iş gücü kiralaması ve hayvanların kullanım hakkının kiralaması şeklinde gerçekleşebilmektedir. Zaman içerisinde tükenebilen gıda, yakıt vb. ürünler icâre yönteminin konusu dışında kalmaktadır (Ayub, 2017: 302-303).

İcâre sözleşmesi düzenlenirken herhangi bir belirsizlik içermemelidir. Kira miktarı sözleşmenin düzenlendiği örf ve adetlere uygun ve adil olmalıdır. Kiraya veren taraf kiracıdan sözleşme garantisi olarak ve zarara uğramamak adına kaparo talep edebilmektedir. Kira ücreti belirlenirken kiraya veren taraf masrafları ve maliyetleri hesaba katarak bir kira ücreti belirleyebilmektedir. Kira sözleşmesi devam ederken ilerleyen süreçlerde sözleşmede değişiklik yapılması öngörülebilmektedir. Kira sözleşmesinde kiranın belirli bir süre sonunda artırılması veya belli oranda artırılması noktasında taraflar karşılıklı olarak anlaşabilirler. Ancak İslam bilginleri fiyat artırımını noktasında herhangi bir faiz içeren bir oranı referans olarak almayı İslami açıdan uygun bulmamıştır. Bununla birlikte riski üstelenen tarafın doğru bir şekilde belirlendiği anlaşmalarda bu duruma izin verilmektedir (Ayub, 2017: 304-307).

Tarafların karşılıklı olarak anlaşmadan tek taraflı olarak icâre sözleşmesini feshetmelerine izin verilmemiştir. Ancak karşılıklı anlaşma sonucunda sözleşme feshedilebilir. İcâre sözleşmesi sonunda varlık kiracıya satıldığı takdirde sözleşme sonlandırılmış olur. Ayrıca varlığın sahipliği üçüncü taraflara devredilebilir. Varlığın sahipliğini satın alan taraf icâre sözleşmesini feshetme hakkına sahiptir. Bununla birlikte sözleşmeyi feshetmeyip kiralama durumunun devam etmesine müsaade verebilmekte ve kira ücretinin ödendiği tarafta bir değişiklik meydana gelmiş olmaktadır (Ayub, 2017: 309). Varlığın sahipliği birden çok kişide bulunması halinde tarafların sahiplik paylarına göre kira sertifikaları yani icâre sukuk düzenlenebilmektedir. Bunlara menfaat satımına dayalı sukuk veya icâre sukuk denilmektedir (Bayındır, 2015: 101).

Müşteri vadesi gelmiş kira ücretini aksattığı durumlarda ödeme cezasının bankanın gelirlerine yansıtılmaması gerekmektedir. Bu sebepten dolayı bankalar, geç

ödeme durumlarına önlem almak amacıyla ödemelerde yaşanan aksamalara karşı varlığa el koyacağını taahhüt edebilmektedir.

İslami açıdan düşünüldüğü zaman bir sözleşmede iki satış gerçekleştirilmesi yasaklanmıştır. Müşteriye varlığı kiralamanın yanı sıra satış işlemi için de taahhütte bulunulabilir. Ancak bu taahhüt tek tarafı bağlamaktadır. Müşterinin tercihi noktasında herhangi bir taahhüt verilemez. Ancak banka tarafından böyle bir taahhütte bulunulabilmektedir. Ayrıca kiralama sözleşmesi ve satış sözleşmesi ayrı ayrı düzenlenmesi gerekmektedir. Satış sözleşmesi gelecekte düzenlenebilmektedir. İcâre sözleşmesine dayalı varlığın zarar görmesi ihtimaline karşın İslami açıdan uygun görülen sigorta işlemi olan tekâful poliçesi düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak tekâful poliçesi bulundurmeyen bankalara geçiş aşaması sürecinde klasik sigorta kullanmalarına izin verilebilmektedir. (Ayub, 2017: 310-314).

İcâre yöntemi kamu sektöründe büyük projelerde kullanılabilmektedir. Bu tür sözleşmeler ikincil piyasalarda alınıp satılabilmektedir. İcârede önemli olan nokta sahipliğin ve risklerin kiraya veren tarafta bulunması gerektiğidir (Ayub, 2017: 323).

1.9.5. Tekâful

Tekâful sistemi bir İslami sigortacılık sistemidir. Tekâful kelime olarak Arapça ‘‘kefalet’’ kelimesinden türetilmiştir. Genel olarak ‘‘dayanışma’’ anlamına gelmektedir (Ünlü, 2018: 150). Dünyada ilk uygulama olarak 1979 yılında Sudan’da uygulanmaya başlamıştır. İslami bankacılık sektörünün dünya çapında ilerlemesinden sonra en gelişmiş sisteme Malezya sahip olmuştur (Yıldırım İ. , 2014: 54). Türkiye’de ise ilk İslami sigorta işlemleri 2010 yılında Neova sigorta şirketi ile uygulanmaya başlamıştır (Yıldırım İ. , 2014: 56). Tekâful sistemi tek başına bir sigorta şirketi aracılığıyla uygulanabildiği gibi katılım bankalarının aracılığıyla da uygulanması söz konusudur.

AAOIFI (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions) tarafından hazırlanan İslami sigortacılık ile ilgili 26. Maddede tekâful ‘‘İslami sigorta, belirli rizikolara maruz şahısların bu rizikoların gerçekleşmesiyle ortaya çıkacak zararların telafisi üzerine anlaşmalarıdır.’’ Şeklinde açıklanmaktadır. Bu maddeye göre kişilerin İslami prensiplere uygun bir şekilde büyük risk altındaki insanların gördüğü

zararları karşılamak üzere bir araya gelerek ve bağış (teberru) yaparak zararın tazmin edilmesini sağlamaları gerekmektedir (Aslan ve Durmuş, 2015: 19).

Tekâful sözleşmesi karma bir yapıya sahiptir. Katılımcıların işlemlerini gerçekleştiren pay sahipleri operatör olarak ifade edilmektedir ve katılımcıların yatırmış oldukları fonları yönetmektedirler. Katılımcılar aynı zamanda riski de üstlenmektedir. Tekâful sistemi gönüllülük esasına dayandığı için yapılan ödemeler bağış adı altında yapılmaktadır. Tekâful şirketleri yatırım olarak İslami teknikleri kullanmak zorundadırlar (Aslan ve Durmuş, 2015: 20). Katılımcılar ile İslami sigorta şirketleri arasında ortaklaşa bir kaynak havuzu oluşturulmaktadır. Katılımcılar ve operatör olan şirket dönem sonundaki kazançlarını ortaklaşa paylaşmaktadırlar. Katılımcılar yani sigorta edilen taraf ile sigorta şirketi bir anlamda kâr-zarar ortaklığı kurmuş olmaktadır (Altıntaş, 2016: 125).

Tekâful sistemi aile tekâfulu ve genel tekâful olarak ikiye ayrılmaktadır. Aile tekâfulu geleneksel sigortacılık sisteminde genel yaşam sigortasına benzetilmektedir. Genel sigorta ise konut, işyeri, araç, deprem sigortaları gibi sigorta çeşitlerine benzetilmektedir. İslami sigortacılık, sözleşme yapısı, toplanan fonlar için hangi yatırım araçları kullanıldığı ve üstlenilen riskler bakımından geleneksel sigortacılıktan ayrılmaktadır (Sezal, 2017: 1162).

1.9.6. Karz-ı Hasen

Karz kelimesi İslami bir finans terimi bağlamında incelendiğinde “ödünç verme” anlamına gelmektedir. Ödünç verilen malın mislî olması yani yerine yenisinin koyulabilmesi veya tüketilebilmesi gerekmektedir. Ödünç verilen maldan ödünç alanın faydalanması ve geriye mislî bir şekilde ödenmesi gerekmektedir (Şener, 1989: 393).

İslami bankalar için karz-ı hasen yönteminin uygulama alanı dardır. Çünkü bankalar kâr elde etmek isteyen kurumlardır. Ancak karz-ı hasen uygulaması karşılıksız verilen borç şeklinde gerçekleştirilmektedir. İslami bankalar sosyal konularda daha aktif olabilmek adına karz-ı hasen yöntemini kullanabilmektedirler. Örneğin Mısır’da faaliyet gösteren bir İslam bankası yatırım hesabına ve vadesiz hesaba sahip olan müşterilerine karz-ı hasen yöntemi ile karşılıksız borç sağlayabilmektedirler (Dikkaya ve Kutval, 2014: 48-49). Karz-ı hasen yöntemi ile genel olarak verilen borçlar eğitim-öğretim, sağlık,

evlilik ve bazı projelerin hayata geçirilmesine destek olmak için verilmektedir (Özgür, 2007: 66). Toplumun refahını, huzurunu, kalkınmasını sağlamak adına önemli bir uygulamadır.

Karz-ı hasen yönteminde altın, gümüş, kilo veya tartı ile ölçülebilen mallar, adetli mallar şeklinde değeri net olarak belirlenebilen misli mallar aracılığıyla borç verilebilmektedir. Karz-ı hasen yöntemine göre borç veren kurumlar açısından kesinlikle menfaat beklenen bir durum oluşmaması gerekmektedir. Aksi halde bu karşılıksız borç verme işi değerini yitirmekte ve İslami çizgilerin dışına çıkarak faizin sınırlarına girmiş olmaktadır (Akten Çürük, 2013: 45).

Günümüzde karz-ı hasen yöntemini uygulayan İslami bankalar borcun geri ödenmesi noktasında endişeler taşımaktadır. Bu sebepten dolayı verilen borçlar sınırlı kalmakta ve uzun vadelerde değil birkaç günlük vadeler ile küçük miktarlarda verilebilmektedir (Akten Çürük, 2013: 47).

1.9.7. Teverruk

Teverruk nakde ihtiyacı olanların bir malı kredili olarak satın alıp üçüncü bir kişiye peşin olarak sattığı işlemlerdir. İslam bilginleri genel olarak bu işlemde ancak satın alınan malın üçüncü kişilere satılmasına izin vermektedirler. Malın kredili olarak satın alındığı tarafa tekrar peşin olarak satılmasına izin verilmemiştir. Ayrıca teverruk işlemlerinin sadece kurumsal sektörde kullanılması tavsiye edilmektedir. Aksi halde bu işlem İslami sınırların dışına çıkabilmektedir. İslami bankalar ancak faizden kaçmak istedikleri durumlarda teverruk işlemini kullanmalıdırlar. Uzun vadede bu tür işlemleri kullanmaları İslami açıdan zararlı bulunmaktadır (Ayub, 2017: 372-374).

Teverruk işlemleri, bireysel teverruk ve organize teverruk olarak ikiye ayrılmaktadır. Bireysel teverrukta, likite ihtiyaç duyan birisi teverruk işlemini gerçekleştiren tarafa başvurur ve peşin alınan ticari bir malın kredili satışı gerçekleştirilmektedir. Ardından satın alınan malın üçüncü bir tarafa satışı gerçekleştirilir. Bu işlem sonucunda likit ihtiyacı karşılanmış olur. Bu işlem bey'u'l-îne işlemine benzemektedir. Fakat teverruk işleminde üçüncü tarafların işleme dâhil olması noktasında farklılık göstermektedir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 52).

Organize teverruk işlemleri ise İslami bankalardaki müşterilerin ödeme sıkışıklığı yaşadığı dönemlerde yeniden yapılandırma yapabilmeyi sağladıkları işlemlerdir. Piyasada bulunan değerli madenler özellikle platin Londra Metal Borsası gibi borsalardan satın alınarak ödeme güçlüğü yaşayan müşteriye satılmaktadır. Ardından müşteri bu metali üçüncü taraflara peşin olarak satıp ödeme sıkıntısı yaşadığı bankaya ödemesini yapmaktadır. Bu tür işlemlerin tamamını banka müşteri adına da yapabilmekte veya bu tür işlemler brokerler aracılığı ile de gerçekleştirilebilmektedir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 53). Organize teverruk işlemleri ters teverruk ve banka teverruğu olarak ikiye ayrılmaktadır. Bankalar arası teverruk işlemlerinde, fon fazlası olan veya fon açığı olan bankalar arasında yatırım desteği sağlanmaktadır (Dikkaya ve Kutval, 2014: 55-56). Ters teverruk işlemleri ise organize teverruk işlemlerinde yapılan adımların ters olarak yapıldığı ve bankalara faaliyet dışı gelir sağlandığı bir yöntemdir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 58-59).

1.9.8. Selem

Selem yöntemi bir çeşit vadeli satış yöntemidir. Ancak bildiğimiz vadeli alışverişin tam tersidir. Selem uygulamasında vadeli olan para değil mal olmaktadır. Yani alışveriş yapılırken para peşin ödenir ve mal vadeli olarak ileri bir tarihte teslim edilir. Böylece üretici bu yöntemi kullanarak üretimi veya satışını yapacağı malın tedariki için nakit finansman sağlamış olur (Ayub, 2017: 266).

Selem ile yapılacak alışverişte malların miktarı, birimi, cinsi, sıfatı, ölçüsü, teslim zamanı, nakliye ve taşıma sorumluluğu gibi unsurların bilinmesi ve sözleşmede belirtilmesi gerekmektedir (Akten Çürük, 2013: 56). Aynı cinsten mallar değişim konusu olamaz. Ayrıca selem yöntemi ile yapılacak satışta altın, gümüş, döviz, gayrimenkul gibi değerli madenler kullanılamaz (Akten Çürük, 2013: 57). Bu maddelerin satışı bu yöntemle gerçekleştirilemez. Satışın konusunu oluşturan mallar teslim tarihinde piyasada bulunması gereken mallardan meydana gelmesi gerekmektedir (Ayub, 2017: 268-269). Eğer ödeme mal ile yapılmak isteniyorsa faiz yasağına dikkat edilmesi gerekmektedir. Ödemenin ertelenmesi söz konusu değildir. Ancak bazı âlimler tarafından bazı durumlarda birkaç günlük gecikmeye izin verilmiştir (Ayub, 2017: 271). Satıcıdan selem sözleşmesine dayalı olarak satın alınan mallar teslim edilmeden tekrar aynı satıcıya satılması mümkün değildir ve faizi meydana getirmektedir (Akten Çürük, 2013: 57).

İslami bankacılıkta selem alışverişi sonucu doğan ödeme banka tarafından müşterinin hesabına ödeme emri şeklinde gerçekleştirilebilmektedir. Teslimat yapıldıktan sonra malda herhangi bir kusur tespit edildiği durumlarda alıcı tarafından satış iptal edilebilmektedir (Ayub, 2017: 272). Selem sözleşmesi iki tarafı da bağlayan bir sözleşmedir. Ancak taraflar anlaştığı takdirde karşılıklı olarak feshedilebilir. Günümüzde İslami bankacılık sisteminde kârın maliyetleri karşılama noktasında yetersiz kalmasından dolayı çok fazla tercih edilmemektedir (Ayub, 2017: 280).

1.9.9. İstisna

İstisna sözleşmeleri ile selem sözleşmeleri genel olarak birbirlerine benzemektedirler. Ancak birkaç hususta farklılıklar meydana gelmektedir. Selem yönteminde satın alınacak malın bedeli peşin olarak ödenmekte ve mal ileri bir tarihte teslim alınmaktadır. İstisna yönteminde ise malın bedeli de ileri bir tarihte ödenebilmektedir. Henüz üretimi gerçekleşmemiş mallar üzerinden istisna satışı yapılabilmektedir. Henüz üretimi gerçekleşmemiş malın fiyatı sözleşmenin başında belirlenmektedir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 49).

İstisna sözleşmesine taraf olan alıcı mal üretilip teslimi yapıldıktan sonra beğenmediği için veya farklı bir sebepten ötürü malı almaktan vazgeçme hakkına sahiptir (Akten Çürük, 2013: 58). İstisna sözleşmesinin konusu selem sözleşmesinin aksine ticaret alanlarını, gayrimenkulleri ve henüz üretimi gerçekleşmeyen malları içerebilmektedir (Akten Çürük, 2013: 59). İki türlü istisna sözleşmesi vardır. Bunlar; girişimci veya müşteri ile banka arasında diğeri ise üretici ile banka arasında gerçekleştirilmektedir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 50).

İstisna yönteminin hizmet sektörüne uygulanmasına ise “joala” denmektedir. Joala birçok yönden istisna sözleşmelerine benzemektedir. Joala sözleşmelerinde ileri bir tarihte sunulacak hizmetin bedeli önceden belirlenmektedir (Dikkaya ve Kutval, 2014:51).

1.9.10. Sukuk

Konvansiyonel bankacılıkta kullanılan bir finansal araç çeşidi olan tahvillerin, İslami yönden daha uygun hale getirilmiş alternatifine sukuk denilmektedir. Sukuk

kelimesi Arapça'da ''sak'' olarak geçen kelimenin çoğul hale getirilmesiyle oluşturulmuş ve varlıklara sahiplik ve katılım hakkı veren sertifika anlamına gelmektedir (Yakar, Kandır ve Önal, 2013: 74). Tahvil senetleri çıkaran kişi tarafından borç elde etmek amaçlı çıkarılırken sukuk senetleri bir ortaklığı ve sahipliği ifade etmektedir. Tahvil senetlerinde elde edilecek gelir miktarı garanti edilmiştir. Ancak sukuk senetlerinde böyle bir durum söz konusu değildir. Sukukta elde edilecek gelir miktarının ne kadar olacağı veya kâr-zarar durumu kesin olarak bilinmemektedir. Sukukun bu durumu onu hisse senetlerine benzetilmesine neden olmaktadır. Hisse senetlerinde ortaklık süresi sınırlandırılmazken sukuk ihraçlarında süre sınırlandırılmaktadır (Yılmaz, 2014: 83).

Sukuk işlemleri ilk defa Malezya'da uygulanmaya başlamıştır (Yılmaz, 2014: 84). İslami kira sertifikaları para ve sermaye piyasalarında veya bankalar arasında ikincil piyasalarda işlem görebilmektedir (Yakar, Kandır ve Önal, 2013: 74). İlk ikincil piyasa işlemi ise Bahreyn'de gerçekleştirilmiştir (Yılmaz, 2014: 85). 20.07.2006 tarihinde sukuk ihraçları ilk kez Londra Borsası'na kote edilmiştir (Yılmaz, 2014: 86).

Sukuk, Türkiye'de 1 Nisan 2010 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan bir tebliğ ile yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğde sukuk ihracı kira sertifikası olarak tanımlanmıştır. Ancak sukuk ihraçları kira sertifikalarından daha kapsamlı işlemlerdir. Kira sertifikaları icare sukukuna daha yakın işlemleri içermektedir (Yakar, Kandır ve Önal, 2013: 84). Bu tebliğe göre kira sertifikaları ancak anonim şirket statüsünde kurulan Varlık Kiralama Şirketleri tarafından ihraç edilebilmektedir. Türkiye'de 3 Ekim 2012 tarihinde kira sertifikası ihracı için talep toplanmış ve 1.624.482.560 TL tutarında ihraç gerçekleştirilmiştir (Yakar, Kandır ve Önal, 2013: 85).

Sukuk ihraçlarının İslami esaslara uygunluğunun bir İslami finans danışma kurulu tarafından denetlenmesi gerekmektedir. Aksi halde sukuklar İslami prensiplere dayanmaktan çıkıp tahvilleri taklit haline dönüşmektedir (Yakar, Kandır ve Önal, 2013: 86-87). Sukuk ihraçlarında sahiplik hakkına göre çeşitli sukuk türleri ortaya çıkmaktadır. Bunlardan 14 tanesi AAOIFI tarafından onaylanmıştır. Onaylanan sukuk türlerinden en yaygın olanları şunlardır: Selem sukuk, İstisna sukuk, icare sukuk, mudaraba sukuk, muşâreke sukuk ve murabaha sukuktur (Büyükkakın ve Önyılmaz, 2012: 4).

İcâre Sukuk: Dünyada en fazla kullanılan sukuk türüdür. Varlık kiralama şirketleri tarafından kendi nam ve başkasının hesabına çıkarılmaktadır. Varlık sahipleri belirlenen

oranda kira sertifikasında hak sahibi olmaktadır (Dikkaya ve Kutval, 2014: 65-66). İcâre sukuku sahipleri bir varlığın kiralama ve varlıktan kira getiri sağlama hakkını elde etmektedirler. Bunun yanı sıra ikincil piyasalarda da satılabilmektedir. İcâre sukukları günümüzde herhangi bir olumsuz duruma karşı sigortalanmaktadır (Yılmaz, 2014: 92).

Mudârebe Sukuk: Katılım bankasının kendisine başvuran mudaribe finansman desteği sağlayabilmek adına çıkarmış olduğu sukuk türüdür. Mudârebe sukukuna sahip olan kişilerin şirketin genel kurulunda söz hakları bulunmamaktadır. Ayrıca zarar gerçekleştiği takdirde payları oranında etkilenmektedirler (Büyükkakın ve Önyılmaz, 2012:4-5).

Muşâreke Sukuk: Bu sukuk türünde müşâreke ortaklığındaki büyük projelere finansal destek sağlamak hedeflenmektedir. Muşâreke sukuku sahipleri bu projelere ortak olmaktadır. Gerçekleştirilen faaliyetlerin sonucunda elde edilen kârlar müşâreke sukuk sahiplerine dağıtılmaktadır. Sukuk yatırımcıları desteklenen projelerin sahipleri konumuna gelmektedirler (Yakar, Kandır ve Önal, 2013: 78-79).

Murâbaha Sukuk: Varlık Kiralama Şirketleri murâbaha yöntemine bağlı olarak peşin alınan malların vadeli satışından elde edilen taksit gelirlerini murâbaha sukuk sahiplerine öder. Murabâha sukukları yalnızca birincil piyasalarda işlem görmektedir. Çünkü bu tür sukukların ikincil piyasalarda işlem görmesine İslami açıdan izin verilmemiştir. Bu tür bir işlemin faiz doğuracağı öngörülmüştür (Hayta ve Boyraz, 2018: 117).

Selem Sukuk: Selem sözleşmesi ile malların satıcısı olan kişi ileride teslim edeceği emtia için eşit değerde selem sukuku ihraç edebilmektedir. Bu durum için iki ayrı sözleşme düzenlenmesi gerekmekte ve sözleşmeler birbirinden bağımsız olması gerekmektedir (Ayub, 2017: 428). Selem sukukunun tarımın finansmanında kullanılması öngörülmektedir. Diğer sukuklara göre daha kısa vadeli getiriler sağlamaktadır. (Yakar, Kandır ve Önal, 2013: 82).

İstisna Sukuk: Bir projenin veya varlığın inşa edilme sürecinde ihtiyaç duyulan finansmanın sağlanması için çıkarılan sukuk çeşididir. İstisna sukukunu ihraç eden taraf üretici, satın alan taraf ise üretilen varlığın mülkiyet hakkını teslim alacak olan taraftır. İhraç edilen istisna sukuku için yapılacak vadeli ödemeler inşa edilen varlığın sadece maliyetini değil kârlarını da kapsamaktadır (Ayub, 2017: 429).

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMİ VE GELİŞİM SÜRECİ

2.1. DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

İslami iktisat ve ticaretin varlığı İslam'ın ilk ortaya çıktığı dönem kadar eski bir tarihe sahiptir. Ancak İslami finansın bugünkü anlamıyla faaliyet göstermesi tam olarak 1960'lı ve 1970'li yıllardan itibaren söz konusu olmuştur. 12. yüzyılda İslam âlimleri çalışmaları sonucunda sukuk gibi finansal ürünler ortaya koymuşlardır (Alrifai, 2017: 149). İslamiyet'te ticarete ayrı bir önem atfedilmiştir. Müslümanların Hac ibadetlerini yerine getirmeleri önemsenmiştir. Dolayısıyla yerel ve uluslararası ticaretin gelişmesi sağlanmıştır (Erdem ve Tatlı, 2020: 40).

İkinci Dünya Savaşı Müslümanları da etkilemiştir. Geleneksel ticari bankacılık sistemine alternatif olarak İslami kimliğe uygun ve mevcut sistemin dışına çıkmadan bir bankacılık sistemine ihtiyaç duyulmuştur (Erdem ve Tatlı, 2020: 42). 40'lı ve 50'li yıllarda faizsiz bankacılık üzerine ilk denemeleri Malezya ve Pakistan gibi ülkeler gerçekleştirmiştir. Ancak uzun süre faaliyet gösterememişlerdir. Malezya'da 1963 yılında "Tabung Haji" olarak bilinen Hac Fon Yönetimi kurulmuştur. Bugün hala devam eden bu kurum hac vazifesini yerine getirenlere tasarruf imkânı getirmeyi amaçlamıştır (Alrifai, 2017: 153). Bu gelişmelerin ardından yine 1963 yılında Mısır'da Mit-Ghamr bölgesinde bir İslami tasarruf bankası kurulmuştur. Modern anlamda ilk faizsiz bankacılık örneği olan Tasarruf Bankası kasaba halkının tarımsal ve ticari faaliyetlerini desteklemiş ve tekâfül, mudarebe, icâre ve takas gibi İslami finans araçlarını kullanmıştır (Canbaz, 2018: 196). Alman desteği ile kurulmuş olan ve uzun süre devam edemeyen bu tasarruf bankası bir süre sonra Almanların da desteğini çekmesi üzerine faaliyetlerine son vermiştir (Erdem ve Tatlı, 2020: 43).

1970'lerde Ortadoğu'da bir petrol krizi patlak vermiştir. Bu durumun ardından körfez ülkelerinden; Irak, Katar İran, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Kuveyt gibi ülkeler dâhil oldukları OPEC kuruluşu ve petrol fiyatlarının artması sayesinde yüksek miktarlarda fona sahip olmuştur. Bu durum sonucunda bu büyük Petro-Dolar

kazancının âtil kalmaması ve değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. (Alrifai, 2017: 154).

70’li yıllarda yaşanan tüm bu gelişmeler faizsiz bankacılık konusunda İslami kuruluşların daha fazla çalışmalar yürütmesini sağlamıştır. Gelişmelerin devamında 1970 yılında İslam ülkeleri arasında Maliye Bakanları toplantısı düzenlenmiştir. 1971 yılında Mısır’da ilk sosyal faizsiz ticari banka olan Nasr Sosyal Bankası kurulmuştur (SERPAM, 2013: 9). Ardından 1976 ve 1977 yıllarında İslami Ekonomi Konferansları düzenlenmiştir. Tüm bu girişimlerin sonucunda Dünya Bankasının muadili olan faaliyetleri İslami prensiplere uygun olarak sürdürmek amacıyla 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. Bu kurum üye ülkelerin sosyal refahı tesis etmeyi ve ekonomisine destek olmayı amaçlayarak faizsiz borç imkânı sağlamıştır. (Alrifai, 2017: 154). Böylece Faizsiz bankacılık alanında ilk kurumsal gelişme yaşanmıştır (Canbaz, 2018: 198).

Dünyada faizsiz bankacılık alanında ilk kurulan özel banka 1975 yılında Dubai İslam Bankası olmuştur. 1990’lara kadar faizsiz bankacılık yavaş seyirde gelişme göstererek Ortadoğu ülkeleri ve Malezya ile sınırlı kalmıştır. Günümüzde ise oldukça geniş bir pazar payına sahiptir. (Alrifai, 2017: 154-155).

2005 yılına gelindiğinde faizsiz bankacılık sektörünün gelişimini sağlamak amacıyla kredi ve risk unsurlarını belirleyen İslami Uluslararası Derecelendirme Kuruluşu (IIRA) oluşturulmuştur. (Çelik ve Doğan, 2017: 27).

2.2. İSLAMİ VE KARMA FİNANS KESİMLERİNDE FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMLERİ

İslami bankacılık sektöründe dünyada önde gelen ülkeler İran, Suudi Arabistan, BAE, Kuveyt, Katar, Malezya gibi ülkelerdir. İslami bankacılık varlıkları sıralamasında Endonezya, Bahreyn, Türkiye ve Bangladeş gibi ülkeler de ilk on sırada bulunmaktadır. Bu ülkelerden Endonezya, Türkiye ve Bangladeş’in yönetim şekli cumhuriyettir. İran’ın yönetim şekli teokratik cumhuriyettir. Kuveyt meşruti monarşi, Katar mutlak monarşi, Bahreyn anayasal monarşi, Malezya ise federal parlamenter monarşi ile yönetilmektedir. Bangladeş ve Malezya gibi ülkeler dual bankacılık yapısına sahip oldukları için bu ülkelerde geleneksel bankaların İslami şubeleri de bulunmaktadır. Malezya’da sektörde

faaliyet gösteren tüm bankaların bir de İslami bankacılık şubeleri yer almaktadır. İran’da tüm bankalar İslami bankacılık sektöründe faaliyet göstermektedirler. BAE tam olarak İslami bankacılık faaliyeti yapan bankalara sahiptir. Diğer ülkelerde ise geleneksel ve İslami bankacılık türleri ayrı olarak yer alabilmektedir.

2.2.1. İran

İran bankacılık sektörünün tamamı faizsiz bankalardan oluşmaktadır. 1979 yılında gerçekleşen İran Devrimi beraberinde İran bankacılık sisteminde de önemli değişiklikleri getirmiştir. O dönemlerde İran’da 15 ulusal 13 yabancı banka bulunmaktadır. Devrimin ardından tüm İran bankacılık sistemi kamusal hale getirilmiştir (Karamelikli & Alizadeh, 2017: 37-38). 1983 yılında çıkarılan bir yasa ile İran’da faaliyet gösteren tüm bankalar yasal olarak İslami standartlara uygun hale getirilmiştir (Çelik & Doğan, 2017: 30). Dolayısıyla İran bankalarının kendi sektörlerindeki pazar payları %100’dür. 1970-2009 yılları arasından İran’da yaşanan İran-Irak Savaşı, ABD ambargosu gibi gelişmeler ekonominin durgunlaşmasına neden olmuştur (Yurttaçıkılmaz, Aali ve Emsen, 2012: 174). Bu gelişmeler neticesinde İran ekonomisi ve dolayısıyla bankacılık sistemi dünyaya kapalı hale gelmiştir.

IFDI (Islamic Finance Development Indicator) 2019 raporuna göre İran İslami finans varlıkları 2018 yılında 575 milyar dolarlık bir büyüklüğe sahiptir. 42 adet İslami bankaya sahip olan İran’ın toplam İslami bankacılık varlıkları ise 488 milyar dolar değerindedir (IFDI, 2019). Toplam bankacılık varlıkları sıralamasında tüm ülkeler içerisinde 1. sırada yer almaktadır. Dünyada İslami bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ülkeler içerisinde İran’ın sektör payı ise %32,1’dir (IFSI, 2019).

2.2.2. Suudi Arabistan

1975 yılında birçok ülkenin de katılımıyla kurulan İslam Kalkınma Bankası’nın kuruluşuna Suudi Arabistan öncülük etmiştir (Çelik ve Doğan, 2017: 29). 1952 yılında kurulan Suudi Arabistan Para Kurulu (SAMA) 1970-1980’li yıllarda bankacılık alanında önemli adımlar atmıştır. Suudi Arabistan’da bankalar geleneksel bankacılık faaliyetlerinin yanı sıra bir de İslami bankacılık şubeleri açmaktadırlar. Bazı bankalar ise tamamen İslami bankacılık üzerine faaliyet göstermektedirler. Bunlardan en büyük ve en

başarılı olan banka ise Al Rajhi Bank'tır (Erdoğan ve Gedikli, 2018: 107-108). Bu çalışmanın uygulama kısmında da tüm bankalar içerisinde en başarılı olan banka Al Rajhi Bank olmuştur. Suudi Arabistan'da İslami bankacılığın geleneksel bankacılıktan aldığı pay %50-%60 düzeylerindedir (Erdoğan ve Gedikli, 2018: 109).

2019 yılında Global Finance Magazine (GFMAG) verilerine göre en iyi yatırım bankası Suudi Arabistan bankası Samba Bank olmuştur (GFMAG, 2020). Tüm ülkeler arasında İslami finans varlıkları en yüksek ikinci ülke olan Suudi Arabistan'ın 2018 yılı toplam varlıkları 541 milyon dolardır. 16 adet İslami bankaya sahip olan Suudi Arabistan'ın toplam İslami bankacılık varlıkları 390 Milyon dolar değerindedir (IFDI, 2019). Küresel İslami bankacılık varlıkları içerisindeki payı ise %20,2 ile İran'dan sonra ikinci büyük orana sahiptir (IFSI, 2019).

2.2.3. Katar

1983 yılında Katar İslam Banka'sının kurulması ile İslami finans sektörüne giriş yapan Katar'da geleneksel bankacılığın yanı sıra bankaların İslami Bankacılık şubeleri bulunmaktadır (Dikkaya ve Kutval, 2014: 89). Petrol zengini Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi (KİK) ülkelerinden biri olan Katar İslami bankacılık sektörüne diğer KİK ülkelerine göre nispeten geç giriş yapmıştır.

Katar'da dört farklı İslami kuruluş türü mevcuttur. Bunlar; İslami faaliyet yapan ticari bankalar, İslami Finans kuruluşları, İslami yatırım ve sigorta şirketleridir. Tam anlamıyla İslami olarak çalışan dört banka mevcuttur. Bunlar; Katar İslami Banka, Al Rayan Bank, Barwa Bank ve Katar Uluslararası İslam Bankası'dır (Akkaş, 2017: 14).

Katar'da İslami bankacılığın bankacılık sektöründen aldığı pazar payı %25,2 oranındadır (IFSI, 2019). İslami bankacılık varlıkları sıralamasında 6. sırada yer alan Katar toplamda 97 milyon dolar İslami bankacılık varlığına sahiptir. 6 adet İslami bankaya sahip ve toplam İslami finans varlıkları 125 milyon dolar değerindedir (IFDI, 2019). Küresel İslami bankacılık varlıklarından aldığı pay ise %6,2'dir (IFSI, 2019). Ortadoğu'nun en iyi mali kuruluşu ve en iyi KOBİ bankası ise Qatar Islamic Bank'tır (GFMAG, 2020).

2.2.4. Kuveyt

Basra Körfez'ine kıyısı olan ülkelerinden biri olan Kuveyt, 1961 yılında Kuveyt Merkez Bankası'nı kurmuş ve bankacılık sektörünü yönetmeye başlamıştır. Kuveyt'te hem geleneksel bankacılık hem de İslami bankacılık faaliyetleri yürütülmektedir. Ayrıca Geleneksel bankaların İslami şube açmaları yasaklanmıştır. Petrol rezervi en yüksek 5. ülke konumunda olan Kuveyt, petrol çıkardığı tarihlerin hemen ardından bankacılık sektörüne giriş yapmıştır. 1899 yılından itibaren İngiltere hâkimiyeti altında 1961 yılına kadar kalmıştır. 1942 yılında Kuveyt'te Imperial Bank kurulmuştur. Ülkenin lideri, şahsi servetini İngiltere'deki bankadan bu bankaya taşımış ve böylece bankacılık sektörünün genişlemesine önayak olmuştur (Erdoğan ve Gedikli, 2018: 4).

Kuveyt 1960 yılında Kuveyt Para Kurulu'nu oluşturarak kendi para birimi olan Kuveyt Dinarını dolaşıma sokmuştur. Kuveyt'te 1977 yılında faaliyete başlayan Kuwait Finance House ilk İslami banka konumundadır. 1990 ve 1991 yıllarında İran ile Körfez Savaşı'na giren Kuveyt bankacılık sektöründe ve ekonomide ciddi sıkıntılar yaşamıştır. Ancak 2007 yılına kadar toparlanarak 2007'den sonra önemli bir yükseliş yaşamaya başlamıştır. Ülkede yabancı banka kurulması konusunda herhangi bir sınırlama söz konusu değildir (Erdoğan ve Gedikli, 2018: 4-5).

Kuveyt İslami bankacılık sektöründe ülke içinde %40,6 düzeyinde bir paya sahiptir. Küresel İslami bankacılık sektöründen aldığı pay ise %6,2 oranındadır ve ülkeler arasında 6. sırada bulunmaktadır (IFSI, 2019). Ayrıca Kuveyt 116 milyon dolar İslami finans varlığına sahiptir. 7 adet İslami banka ile sektörde bulunan ülkenin, toplam İslami bankacılık varlıkları ise 100 milyon dolardır (IFDI, 2019). 2019 yılı verilerine göre en iyi İslami finans kurumu, en iyi tekâful ve en iyi fon yöneticisi olarak Kuwait Finance House seçilmiştir. Ülkenin en iyi İslami mali kuruluşu ise Boubyan Bank olmuştur (GFMA, 2020).

2.2.5. Malezya

İslami finans ve bankacılık sektöründe son zamanlarda oldukça gelişmiş olan Malezya dünyada önemli bir yere sahiptir. Malezya İslami bankacılık alanına ilk defa 1983 yılında Bank Islam Malaysia Berhad ile giriş yapmıştır. Malezya'da 1994 yılında yasal düzenlemelerle tüm geleneksel bankalara İslami bankacılık faaliyetlerini

yürütebilmeleri için izin verilmiştir. Bu gelişmelerin ardından 1999 yılında Bank Muamalat Malaysia Berhad, 2006 yılında ise Malezya Uluslararası İslami Finans Merkezi (MIFC) kurulmuştur. Ülkede hem geleneksel bankacılık hem de faizsiz bankacılık faaliyetleri yürütülebilmektedir. Sukuk ihracı konusunda da önde gelen ülkelerden biridir (Çelik ve Doğan, 2017: 31-32).

Malezya'nın kullanmış olduğu ikili bankacılık sistemi dünyada uygulanan iki yöntemden biridir. Ve bu yönteme öncülük eden ülke Malezya'dır. Bir diğer yöntem ise Körfez ülkelerinin uyguladığı modeldir. Bu modelde ise İslami bankalar ve geleneksel bankalar uygulamada genellikle ayrılmaktadır ve bazı ülkelerde geleneksel bankaların İslami bankacılık şubeleri açmalarına izin verilmemektedir. Malezya İslami finans ürünleri geliştirme ve yenilikçilik konusunda oldukça önemli adımlar atan öncü bir ülke konumundadır. Bu özelliği sayesinde Asya bölgesinde liderliğini sürdürmekte ve dünyada da önemli bir yer edinmektedir. The Global University of Islamic Finance (INCIEF) Malezya'da İslami finans alanında çalışmalar yürüten bir üniversitedir. Malezya'nın bu yaklaşımı, İslami finans alanındaki gelişmelere öncülük etmesine vesile olmaktadır. Ayrıca tekâful yani İslami sigortacılık alanında da Malezya dünyada ikinci sırada yer alarak İran'dan sonra gelen önemli bir ülke konumundadır (Güngör, 2015: 57).

Küresel İslami bankacılık varlıkları arasında Malezya'nın payı %10,8'dir. İran ve Suudi Arabistan'ın ardından dünya pazarında 3. ülke konumundadır (IFSI, 2019). İslami bankacılık varlıkları ise 214 milyon dolar değerindedir. 38 İslami bankaya sahip olan ülkenin 2018 yılı İslami finans varlıkları ise 521 milyon dolar değerindedir ve yine ülkeler arasında 3. sırada bulunmaktadır. İran'dan sonra en fazla İslami bankaya sahip olan ülkedir (IFDI, 2019). GFMA verilerine göre Maybank Islamic Berhad en iyi perakende bankası seçilmiştir. En iyi İslami sukuk bankası ise Standard Chartered Saadiq bankasıdır. Asya bölgesinin ve Malezya'nın en iyi İslami mali kuruluşu ise Maybank Islamic Berhad bankasıdır (GFMA, 2020).

2.2.6. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

Körfez ülkelerinden biri olan Birleşik Arap Emirlikleri ülkesi tam İslami bankalara sahip olmasının yanı sıra geleneksel bankacılık yapan şirketlerin İslami şubelerini de barındırmaktadır. 1975 yılında kurulan Dubai İslam Bankası ilk kurulan özel

banka olarak İslami bankacılık sektörünün gelişmesine öncülük eden bankalardan biridir (Akkaş, 2017: 19-20).

Ortadoğu bölgesinde en büyük ekonomiye sahip olan Suudi Arabistan'dan sonra Birleşik Arap Emirlikleri gelmektedir. Petrol ve doğalgaz gelirleri ülkenin kazançları arasında önemli bir yer edinmektedir. Dünyada en büyük 7. petrol rezervine sahip ülke konumundadır. Bu avantajlarını İslami bankacılık sektörüne aktaran Birleşik Arap Emirlikleri son yıllarda İslami bankacılık sektöründe kıymete değer bir büyüklüğe sahip olmuştur. 2013 yılında düzenlenen Küresel İslam Ekonomisi Zirvesi'ne ev sahipliği yapan BAE'nin özellikle kozmopolit yapıya sahip Abu Dhabi ve Dubai şehirleri önemli bir cazibe merkezi haline gelmiştir. BAE son dönemlerde ise Balkan ülkelerine yatırım yapmaktadır (Üçağaç, 2013: 258-259).

Birleşik Arap Emirlikleri İslami bankacılık varlıkları pazarında kendi bankacılık sektöründen %20,6 oranında pay almaktadır. Küresel İslami bankacılık varlıkları içerisinde almış olduğu pay ise %9,8'dir. (IFSI, 2019). İslami finans varlıkları 238 milyon dolar değerindedir. İslami bankacılık varlıkları sıralamasında 194 milyar dolar ile 4. sırada bulunmaktadır. BAE 26 İslami bankaya sahiptir (IFDI, 2019). Dubai Islamic Bank 2019 yılının en iyi proje finansmanı sağlayıcısı, Abu Dhabi Islamic Bank 2019 yılının en iyi ticaret finansmanı sağlayıcısı seçilmiştir. Ülkenin 2019 yılında en kazanan bankası ise Emirates Islamic Bank olmuştur (GFMA, 2020).

2.2.7. Endonezya

Asya Pasifik bölgesinde en büyük ada ülkesi konumunda olan Endonezya Bangladeş gibi dünyanın en kalabalık Müslüman nüfusuna sahip ülkedir. Endonezya'da finans sektörüne bankalar öncülük etmektedir. Müslüman nüfusunun oldukça yüksek olmasına rağmen İslami bankacılık payı diğer ülkelere göre düşüktür. (Erdoğan ve Gedikli, 2018: 162-163). 1930'lu yıllarda İslami bankacılık fikri ortaya atılmış olmasına rağmen 1950'li yıllarda devlet İslami bankalara karşı olumsuz bir tavır takınmış ve kurulmasına karşı çıkmıştır. İslami bankacılık sektörüne 1990'lı yıllarda kurulan bankalar ile giriş yapmıştır. 1992 yılında ilk olarak Bank Muamalat Indonesia kurulmuştur. (Erdoğan ve Gedikli, 2018: 174-175). Yaşanan tüm bu gelişmeler günümüzde

Endonezya’da İslami bankacılığın gelişmesinin ve büyümesinin önünde bir engel oluşturmıştır.

Endonezya’da devlet bankaları, yerel bankalar, özel bankalar, İslami bankalar ve bölgesel bankalar gibi çeşitli bankacılık grupları faaliyet göstermektedir. İslami bankalar İslami kurallara çok dikkat ettiği ve oldukça kısıtlı imkânlarla sahip olduğu için geleneksel bankalarda rekabet etmekte zorlanmaktadır. Dolayısıyla Endonezya bankacılık sektöründe geleneksel bankalara göre İslami bankalar çok az yer kaplamaktadırlar (Erdoğan ve Gedikli, 2018: 165). Endonezya’da büyük bankalarda devlet ortaklığı söz konusudur. Diğer bankalar ise daha küçük ölçekli bankalardır (Erdoğan ve Gedikli, 2018:167). Ülkede hem geleneksel bankacılık hem de İslami bankacılık faaliyetleri yürütülebilmektedir.

Endonezya’nın 2019 yılında en iyi İslami mali kuruluşu olarak Bank Syariah Mandiri seçilmiştir (GFMAG, 2020). Endonezya’nın Küresel İslami bankacılık varlıkları sektöründen almış olduğu pay %1,9’dur (IFSI, 2019). İslami finans varlıkları 2018 yılında 86 milyon dolar olan Endonezya 8. sırada bulunmaktadır. Toplam İslami bankacılık varlıkları sıralamasında ise 34 bankaya sahip olan Endonezya 28 milyon dolar ile 10. sırada yer almaktadır (IFDI, 2019).

2.2.8. Bahreyn

Bahreyn Basra Körfezinde yer alan bir ada ülkesidir (Yıldırım ve Yıldırım, 2018: 27). Petrol konusunda rezervlerinin az olması sebebiyle diğer körfez ülkelerinden geride kalan Bahreyn bu açığı finans sektörüne yönelerek kapatmaya çalışmıştır. İslami bankacılık sektöründe kendisini geliştirerek bir finans merkezi haline gelmiş ve ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasılasına önemli katkılarda bulunmayı başarmıştır (Yıldırım ve Yıldırım, 2018: 33-34).

Son yıllarda önemli bir gelişme trendi yakalayan Bahreyn İslami bankacılık alanındaki varlıklarını 2000 yılından 2015 yılına kadar yüksek oranda artırmayı başarmıştır. Günümüzde Likidite Yönetim Merkezi (LMC) İslami Uluslararası Derecelendirme Kuruluşu (IIRA), Uluslararası İslami Finansal Piyasaları (IIFM), Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) gibi kuruluşların merkezleri Bahreyn’de bulunmaktadır. Standard Chartered Bank Bahrain’de 1923 yılında ilk şubesini açan

bankadır. 1957 yılına gelindiğinde ise Bahreyn Ulusal Bankası kurulmuştur. 1978 yılında ise tam anlamıyla İslami kurallara uygun faaliyet gösteren banka Bahreyn İslam Bankası faaliyetlerine başlamıştır (Yıldırım ve Yıldırım, 2018: 38- 40).

Bahreyn küresel İslami bankacılık varlıkları içerisinde %0,7 oranında bir paya sahiptir. Diğer ülkeler arasında 9. sırada bulunmaktadır. Ülkedeki İslami bankacılık varlıklarının kendi bankacılık sektöründen aldığı pay ise %14,5'tir (IFSI, 2019). İslami finans varlıkları sıralamasında ise 86 milyon dolar ile 7. sırada bulunmaktadır. 35 adet İslami bankaya sahip olan ülkenin toplam İslami bankacılık varlıkları ise 35 milyon dolardır ve 9. sırada bulunmaktadır (IFDI, 2019). Ülkenin en iyi İslami mali kuruluşu ise Al Salam Bank'tır (GFMAG, 2020).

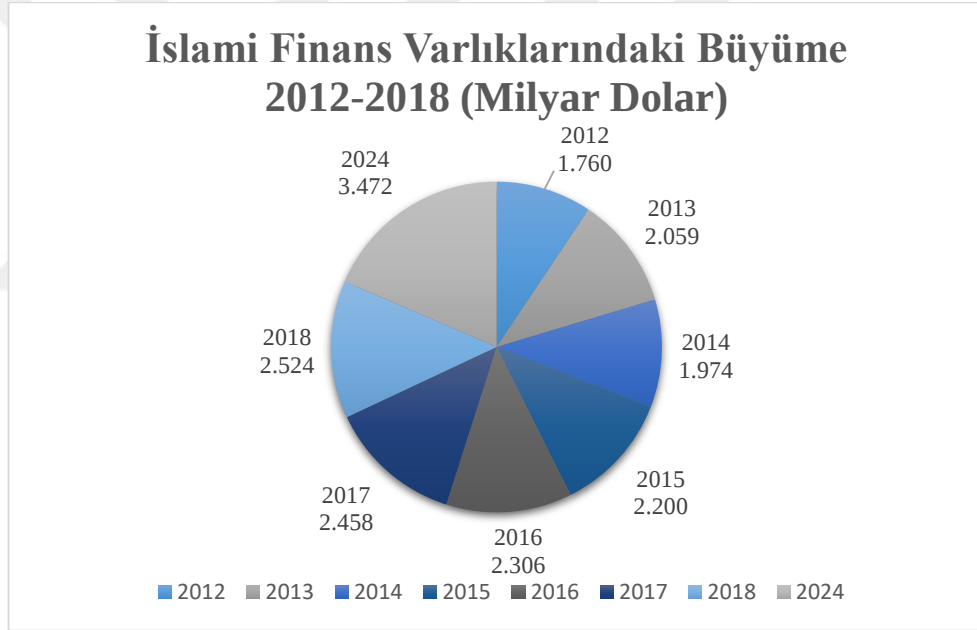
2.2.9. Bangladeş

İslam ülkeleri arasında en kalabalık nüfusa sahip ülke konumunda olan Bangladeş 1983 yılında Islam Bank Bangladeş Limited (IBBL)'in faaliyete başlaması ile İslami bankacılık sektörüne giriş yapmıştır. 8 adet İslami banka ve 16 adet konvansiyonel bankanın İslami şubeleri ile 2017 yılında İslami bankacılık sektöründe yer almaktadır (Aslan, Koçal ve Çemberlitaş, 2018: 184). Bangladeş'te İslami Ekonomik araştırmalar Ofisi ve Bangladeş İslami Bankacılar Birliği gibi iki önemli kurum faizsiz bankacılıkla ilgili çalışmalar yapmaktadırlar. Geleneksel bankacılık ve faizsiz bankacılık örnekleri Bangladeş'te mevcuttur (Dikkaya ve Kutval, 2014: 96).

Bangladeş'in kendi bankacılık sektöründe İslami bankacılık varlıklarının almış olduğu Pazar payı %20,1'dir ve diğer ülkeler arasında 4. sırada bulunmaktadır. Küresel İslami bankacılık varlıkları payı ise %1,9'dur ve toplam İslami bankacılık varlıkları sıralamasında 8. sırada bulunmaktadır (IFSI, 2019). Bangladeş'in İslami finans varlıkları 86 milyon dolar değerindedir. Ayrıca 2018 yılında 25 İslami bankaya sahip olan ülke toplamda 36 milyon değerinde İslami bankacılık varlıklarına sahiptir (IFDI, 2019). Standard Chartered saadiq Bank Bangladeş ise ülkenin en iyi İslami mali kuruluşu olarak seçilmiştir (GFMAG, 2020).

2.3. KÜRESEL FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMİNE AİT VERİLER

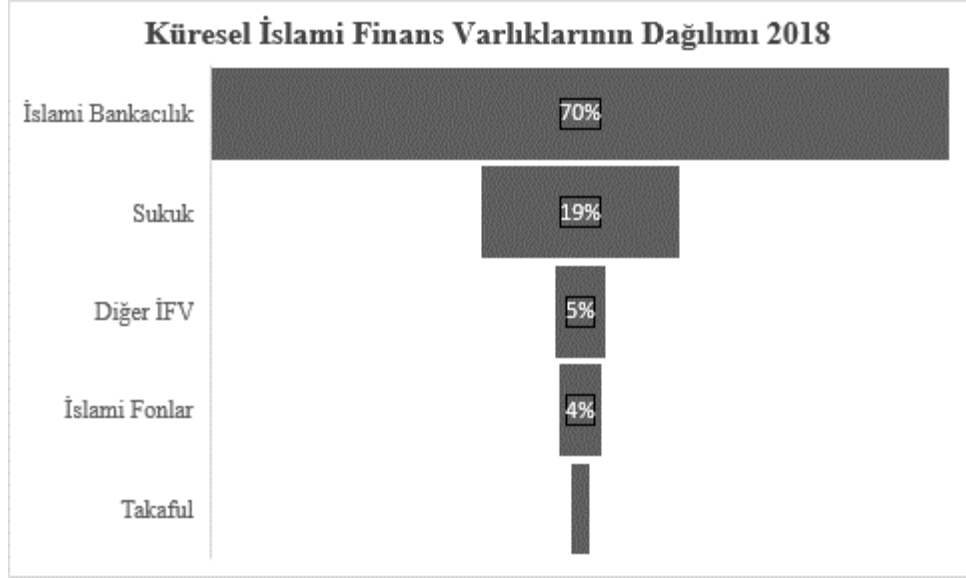
Son zamanlarda yükselen bir ivme yakalayan faizsiz bankacılık sektörü gelişmeye devam etmektedir. İslam ülkelerinin yanı sıra Avrupa ülkeleri, Amerika ve Uzak Doğu ülkelerinin de dikkatini çekmektedir. Bu ülkeler faizsiz bankacılık pazarına yatırım yapmaktadırlar. Dünya Bankası'nın 2019 yılında yayınlamış olduğu rapora göre İslami ekonomi %5,2 büyüyerek %2,9 oranında büyüyen dünya ekonomisini geride bırakmıştır (TKBB, Katılım Finans Dergisi, 2020: 22). İslami finans varlıkları 2018 yılında 2.524 trilyon dolara ulaşmıştır. Toplam İslami bankacılık varlıkları 2018 yılında 520 adet İslami banka ile 1.760 trilyon dolar değerindedir. İslami bankacılık pazarının büyüklüğü 2017 yılında 1,721 milyar dolar iken 2024'te bu pazarın değerini 2.441 milyar dolara çıkarmak hedeflenmektedir (IFDI, 2019).

Kaynak: IFDI 2019 / ICD-REFINITIV

Şekil 2.1. İslami Finans Varlıklarındaki Büyüme (2012-2018)

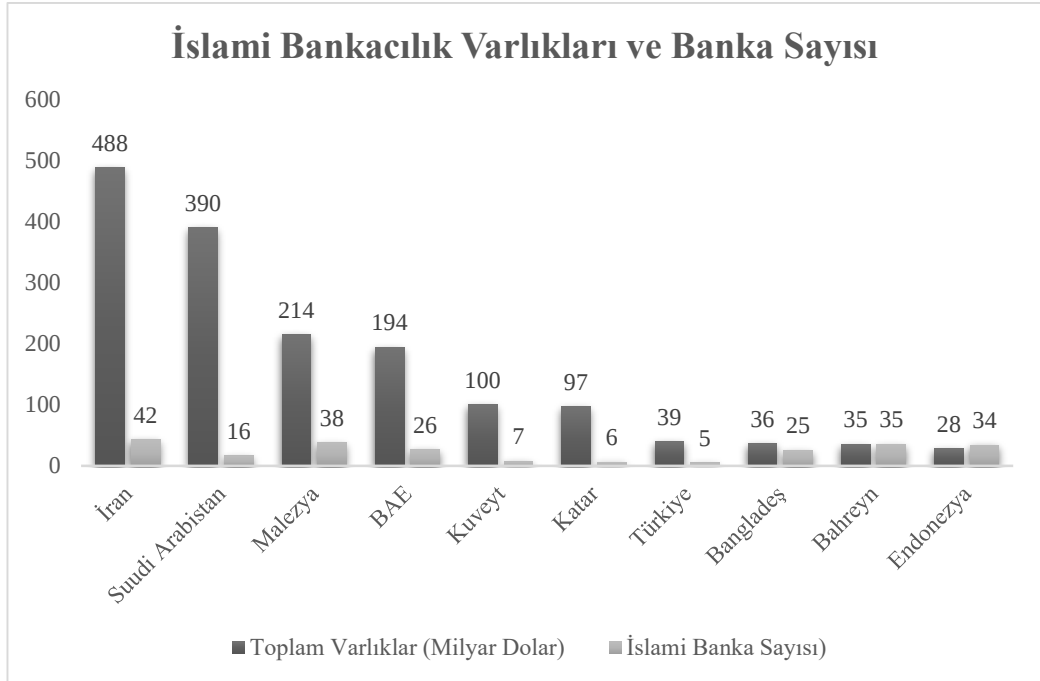
Şekil 2.1'e göre İslami finans varlıklarındaki büyüme 2012 yılından 2018 yılına gelindiğinde yaklaşık 1,5 katı büyüklüğe ulaşmıştır. 2014 yılında İslami finans varlıklarında düşüş yaşanmış olsa da her geçen yıl büyüyerek gelişme göstermiştir. 2024 yılında ise İslami Varlık büyüklüğünün 3.5 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir.

Kaynak: IFDI 2019 / ICD-REFINITIV

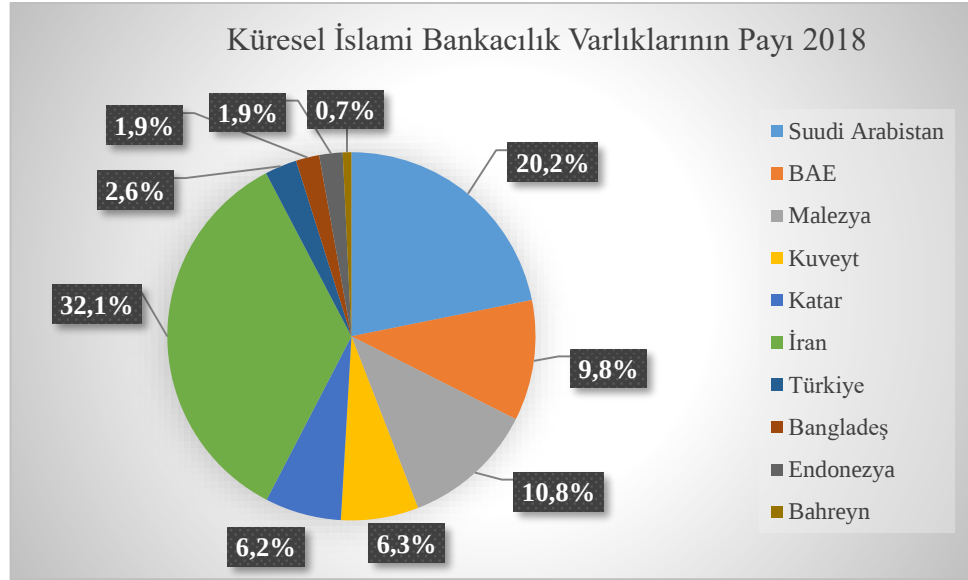
Şekil 2.2. Küresel İslami Finans Varlıklarının Dağılımı

Şekil 2.2’yi incelediğimizde İslami finans varlıklarının 2018 yılında en çok İslami bankacılık sektöründe yoğunlaştığı görülmektedir. İslami bankacılık rakamlarını yakından takip eden bir diğer pazar ise dünyadaki sukuk pazarıdır ve İslami varlıklar içerisinde %19 oranında faaliyet göstermektedir. Tekâful yani İslami sigortacılık pazarı ise %2’lik bir büyüklüğe sahiptir.

Kaynak: IFDI 2019 / ICD-REFINITIV

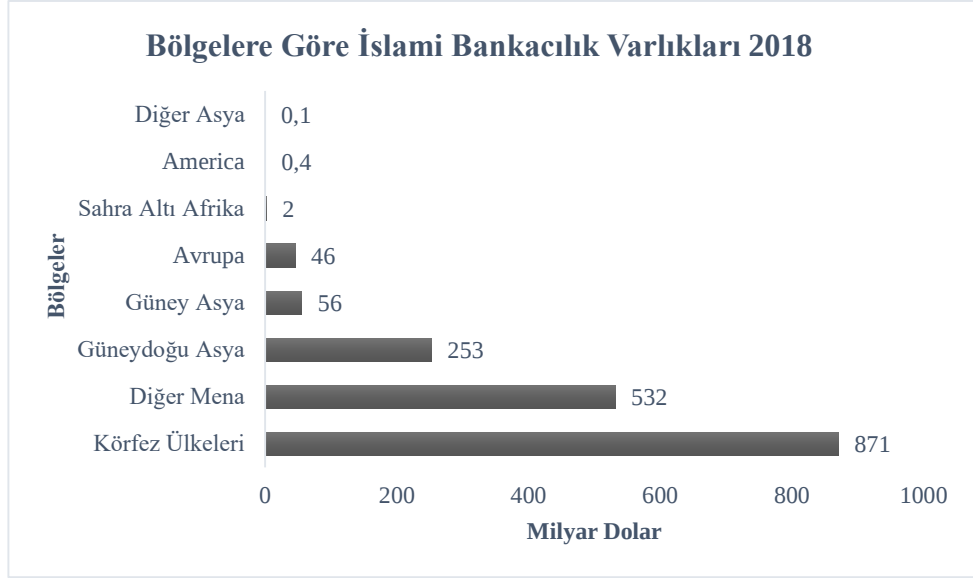
Şekil 2.3. İslami Bankacılık Varlıkları ve Banka Sayısı

Kaynak: IFSI 2019 / Stability Report

Şekil 2.4. Küresel İslami Bankacılık Varlıklarının Payı (2018)

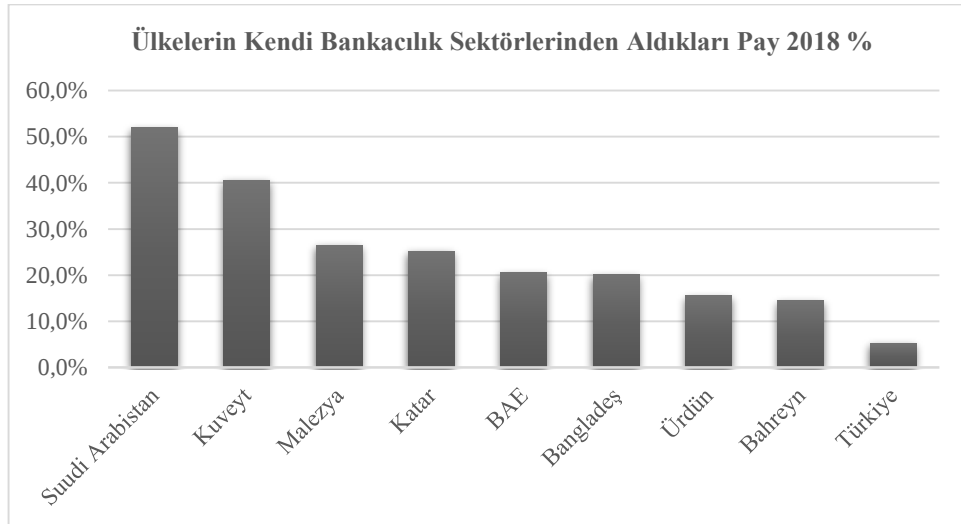
2018 yılında İslami bankacılık varlıkları dünyada toplam bankacılık varlıkları içerisinde %6'lık bir paya sahiptir (IFDI, 2019). Şekil 2.3 ve 2.4'te toplam İslami bankacılık varlıklarının ülkelere göre dağılımı ve banka sayısı görülmektedir. En yüksek İslami bankacılık varlıkları 488 milyar dolar ve %32,1'lik bir pay ile İran'da bulunmaktadır. Ayrıca en fazla bankaya sahip olan da yine 42 banka ile İran'dır. İran'ı takip eden ülkeler ise sırasıyla; Suudi Arabistan (%20,2), Malezya (%10,8) ve BAE (%9,8)'dir. Bangladeş, Bahreyn ve Endonezya gibi ülkelerde İslami banka sayıları yüksek olmasına rağmen varlıkları diğer ülkelere göre daha düşük kalmıştır. Türkiye ise 5 adet bankası olmasına rağmen toplam varlıkları 39 milyar dolar ve payı %2,6'dır. Bu durumda Türkiye'nin Bangladeş, Bahreyn ve Endonezya gibi ülkelere İslami bankacılık varlıkları konusunda çok daha iyi durumda olduğu söylenebilmektedir. Kuveyt ve Katar ise İslami banka sayısı az olmasına rağmen oldukça yüksek varlığa sahiptir.

Kaynak: IFDI 2019 / ICD-REFINITIV

Şekil 2.5. Bölgelere Göre İslami Bankacılık Varlıkları

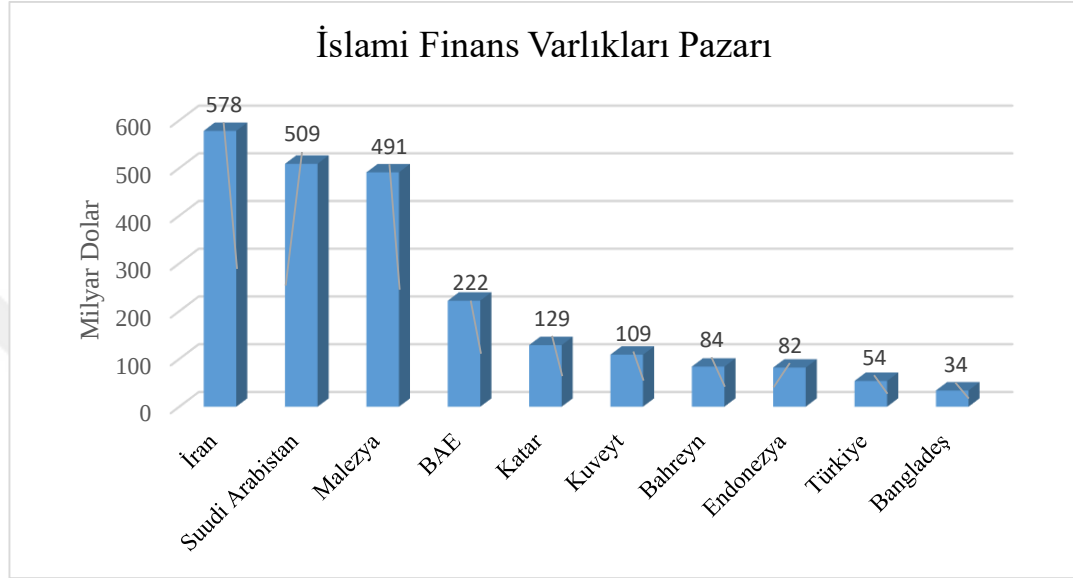
Şekil 2.5'te bölgelerin İslami bankacılık varlıklarına ait veriler sunulmuştur. Bu verileri değerlendirecek olursak Körfez ülkelerinin oldukça yüksek bir paya sahip olduğu ve İslami Bankacılık pazarını elinde bulundurduğu görülmektedir. MENA (Middle East North Africa) ülkelerinin ise 532 milyar dolar ile ikinci sırada olduğu görülmektedir. Malezya, Endonezya gibi ülkelerin yer aldığı Güneydoğu Asya bölgesi ise 253 milyar dolar ile üçüncü sırada yer almaktadır.

Kaynak: IFSI 2019 / Stability Report

Şekil 2.6. Ülkelerin Kendi Bankacılık Sektöründen Aldıkları Pay (2018)

Şekil 2.6’da ise ülkelerin kendi bankacılık sektörlerinden almış oldukları paylar yer almaktadır. Suudi Arabistan %50-60 arasında bir oranla en yüksek payı alan ülkedir. İkinci sırada ise %40,6’lık pay alan Kuveyt bulunmaktadır. Son sırada yer alan Türkiye’nin ise kendi bankacılık sektöründen faizsiz bankaların almış olduğu pay 2018 yılında %5,3’tür. 2019 yılında ise bu pay %6,3 oranına yükselmiştir.

Kaynak: Thomson Reuters/State of The Islamic Economy Report 18/19

Şekil 2.7. Varlıklarda Toplam İslami Finans Pazarı

Şekil 2.7’deki Thomson Reuters raporuna göre varlıklardaki toplam İslami finans pazarında 578 milyar dolar ile İran en yüksek varlığa sahip olan ülkedir. İran’ı takip eden ülkeler ise sırasıyla; Suudi Arabistan, Malezya, BAE, Katar, Kuveyt, Bahreyn, Endonezya, Türkiye ve Bangladeş’tir. 54 milyar dolar değerinde İslami finans varlığına sahip olan Türkiye 9. sırada yer almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI SİSTEMİ VE GELİŞİM SÜRECİ

3.1. OSMANLI DEVLETİ’NDE PARA VAKIFLARI

Osmanlı Devleti’nde vakıfları iki kısma ayırmak mümkündür. Bir kısım vakıflar doğrudan kütüphane, çeşme, han, mektep şeklinde yararlanılan hayır yapmak için yaptırılan yerlerdir. Diğer bir kısım vakıflar ise gelirleri itibariyle ihtiyacı olanlara veya hastanelere, camilere medreselere yardım yapılan vakıflardır. Bu ayrıma binaen para vakıfları da ikinci kısımda bulunan geliri ile yardım yapılan müstegallât olarak adlandırılan yapılardır (Keleş H., 2001: 189-190). Osmanlı Devleti’nde ulema, şeyhülislam ve kazaskerlerin bir kısmı nakit para vakıflarının caiz olduğunu savunurken bir kısmı ise buna karşı çıkmıştır. Şeyhulislam Ebussuud Efendi nakit para vakıflarının caiz olduğu fikrini savunmuş ve bu tartışmalara son vermiştir. Sonraki dönemlerde ise kanunen yasal hale getirilmiştir (Keleş H. , 2001: 193).

Osmanlı’da tarım aletleri, altın ve gümüş vakfedilebiliyordu. Para vakıflarının gelirleri üç farklı şekilde ihtiyaç sahiplerine aktarılabilirdi. Birincisi şirket kurularak kârının sadaka olarak verilmesi, ikincisi ihtiyacı olana sermaye olarak aktarılması, üçüncüsü ise faiz ile elde edilen kârın fakirlere dağıtılmasıdır (Keleş H. , 2001: 194-195). Para vakıflarının ilki 15. yy’da kurulmaya başlanmış ve devam eden süreçte ülkenin her yerinde uygulanır hale gelmiştir. Para vakıflarında zengin kişiler elde etmiş oldukları kazancı paralarını veya mallarını, halk ise küçük miktarlardaki yardımlarını vakıflara aktarabilmektedir. Böylece toplanan hayırlar ile özellikle savaş dönemlerinde halkın ödediği avarız vergisi için önemli bir destek aracı olarak vakıflar kullanılmıştır. Osmanlı Devleti’ndeki Evkaf Nezareti ise vakıflardan sorumlu olan kurum olarak görev yapmıştır. 1913 yılında vakıf arazilerinin satışı dolayısıyla Evkaf Bankası kurulması kararı alınmıştır. Ancak I. Dünya Savaşı’nın meydana gelmesi hasebiyle girişim tamamlanamamıştır (Semiz, 2016: 94-95).

Esnaf ve meslek erbabı olan kişiler kredi ihtiyaçları doğması halinde onlara sermaye desteğinde bulunmak, sosyal işlerin yerine getirilmesi halkın avarız vergisini ödemesine destek olmak ve bayındırlık işlerini yerine getirmek gibi amaçlar taşımaktadır.

Bununla birlikte fakirlere, ihtiyaç sahiplerine ve çiftçilere destek olmak ve medreselerin, eğitim kurumlarının, camilerin ihtiyaçlarının karşılanması gibi yardımlar para vakıflarının amaçları arasındadır (Semiz, 2016: 95-96).

Para vakıflarının asıl amacı anaparanın korunarak elde edilen kazançların halkın ihtiyaçlarına destek için kullanılmasıdır. Dolayısıyla para vakıflarıyla faiz kazancı olmadan ihtiyaçların giderilmesi, esnaf için faizsiz kredi ihtiyacının karşılanması sağlanmıştır. Bu durum Osmanlı Devleti'nde vakıf kültürü içinde oluşan bankacılık sistemini göstermektedir. Osmanlı'da sosyo-ekonomik sistemin bir parçası olan para vakıfları faizsiz bankacılık örneği olarak değerlendirilmektedir.

3.2. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE ÖZEL FİNANS KURUMLARI

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde 1980'li yıllara kadar faizsiz bankacılık alanında ciddi bir girişim söz konusu olmamıştır. 1970'li yıllarda Türkiye'den Almanya'ya ve Avrupa'ya yaşanan işçi göçleri sebebiyle işçilerin tasarrufları ile kurulan işçi şirketleri organizasyonu gerçekleştirilmiştir. Bu işçi şirketleri tam anlamıyla bir banka faaliyeti göstermese de halkın dini hassasiyetlerine dikkat ederek ihtiyaçların karşılanmasını sağlamıştır. O dönemlerde başarılı olan bu sistemin 80'li yıllara gelindiğinde sayısı binleri aşmıştır. Daha sonraki yıllarda gücünü kaybeden bu sistemde bugün belli bir sayıda şirket bulunmaktadır (Canbaz, 2018: 233).

1975 yılında devletin de desteklemesiyle halkın inanç hassasiyetlerine yönelik faaliyetler sürdürmek ve KOBİ'lere destek olmak amacıyla Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) kurulmuştur. Bu bankacılık sistemi doğrudan katılım bankacılığı anlamına gelmeyip, kâr-zarar ortaklığına uygun faaliyetler göstermiştir. DESİYAB yaşanan ekonomik sıkıntılar nedeniyle faaliyetlerine 1978 yılında son vermiş ve 1988 yılında Türkiye Kalkınma Bankasına dönüştürülmüştür (Canbaz, 2018: 234).

1970'lerden sonra Körfez bölgesinde yaşanan gelişmeler ve Körfez ülkelerinin petrolden elde etmiş oldukları zenginlik bu fonların değerlendirilmesi ve yatırım yapılması ihtiyacını doğurmuştur. Ortadoğu ülkeleri bu Petro-Dolarları değerlendirebilmek ve faiz hassasiyetine özen gösteren bir sistem kurulması amacıyla faizsiz veya İslami bankacılık sektörüne yoğun talep göstermiştir. Bu gelişmeleri takip

eden dönemin hükümeti körfez bölgesinde ki zenginlikten faydalanabilmek, sermaye yetersizliği sorunu yaşayan Türkiye'ye fon akışını sağlayabilmek ve yatırımları ülkeye çekebilmek için faizsiz bankacılığa yönelik adımlar atmıştır.

1983 yılında Turgut Özal'ın önerisi ve Kenan Evren'in de onayıyla yasal düzenlemeler hazırlanmıştır. Özel Finans Kurumları (ÖFK) Türkiye'de faizsiz bankacılık girişiminin ilk örneğini teşkil etmektedir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 99). Özel Finans Kurumları ismi sebebiyle banka olarak anlaşılmadığı için birtakım sıkıntıların yaşanmasına, örneğin teminat mektuplarının kabul edilmemesine sebep olmuştur (Hatipoğlu, 2019: 131). 22 Temmuz 1983 tarihinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) oluşturulmuştur. 1984 yılında Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgeleri ve 1985 yılında Gelir Ortaklığı Senetleri çıkarılmıştır. 1992 yılında ise İslami finasta sukuk olarak geçen Kira Sertifikaları ismiyle menkul kıymet ihracı gerçekleştirilmiştir (Bayındır, 2015: 123-138).

1985 yılında iki tane Özel Finans Kurumu Albaraka Türk ve Faysal Finans kurulmuş ve faaliyetlerine başlamışlardır. Takip eden dönemlerde 1989 yılında Kuveyt Türk ve yerel sermaye ile 1991 yılında Anadolu Finans kurulmuştur. 1995 ve 1996 yıllarında sırasıyla İhlas Finans ve Asya Finans faaliyete geçmiştir. Finansal sıkıntı yaşayan İhlas Finans Bankası 2000 yılında iflas etmiştir. Ardından Ülker grubu tarafından satın alınan Faysal Finans'ın ismi değiştirilerek Family Finans olarak faaliyetlerine devam etmiştir. Family Finans Kurumu izleyen süreçte Anadolu Finans ile birleşerek bugünde faaliyetlerine devam etmekte olan Türkiye Finans ismini almıştır (Hatipoğlu, 2019: 131).

1 Kasım 2005 tarihli 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile Özel Finans Kurumlarından Katılım Bankacılığına geçilmiştir. İsim değişikliği yapılan sistemde Özel Finans Kurumları ismi nedeniyle tam anlamıyla ihtiyacı karşılamadığı ve banka olarak anlaşılmadığı sonucuna varılmıştır. Böylece faizsiz bankacılığın daha güçlü hale getirilmesi sağlanmıştır. 2005 yılında Katılım bankacılığına geçilmesi ile birlikte dört adet Katılım bankası faaliyetlerine "Katılım Bankası" ismi ile devam etmişlerdir (Canbaz, 2018: 238-239). Malezya ile yakın tarihlerde faizsiz bankacılık sisteminin oluşturulmaya başlanmasına rağmen Malezya'da oluşturulan sistem son derece gelişme göstererek dünyada söz sahibi olan bir ülke konumuna gelmesini sağlamıştır. Ancak

Türkiye’de kurulan sistem oldukça yavaş gelişme göstermektedir. Çalışmalarda yapılan değerlendirmelerde söz konusu sistemin yavaş ilerlemesinin nedeni olarak yasal çerçevesi öne sürülmüştür. Türkiye’nin finans merkezi olması projesine faizsiz bankacılık sektörünün katkı sağlayabilmesi için yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğu öngörülmektedir (Canbaz, 2018: 240).

2005 yılının ardından daha önce de Özel Finans Kurumları Birliği varken yeni sisteme geçilmesi ile Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) kurulmuştur. Katılım Bankalarının tasfiyesine yönelik hükümler getirilmiş ve aracı kuruluş olarak faaliyet göstermesine izin verilmiştir (Canbaz, 2018: 242). 2015 yılına gelindiğinde Ziraat Katılım Bankası ve 2016 yılında Vakıf Katılım Bankası kurularak devlet bankaları faizsiz bankacılık sektörüne destek vermişlerdir. Son olarak 2019 yılında ise Emlak Katılım bankası kurulmuştur. Halihazırda Türkiye’de faizsiz bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 6 adet katılım bankası mevcuttur. Bunlar Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası ve Emlak Katılım Bankası’dır. Bu bankalara ait bilgilere aşağıdaki başlıklarda yer verilecektir.

3.3. TÜRKİYE’DE FİNANS SİSTEMİ İÇERİSİNDE KATILIM BANKACILIĞI

Konvansiyonel bankacılığın Türkiye’de edinmiş olduğu yer oldukça büyüktür. Öyle ki mevcut bankacılık sektöründen katılım bankalarının almış olduğu pay 2019 yılında %6,3 düzeyindedir. Katılım bankaları dini hassasiyet taşıyan kesimin ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra bankacılık sektörünü de bir yandan destekleyen bir sistemdir. Ayrıca geleneksel bankacılık daha çok iş sektöründe köklü ve kazancı yüksek olan büyük şirketlere destek sağlarken, katılım bankacılığı KOBİ’lere sağlamış olduğu sermaye ve destek sayesinde önemli bir ihtiyacı yerine getirmiştir. Ayrıca dışarıdan sermaye çekmeyi amaçlayan bir sistem olması dolayısıyla Türkiye’nin ekonomik sistemine yeni bir soluk kazandırmıştır.

Faiz hassasiyeti taşıyan kesimin âtıl fonlarını bankacılık sistemine kazandırması sayesinde bu âtıl fonlarından verimli bir şekilde yararlanılması sağlanmıştır. Faizsiz finans ürünleri ve bunların geliştirilmesi yeni ürünlerin piyasaya sunulması bankacılık sektörünün işlem seçeneğinin genişlemesine ve gelişmesine katkıda bulunmuştur. Faiz

sisteminin dışına çıkan katılım bankaları reel sektöre yönelerek ticaret veya farklı sektörleri destekleyerek önemli bir ihtiyaca karşılık vermiştir.

Katılım bankaları mevcut bankacılık sisteminden pay almak yerine sektöre katkıda bulunarak bankacılık sektörünün genişlemesine ve faaliyetlerin atmasına yardımcı olmuştur. Reel sektöre yatırım imkânını artırarak mal ve hizmetlerin değerinin korunmasına ve Gayri Safi Milli Hasıla'yı artırarak ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır (Erdem ve Tatlı, 2020: 73).

3.4. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARININ FON TOPLAMA VE FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

Türkiye'de katılım bankaları Özel Cari Hesaplar ve Katılma Hesapları ile fon toplamakta ve çeşitli yöntemlerle topladığı bu fonları değerlendirmektedir. Katılım bankalarının fon toplama ve kullandırma yetkileri 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu ile belirlenmiştir.

3.4.1. Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankaları ülkemizde özel cari hesaplar ve katılma hesapları ile fon toplayabilmektedirler. Özel cari hesaplar hesap sahibine herhangi bir kazanç, kayıp ve faiz getirmeyen hesaplardır. Geleneksel bankalardaki vadesiz mevduat hesaplarına benzerlik göstermektedirler. Hesap sahiplerinin bankalara emanet olarak yatırmış oldukları paraları bu bankalar iş ve işlemlerinde kullanabilmektedirler. Hesap sahibi parasını bankadan çekmek istediği takdirde banka bu parayı tazmin etmekle yükümlüdür. Türk Lirası olarak açılan bu hesaplar istenildiği takdirde döviz olarak da ayrı bir hesapta açılabilir. Özel cari hesaplar Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) kapsamında güvence altına alınmaktadır. Özel cari hesaplarda hesap sahipleri bankanın kârına veya zararına ortak olmamaktadır (Çambel, 2017: 129-130).

Kâra veya zarara katılma hesapları ise hesap sahiplerinin risk alarak bankanın elde edeceği kâra veya zarara ortak olması durumunda açılan hesaplardır. Bu hesaba 100.000 TL'ye kadar yatırılan meblağlar TMSF tarafından güvence altına alınmaktadır. Hesap sahiplerinin kâr veya zarar etme hususunda garantileri yoktur. Bankanın zarar etmesi halinde bu durum hesap sahiplerine yansıtılacaktır. Katılma hesaplarına TL'nin yanı sıra

döviz, altın veya kıymetli madenlerde aktarılabilmektedir. (Çambel, 2017: 126-128). Katılım bankaları konvansiyonel bankalardan bu noktada ayrılmaktadır. Katılım bankaları fon toplarken herhangi bir getiri garantisi vermemekle birlikte borçlu-alacaklı ilişkisine de girmemektedir. Hesap sahibinin âtil kalan fonlarını katılım bankaları bu hesaplar aracılığıyla reel sektör içerisinde yatırım yaparak değerlendirmektedir. Dolayısıyla girişilen bir işten veya yapılan bir yatırımdan zarar edilmesi durumunda da hesap sahibi bu zarardan payını almaktadır (Erdem ve Tatlı, 2020: 75).

3.4.2. Fon Kullandırma Yöntemleri

Türkiye’de katılım bankaları temel olarak emek sermaye ortaklığı (mudârebe), sermaye ortaklığı (muşâreke), nakdi krediler ve gayri nakdi krediler aracılığıyla fon kullandırmaktadır. Emek sermaye ortaklığı yani İslami finans kesiminde ismi mudarebe olan bu yöntemde katılım bankalarının katılma hesapları ile toplamış olduğu fonlar işletme kurmak isteyen emek sahiplerine aktarılmaktadır. Taraflar arasında anlaşma yapılarak alınacak payların miktarı belirlenmektedir. İşletmenin zarar etmesi durumunda sermaye sahibi sermayesini kaybederken emek sahibi ise işletmesini ve kazancını kaybetmiş demektir. Muşâreke yani sermaye ortaklığı yönteminde ise elde edilecek kâr tarafların arasındaki anlaşmaya göre belirlenirken zarar edilmesi halinde hisse oranına göre paylaşılmaktadır. Sermaye ortaklığı yönteminde her iki tarafta sermayesini koyarak ortaklık kurmaktadır (Çambel, 2017: 132).

Katılım bankalarının kullandığı nakdi kredilere gelecek olursak bunlar bireysel ve kurumsal finansman desteği sağlayan fon kullandırma yöntemleridir. Bireysel finansman desteği sağlanan bu yöntemin türleri; araç, konut, ihtiyaç, arsa, devre mülk, kira, eğitim, hac/umre ve iş yeri için finansman destekleridir. Kurumsal finansman destekleri ise kâr-zarar ortaklığı yatırımı, finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar, doğrudan borçlanma sistemidir. Gayri nakdi krediler ise geleneksel bankacılıkta da kullanılan türlerdir. Bunlar; teminat, referans mektupları, akreditif kredileri yurt içi ve yurt dışı aval ve harici garantilerden oluşmaktadır. Bu yöntemde katılım bankalarının müşterileri için sağlamış oldukları her türlü garantilerdir (Çambel, 2017: 133-145).

3.5. TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN KATILIM BANKALARI VE TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ (TKBB)

Türkiye’de 2020 yılı itibariyle 6 adet katılım bankası faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte bu katılım bankaları için düzenleyici ve destekleyici kurum vazifesinde olan Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) faaliyetlerini sürdürmektedir. Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları; Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım, Vakıf Katılım ve Emlak Katılım’ dır.

3.5.1. Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB)

TKBB, 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nu ile 2001 yılında Özel Finans Kurumları Birliği olarak kurulmuş ve 2005 yılında çıkarılan 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu ile bugünkü Türkiye Katılım Bankaları Birliği ismini almıştır. TKBB’nin amacı bankacılık sistemi içerisinde yer alan katılım bankalarının hak ve menfaatlerini korumak, sistemin geliştirilmesine ve büyümesine destek olmak, rekabetçi bir ortam sağlamak, haksız rekabete mâni olmak ve meslek ilkelerini belirlemektir. 2008 yılında bankacılık etik ilkeleri ve bazı tanzim kararları alınmıştır. 2009 yılında İngilizce yayın hazırlanmış ve 2010 yılında veri kullanıcılarının hizmetine sunulmak üzere bankaların verilerini içeren veri seti ve istatistik tabanı oluşturulmuştur. 2012 yılında ilk kamu kira sertifikası çıkarılmış ve 2013 yılında katılım fonu kurulmuştur. 2014 yılında Türkiye Katılım Bankaları Birliği ile İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü arasında iş birliği anlaşması imzalanmıştır. Ayrıca personel ve şube bilgileri web sitesinde aktarılmaya başlanmıştır. 2015 yılında TKBB 2015-2025 strateji belgesi yayınlanmıştır (TKBB, Tarihce, 2020).

Birliğin temel hedeflerinden biri 2025 yılında katılım bankalarının sektörden aldığı payı %15 hedefine çıkarmak için çalışmalar yapmaktır. Misyonları arasında; İslami finans ürünlerinin geliştirilmesini desteklemek, mevzuat ve standartları düzenlemek, eğitim, insan kaynağı sağlamak, kurumsal iletişimi güçlendirmek ve İstanbul finans merkezi projesine katkıda bulunmak için gerekli çalışmaları yürütmek vardır (TKBB, Tarihce, 2020).

3.5.2. Albaraka Türk Katılım Bankası

1984 yılında kurulan Albaraka Türk Katılım Bankası Türkiye’de faizsiz bankacılık sektöründe ilk kurulan bankadır. Bahreyn merkezli olarak kurulan bankanın bugünkü ortaklık yapısı %65,9’u yabancı, %8,77’si yerli ve %25,23’ü halka açık şeklindedir. 1988 yılında finansal kiralama işlemleri yapmaya başlayan banka yeniliklerini her geçen gün artırmaktadır. 2018 yılı itibariyle 230 katılım bankası şubesiyle hizmetlerine devam etmektedir. 8 kişilik yönetim kurulunda 3 yabancı ve 5 yerli üyeye sahiptir (Albaraka Türk, 2020).

2019 yılı itibariyle varlıkları 51 milyar TL, toplamış olduğu fonlar 39 milyar TL ve net kârı ise 15 milyar TL’dir.

3.5.3. Kuveyt Türk Katılım Bankası

Kuveyt Türk Katılım Bankası 1989 yılında Kuveyt merkezli olarak kurulmuştur. Çanakkale 1915 köprüsü ve Edirne-Niğde otoyol, Güneş Enerjisi Santralleri projelerine katkı sağlamıştır. 2019 yılında yaklaşık 104 milyar TL aktif büyüklüğü ile Türkiye’de en fazla aktif büyüklüğe sahip olan banka konumundadır. Ortaklık yapısı ise şöyledir: %62,24 KFH, %18,72 T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, %9 İslam Kalkınma Bankası, %9 Kuveyt Sosyal Güvenlik Kurumu, %1,04 diğer ortaklardır. 2018 yılı itibariyle 504 şube ve 15.000 çalışan ile hizmet vermektedir. Yönetim kurulunda 4 yabancı ve 4 yerli üye bulunmaktadır. 2010 yılında Türkiye’nin ilk sukuk ihracını gerçekleştiren bankadır (Kuveyt Türk, 2020).

3.5.4. Türkiye Finans Katılım Bankası

1991 yılında %100 yerli sermaye ile kurulan Anadolu Finans ve 1985 yılında Suudi Arabistan merkezli olarak kurulmuş olan Faysal Finans 2005 yılında güçlerini birleştirerek Family Finans olan banka Türkiye Finans Katılım Bankası ismini almıştır. 2008 yılında ise %60 hissesinin National Commercial Bank (NCB)’ın bünyesine katılmasıyla önemli bir değişim yaşamıştır. Türkiye Finans 2018 yılı itibariyle 306 şube ve 3.661 personel ile hizmet vermeye devam etmektedir. Katılım bankaları arasında en fazla POS (Point of Sale) sayısına sahip olan bankadır. 2013 yılında 500 milyon dolarlık sukuk işlemini gerçekleştirmiştir. Yönetim kurulunda 3 yabancı, 4 yerli üyeye sahiptir.

Türkiye Finans Katılım Bankası'nın ortaklık yapısı ise NCB %67,3, Gözde Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş. %10,57, diğer ortaklar 22,40 şeklindedir (Türkiye Finans, 2020).

3.5.5. Ziraat Katılım Bankası

2014 yılında kurulan ve 2015 yılında faaliyetlerine başlayan Ziraat Katılım Bankası'nın tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş 675 milyon TL ile kurulmuştur. 2018 yılında ise Genel Kurul kararı ile sermayesi 1.750 milyon TL'ye yükseltilmiştir. Devlet desteği ile kurulan Ziraat Katılım Bankası 5 yıldır faaliyetlerini sürdürmektedir (Ziraat Katılım, 2020).

3.5.6. Vakıf Katılım Bankası

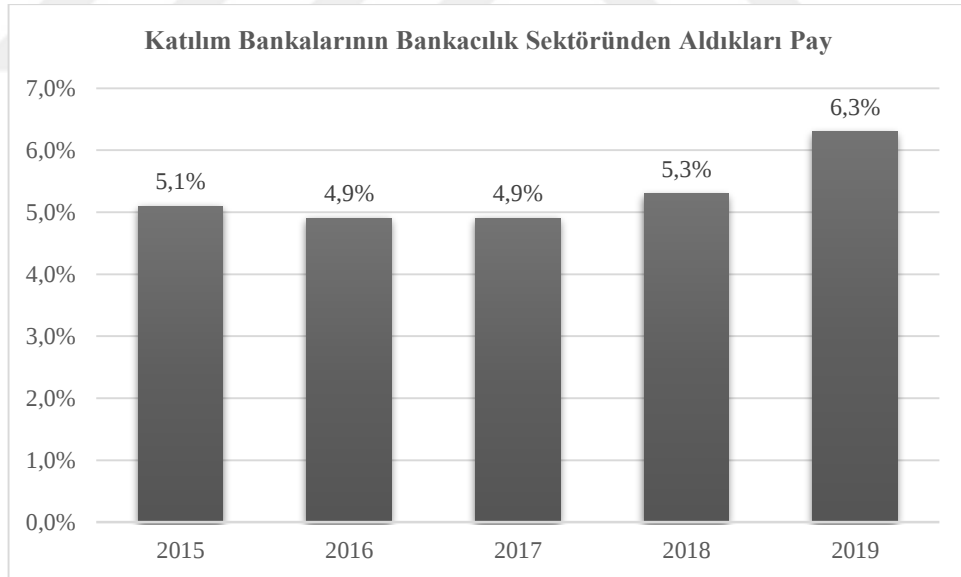
2015 yılında kurulan Vakıf Katılım Bankası 2016 yılında faaliyetlerine başlamıştır. "Sermayesinin tamamı Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-ı Sani (II.Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı'na aittir. Ödenmiş sermayesi 3.220 milyon TL'dir." (Vakıf Katılım, 2020).

3.5.7. Emlak Katılım Bankası

1926 yılında ülkenin milli mücadele yıllarının ardından toparlanmasına destek olmak amacıyla Mustafa Kemal tarafından kurulan banka o dönemlerde Emlak ve Eytam Bankası ismiyle kurulmuştur. İnşaat sektörüne destek olan banka özellikle yeni meclis binasının yapımını üstlenmiştir. Beraberinde o yıllarda pek çok projenin desteğini sağlamıştır. Devam eden süreçte banka çeşitli isim değişiklikleri yaşamıştır. Türkiye Emlak Kredi Bankası, Tek Bank ve Türkiye Emlak Bankası isimleriyle yoluna devam etmiştir. Günümüzde ise 2019 yılında BDDK'nın faaliyet izni ile birlikte Türkiye Emlak Katılım Bankası olarak bankacılık sektörüne hizmet vermeye başlamıştır. Bankanın amaçları yerel üretimi ve sosyal projeleri desteklemek, katılım bankacılığı sektör payının artmasına katkı sağlamak ve özellikle inşaat sektöründe faaliyet göstermektir (Emlak Katılım, 2020).

3.6. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞININ BÜYÜKLÜĞÜNE AİT VERİLER

Türkiye Cumhuriyeti Devleti faizsiz bankacılık sektöründe 1980 öncesi birkaç girişimde bulunmuş ancak resmi adımlar 80’li yıllarda atılmıştır. Türkiye’de katılım bankacılığı mevcut konvansiyonel bankacılık sektöründen 2019 yılı itibariyle %6,3 ‘lük bir pay almaktadır. Geleceğe yönelik hedefler arasında katılım bankacılığı sektörünü %15 düzeyine taşıyabilmek vardır. Bu hedef doğrultusunda faizsiz bankacılık sektöründe yeni adımlar atılmaktadır. Halihazırda sektörde 6 adet katılım bankası bulunmaktadır. Bunlardan üç tanesi ülkenin köklü bankalarından Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası ve Türkiye Finans Katılım Bankasıdır. 2015 ve 2016 yıllarında art arda iki devlet bankası sektöre destek olmak amacıyla Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım bankalarını kurmuşlardır. 2019 yılında ise yine bir devlet bankası olarak Emlak Katılım bankası kurulmuştur. İstanbul Finans Merkezi projesine destek olmak ve dünyanın hatırı sayılır finans merkezi haline gelmek gibi hedefler doğrultusunda çalışmalar yürütülmektedir.

Kaynak: Tasarruf Akademi/ Islamic Finance Report 2019

Şekil 3.1. Katılım Bankalarının Yıllara Göre Bankacılık Sektöründen Aldığı Pay

Şekil 3.1’de katılım bankalarının mevcut bankacılık sektöründen almış oldukları pay yıllara göre gösterilmektedir. 2015 yılında %5,1 olan oran 2016 ve 2017 yıllarında düşüş yaşamıştır. 2018 ve 2019 yıllarında ise bu payın arttığı görülmektedir.

Tablo 3.1. Türkiye Bankacılık Sektörünün Görünümü

Bankalar	Banka Sayısı	Varlıklar (Milyon TL)	Varlıklar Pay %	Mevduatlar (Milyon TL)	Mevduatlar Pay %	Krediler (Milyon TL)	Krediler Pay %
Mevduat Bankaları	33	3.403.305	88	1.899.352	93,29	2.088.599	87,23
Katılım Bankaları	5	206.931	5,35	136.613	6,71	112.475	4,70
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	257.190	6,65	-	-	193.352	8,08
Toplam	51	3.867.425	100	2.035.964	100	2.394.425	100

Kaynak: Tasarruf Akademi/ Islamic Finance Report 2019

Yukarıdaki Tablo 3.1’de katılım bankalarının ve mevduat bankalarının sektördeki durumları karşılaştırılmıştır. Mevduat bankalarının toplam varlıkları 3,5 milyar TL ve sistemde %88’lik bir paya sahipken katılım bankalarının toplam varlıkları 2018 yılı itibariyle 207 milyon TL’dir. Mevduatlarda ise %93’e %7’lik bir fark bulunmaktadır. Son olarak kredi payları %87’ye %5’lik bir fark oluşturarak geleneksel bankaların açık ara önde olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.2. Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi ve Sektör İçindeki Payı

Yıllar	Aktif Toplamı	Değişim %	Sektör Payı %
2015	120.252	15,27	5,1
2016	132.874	10,5	4,9
2017	160.136	20,5	4,9
2018	206.806	29,1	5,3
2019	284.459	37,5	6,3

Kaynak: Tasarruf Akademi/ Islamic Finance Report 2019

Tablo 3.2 incelendiğinde katılım bankalarının aktif toplamlarındaki değişim yıllara göre arttığı görülmektedir. 2016 yılında aktif toplamlarının azalmış olması dolayısıyla sektör payında da bir gerilemeye sebep olmuş ancak 2018 ve 2019 yıllarında toparlanma yaşandığı anlaşılmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ ULUSLARARASI BOYUTTA KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK TOPSIS UYGULAMASI

4.1. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, Türkiye, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Bahreyn, Kuveyt gibi Ortadoğu ve Asya ülkelerinde faaliyet gösteren faizsizlik prensibine ve İslami prensiplere göre çalışan bankaların performanslarını karşılaştırarak bir banka sıralaması oluşturmaktır. Türkiye’de katılım bankacılığı sektörünün son yıllarda gelişme gösterdiği izlenmekte ve gelecek yıllarda daha da büyümesi beklenmektedir. Ortadoğu ve Asya’nın İslami bankacılık sektöründe önde gelen ülkeleri ile Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının performansları karşılaştırılarak Türkiye’nin dünyada hangi konumda olduğunu değerlendirmek amaçlanmaktadır.

Çalışmada bankaların finansal performansları değerlendirilirken TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. TKBB’ nin yayınlamış olduğu veriler ve literatür incelendikten sonra bu çalışmada likidite, kârlılık, bilanço yapısı, aktif kalitesi ve sermaye yeterlilik oranlarının kullanılmasına karar verilmiştir.

4.2. ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE KISITLARI

Çalışmada Ortadoğu ve Asya bölgelerinden faizsiz bankacılık sektöründe önde gelen ülkelerdeki bankalar ile Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının finansal performansları karşılaştırılmıştır. Çalışmada anlamlı sonuçlar elde edilmesi açısından 2019 yılı dâhil olmak üzere uzun süredir faaliyette bulunan bankalar seçilmiştir. Ülkemizde 2015 ve 2016 yıllarında kurulan Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım Bankalarının verileri kısa bir süredir faaliyette bulundukları için ve anlamlı sonuçlar elde edilemeyeceği için çalışmada 2017-2019 yılları arasında ayrıca bir karşılaştırma yapılarak incelenmiştir. Türkiye’de uzun süredir faaliyet gösteren Türkiye Finans, Albaraka Türk ve Kuveyt Türk Katılım Bankaları bu çalışmaya dâhil edilmiştir. 2019 yılında faaliyetlerine başlayan Emlak Katılım bankası ise çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Bu çalışmada ülkeler Thomson Reuters 2018/19 İslami Ekonomi Raporunun ve IFSI (Islamic Financial Services Industry) 2019 raporunun İslami varlıklar sıralamasına göre seçilmiştir. Bu rapordaki ülkeler sırasıyla İran, Suudi Arabistan, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Kuveyt, Bahreyn, Endonezya, Türkiye ve Bangladeştir. Bu ülkelerden bankacılık verilerine ulaşılabilen Suudi Arabistan, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Türkiye değerlendirmeye dâhil edilmiştir. Ülkelerin yılsonu raporlarını açıklama tarihleri farklılık gösterdiği için ve bazı bankalar verilerini yayımlamadığı için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Özellikle Malezya’da faaliyet gösteren 9 İslami banka seçilmesine rağmen çalışmanın uygulama kısmı gerçekleştirildiği tarihe kadar 5 bankanın 2018 ve 2019 yıllarına ait verilerini yayımlanmaması sebebi ile 5 adet İslami banka çalışmadan çıkarılmıştır. Dolayısıyla Malezya’dan 4 İslami banka çalışmaya dâhil edilmiştir.

4.3. TOPSIS YÖNTEMİ

Uygun çözümün belirlenebilmesi için Hawang ve Yoon tarafından 1981 yılında geliştirilen TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution) yöntemi çok kriterli karar verme yöntemlerinden biridir (Dymova, Sevastjanov, & Tikhonenko, 2013: 149). TOPSIS yöntemi yazında pek çok çalışmada kullanılmaktadır. Birçok çalışmada firmaların finansal performanslarının TOPSIS yöntemi ile karşılaştırılmasında kullanılmıştır. Birçok sektörde finansal performans ölçümü veya etkinlik-verimlilik analizleri yapılırken TOPSIS yönteminden yararlanılabilmektedir. Bu çalışmada da katılım bankalarının finansal performansları değerlendirilirken TOPSIS yönteminden yararlanılmıştır.

TOPSIS yönteminin uygulanabilmesi için $m \times n$ şeklinde karar matrislerinin oluşturulması gerekmektedir. TOPSIS yönteminin uygulama aşamaları aşağıda başlıklar halinde anlatılmaktadır. TOPSIS yönteminde kullanılan formüller ve excel hesaplamaları için Özbek (2017) Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ve Excel İle Problem Çözümü isimli kitabından yararlanılmıştır.

4.3.1. Karar Matrisinin Oluşturulması

TOPSIS yönteminin ilk adımını karar matrisleri oluşturmaktadır. Oluşturulan $m \times n$ şeklindeki karar matrislerinde ‘m’ karar matrisinin alternatiflerini göstermekte ‘n’ ise karar matrisinin kriterlerini göstermektedir. Bu çalışmada alternatifler bankaları ve kriterler finansal oranları göstermektedir. Oluşturulan karar matrisi (1) numaralı eşitlik ile gösterilmektedir (Özbek, 2017).

$$D_{ij} = \begin{bmatrix} d_{11} & d_{12} & \cdots & d_{1n} \\ d_{21} & d_{22} & \cdots & d_{2n} \\ \cdots & \cdots & \cdots & \cdots \\ d_{i1} & d_{i2} & \cdots & d_{in} \\ \cdots & \cdots & \cdots & \cdots \\ d_{m1} & d_{m2} & \cdots & d_{mn} \end{bmatrix} \quad (1)$$

4.3.2. Standart Karar Matrisinin Oluşturulması

Standart karar matrisi oluşturulurken 2 numaralı formülden yararlanılmaktadır. Bu formülde karar matrisinin her bir hücresindeki değerlerin karelerinin toplamının karekökü alınır ve her bir hücre tekrar bu değere bölünerek standart karar matrisi oluşturulur. Oluşturulan standart karar matrisi 4 numaralı eşitlikte gösterilmiştir (Özbek, 2017).

$$\forall d_{ij} \neq 0: r_{ij} = \frac{d_{ij}}{\sqrt{\sum_{k=1}^m d_{kj}^2}} \quad (2)$$

$$\forall d_{ij} = 0: r_{ij} = 0; \forall i = 1, \dots, m, \forall j = 1, \dots, n \quad (3)$$

$$R_{ij} = \begin{bmatrix} r_{11} & r_{12} & \cdots & r_{1n} \\ r_{21} & r_{22} & \cdots & r_{2n} \\ \cdots & \cdots & \cdots & \cdots \\ r_{i1} & r_{i2} & \cdots & r_{in} \\ \cdots & \cdots & \cdots & \cdots \\ r_{m1} & r_{m2} & \cdots & r_{mn} \end{bmatrix} \quad (4)$$

4.3.3. Ağırlıklı Standart Karar Matrisinin Oluşturulması

TOPSIS yönteminin üçüncü adımında belirlenen kriter ağırlıklarının standart karar matrisindeki her bir hücre ile çarpılması sonucu ağırlıklı standart karar matrisi meydana getirilir. Kriterlerde ağırlıklandırma yapılırken toplamda ağırlık değerinin 1 olmasına dikkat edilir. Bu çalışmada eşit ağırlıklandırma yapılmıştır. Bu işlemin

sonucunda ağırlıklı standart karar matrisi oluşturulur. Ağırlıklı standart karar matrisi 5 numaralı eşitlikte gösterilmiştir (Özbek, 2017).

$$V_{ij} = \begin{bmatrix} w_1 r_{11} & w_2 r_{12} & \cdots & w_n r_{1n} \\ w_2 r_{21} & w_2 r_{22} & \cdots & w_n r_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ w_1 r_{m1} & w_2 r_{m2} & \cdots & w_n r_{mn} \end{bmatrix} \quad (5)$$

4.3.4. İdeal (A^*) ve Negatif İdeal (A^-) Çözümlerin Oluşturulması

Yöntemin dördüncü adımında kriterler için belirlenen maksimum ve minimum değerler ile ideal (A^*) ve negatif ideal (A^-) çözüm kümeleri oluşturulur. Bu çözüm kümeleri oluşturulurken ağırlıklı standart karar matrisindeki en yüksek değerler maksimum, en düşük değerler ise minimum olarak belirlenir. İdeal çözüm kümesinde kriterlerin maksimum ve minimum durumuna göre seçim yapılır. Negatif ideal çözüm kümesi elde edilirken de ideal çözümün tam tersi seçim yapılır. İdeal çözümler (6) ve (7) numaralı eşitlikler çözümlenerek hesaplanmaktadır (Özbek, 2017).

$$A^* = \left\{ \left(\max_i V_{ij} | j \in J \right), \left(\min_i V_{ij} | j \in J' \right) \mid i = 1, \dots, m \right\} \quad (6)$$

$$A^* = \{v_1^*, v_2^*, \dots, v_j^*, \dots, v_n^*\}$$

$$A^- = \left\{ \left(\min_i V_{ij} | j \in J \right), \left(\max_i V_{ij} | j \in J' \right) \mid i = 1, \dots, m \right\} \quad (7)$$

$$A^- = \{v_1^-, v_2^-, \dots, v_j^-, \dots, v_n^-\}$$

$$J \cap J' = \emptyset \wedge J \cup J' = \{1, \dots, n\}$$

4.3.5. Ayırım Ölçülerinin Hesaplanması

TOPSIS yönteminin beşinci adımı olan ayırım ölçüleri hesaplanırken Öklid uzaklık mantığından faydalanılarak belirlenen formüller aracılığıyla pozitif ideal çözüme ve negatif ideal çözüme olan uzaklıklar hesaplanır. TOPSIS yönteminde her bir seçenek A_i için ideal ayırım S_i^* ve negatif ideal ayırım S_i^- olarak adlandırılan iki ayırım ölçüsü oluşmaktadır. J seçeneğinin pozitif ideal çözüme uzaklığı S_i^* , (8) numaralı eşitlik ve negatif ideal çözümden uzaklığı S_i^- (9) numaralı eşitlik yardımıyla çözümlenmektedir.

Ağırlıklı standart karar matrisindeki değerlerden pozitif ideal çözüm kümesinin her bir sütunundaki değerler çıkarılarak ideal ayırım ölçüleri bulunur. Ağırlıklı standart karar matrisindeki değerler negatif ideal çözüm kümesindeki değerlerden çıkarılarak negatif ideal ayırım ölçüleri hesaplanır. Son olarak her satırın toplam değeri alınarak karekökü hesaplanır (Özbek, 2017).

$$S_i^* = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^*)^2} \quad \forall i = 1, \dots, m \quad (8)$$

$$S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2} \quad \forall i = 1, \dots, m \quad (9)$$

4.3.6. İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Hesaplanması

Son adımda ideal S_i^* ve negatif ideal S_i^- ayırım ölçülerinin pozitif ideal çözüme yakınlıkları hesaplanır. Bu hesaplama (10) numaralı eşitlikte gösterilmiştir. Pozitif ideal çözüme en yakın mesafede bulunan seçenek için karar verilir. C_i^* değerleri 0 ile 1 arasında bir değer alır. 1'e olan yakınlık pozitif ideal çözüm noktasında 0'a olan yakınlık ise negatif ideal çözüm noktasında olduğunu belirtmektedir.

$$C_i^* = \frac{S_i^-}{S_i^- + S_i^*} \quad 0 \leq C_i^* \leq 1 \quad \forall i = 1, \dots, m \quad (10)$$

$C_i^*, 0 \leq C_i^* \leq 1$ aralığında bir değer alır ve $C_i^* = 1, i$. Karar seçeneğinin pozitif ideal çözüm noktasında, $C_i^* = 0$ ise karar seçeneğinin negatif ideal çözüm noktasında bulunduğu anlamına gelir (Özbek, 2017).

4.4. LİTERATÜR TARAMASI

Chen (2000) çalışmasında bir örnek aracılığıyla bulanık bir ortamda çok kriterli karar verme problemini çözmek için bir karar süreci önermiştir. Çalışmada her alternatifin derecesi ve her bir kriterin ağırlığı üçgen bulanık sayılarla ifade edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada iki üçgen bulanık sayı arasındaki mesafeyi hesaplamak için bir köşe yöntemi önerilmiştir. Çalışmanın sonucunda TOPSIS yöntemine göre pozitif ve negatif ideal yakınlıkları eş zamanlı olarak hesaplayarak alternatif sıralama düzeni belirlenmiştir.

Feng ve Wang (2000) çalışmalarında Tayvan'da faaliyet gösteren havayolu şirketlerinin verilerini kullanarak Gri İlişkiler Analizi ve TOPSIS yöntemi aracılığıyla

performans değerlendirme modeli geliştirmeye çalışmışlardır. Çalışmada bir havayolu şirketinin performansı üç kategoriye ayrılmıştır. Bunlar üretim, pazarlama ve uygulamadır. Çalışmanın sonucunda üç kategorinin birbirinden bağımsız sonuçlar verebileceği saptanmıştır.

Yurdakul ve İç (2003) çalışmalarında otomotiv sektöründe faaliyet gösteren İMKB'ye kayıtlı beş firmanın 1998-2001 yıllarındaki finansal oranları kullanılarak TOPSIS yöntemi aracılığıyla performans ölçümünü yapmışlardır. Çalışmada Cari Oran, Stok Devir Hızı, Kısa Vadeli Borçlar /Toplam Borç, Brüt Satış Kârı/Net Satışlar, Esas Faaliyet Kârı/Net Satışlar, Kişi Başına Net Satışlar gibi oranlar kullanılmıştır. Çalışmada TOPSIS puanları ile yapılan derecelendirmeler hisse senedi getirilerine göre yapılan derecelendirmeler ile karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda 1998-2000 yılları için yapılan karşılaştırmalarda tutarlı sonuçlar elde edilirken 2001 yılı sonucunda kriz nedeniyle farklılık gözlenmiştir. Sonuç olarak karşılaştırma sonuçları birbiriyle tutarlılık göstermiştir.

Alptekin ve Şıklar (2009) çalışmalarında Türk hisse senedi emeklilik yatırım fonlarının TOPSIS yöntemi ile performanslarını ölçmüşlerdir. Çalışmada Ocak 2006-Aralık 2008 tarihleri arasındaki 12 hisse senedi emeklilik fonunun performans ölçümleri yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda elde edilen performans sıralamasına göre Anadolu Hayat Büyüme Amaçlı Hisse Senedi Emeklilik Yatırım Fonu birinci sırada yer alırken OYAK Büyüme Amaçlı Hisse Senedi Emeklilik Yatırım Fonu son sırada yer almıştır.

Sufian ve Noor (2009) çalışmalarında MENA bölgesi ve Asya ülkelerindeki 16 İslami bankanın performansını karşılaştırmışlardır. Çalışmada Veri Zarflama Analizi uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda MENA bölgesindeki İslami bankaların Asya'da faaliyet gösteren İslami bankalara göre ortalama teknik verimliliğin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Verimlilik sırasına göre MENA bölgesindeki bankaların dünya lideri olduğu tespit edilmiştir.

Demireli (2010) çalışmasında kamu sermayeli bankaların performanslarını ölçmek amacıyla TOPSIS yöntemini kullanmıştır. Çalışmada Halk Bankası, Vakıflar Bankası ve Ziraat Bankasının 2001-2007 yıllarındaki verilerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucunda bankaların yerel ve küresel krizlerden etkilendiği, performanslarının dalgalanmalar gösterdiği belirlenmiştir.

Dumanoglu (2010) çalışmasında İMKB’de işlem gören on beş çimento şirketinin performanslarını incelemişlerdir. Şirketlerin mali performansları TOPSIS yöntemi aracılığıyla derecelendirilmiştir. Çalışmada işletmenin 2004-2009 yıllarındaki finansal tablolarından elde edilen Cari Oran, Likidite Oranı, Nakit Oranı, Kaldıraç Oranı, Aktif Devir Hızı, Net Kâr/Net Satışlar, Net Kâr/Öz Kaynaklar, Net Kâr/Toplam Aktifler gibi oranlar kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda on beş çimento şirketinin performansları değerlendirilerek bir sıralama oluşturulmuştur.

Özer, Öztürk ve Kaya (2010) çalışmalarında İMKB’de işlem gören gıda ve içecek sektörlerindeki işletmelerin 2007-2008 yıllarına ait verileri aracılığıyla 8 adet oran kullanılmıştır. Veri Zarflama Analizi, TOPSIS ve Kümeleme Analizi yöntemlerinden faydalanılarak karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda Veri Zarflama Analizine göre etkin bulunan işletmeler TOPSIS yöntemi kullanılarak yapılan analizde iyi performans gösterememişlerdir. Analiz yöntemleri arasında uyumsuzluk gözlenmiştir.

Akyüz, Bozdoğan ve Hantekin (2011) çalışmalarında İMKB’de kayıtlı ve seramik sektöründe faaliyet gösteren bir şirketin finansal performansını TOPSIS yöntemi uygulayarak ölçmüşlerdir. Çalışmada 1998-2008 yıllarını kapsayan 10 yıllık finansal verilerden yararlanılmıştır. Çalışmada 19 finansal oran kullanılmıştır. Bu oranlar likidite, finansal yapı, faaliyet, karlılık gibi oranlardır. Çalışmanın sonucunda en başarılı yıl 2005, başarı oranı en düşük yıl ise 2003 olmuştur.

Bülbül ve Köse (2011) çalışmalarında Türk gıda sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin finansal verileri kullanılarak TOPSIS ve ELECTRE yöntemleriyle derecelendirme yapmışlardır. Çalışmada likidite, faaliyet, karlılık ve mali yapı oranları kullanılmıştır. İMKB’de işlem gören Türk gıda, içki ve tütün sanayiinde faaliyet gösteren 19 işletmenin 2005-2008 yıllarını kapsayan verileri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda kullanılan iki yöntem ile benzer sonuçların elde edildiği görülmüştür.

Çonkar, Elitaş ve Atar (2011) çalışmalarında 2007-2008 yıllarında halka açık olan 10 büyük ölçekli firmanın TOPSIS yöntemi ile finansal performanslarının analizini yapmışlardır. TOPSIS performans sonuçları kurumsal yönetim derecelendirme notları ile değerlendirmişlerdir. Brüt Kâr Marjı, Net Kâr Marjı, Kaldıraç Oranı, Yatırım Kârlılığı, Özsermaye Kârlılığı, Borç/Özsermaye Oranı, Fiyat/Kazanç Oranı ve Cari Oran gibi finansal oranlar finansal performans ölçümünde kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda

hem TOPSİS değerleri hem de kurumsal yönetim notu ve sıralamasına göre DYHOL hisse senedi ile temsil edilen Doğan Yayın Holding A.Ş. 1. Sırada yer alarak en başarılı firma olduğu tespit edilmiştir.

Soba ve Eren (2011) çalışmalarında Ulaşım sektöründe başarılı bir performans sergileyen bir şirketin 2007-2008 yıllarındaki verileri TOPSIS yöntemi kullanarak incelemişlerdir. Çalışmada 2008 krizinin öncesi ve sonrası dikkate alınarak bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda incelenen işletmenin en başarılı olduğu yıl 2007 ve en başarısız olduğu yıl ise 2008 olduğu tespit edilmiştir.

Yayar ve Baykara (2012) çalışmalarında 2005-2011 yıllarında faaliyet gösteren Türk katılım bankalarının etkinlik ve verimlilik düzeylerini tespit etmek amacıyla TOPSIS yöntemini kullanmışlardır. Çalışmanın sonucunda Kuveyt Türk Katılım Bankasının sukuk ürününü kullanmaya başladıktan sonra en verimli banka sıralamasında yükseldiği tespit edilmiştir.

Yılmaz Türkmen ve Çağıl (2012) çalışmalarında İMKB’de işlem gören bilişim sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin performanslarını karşılaştırmışlardır. Performans değerlendirilmesi yapılırken TOPSIS yöntemi uygulanmıştır. Çalışmada işletmelerin 2007-2010 yıllarına ait finansal tablolarından yararlanılarak sekiz adet rasyo kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda en iyi performans sergileyen şirketler, istikrarlı performans sergileyen şirketler ve en düşük performansı sergileyen şirketler belirlenmiştir.

Bağcı (2013) çalışmasında Türk ticari bankaları ile katılım bankalarını karlılık performansı açısından karşılaştırmıştır. Çalışmada yöntem olarak TOPSIS metodu kullanılmıştır. Çalışmada bankaların 2003-2011 yıllarındaki finansal tablolarından elde edilen Aktif Kârlılığı, Öz Kaynakların Kârlılığı, Öz Kaynaklar/Toplam Aktif, Net Faiz Geliri/Toplam Aktif, Vergi Öncesi Kâr/Pasif Toplamı, Takipteki Krediler/Toplam Krediler ve Toplam Krediler/Toplam Aktif gibi oranlar kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda bankaların bir performans sıralaması oluşturulmuş ve Bank Asya ve Finansbank en yüksek performansı sergileyen bankalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca katılım bankaları ticari bankalardan daha yüksek performansa sahip olduğu saptanmıştır.

Kamaruddin ve Mohd (2013) çalışmalarında Malezya’da ki İslami bankaların ve geleneksel bankaların performansını CAMELS analizi yöntemiyle değerlendirmişlerdir. Çalışmada 2007-2011 yıllarına ait veriler kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda yapılan karşılaştırmanın sonuçları açıklanmıştır. Zaman içerisinde iki sistemin birbirine paralel olarak performans sergileyebileceği saptanmıştır.

Ömürbek ve Kınay (2013) çalışmalarında Borsa İstanbul’da ve Frankfurt Menkul Kıymetler Borsasındaki iki farklı havayolu taşımacılığı şirketinin performanslarının karşılaştırılmasında TOPSIS yönteminden yararlanmışlardır. Çalışmada şirketlerin 2012 yılına ait finansal tabloları kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda Borsa İstanbul’da faaliyet gösteren şirketin performansının Frankfurt Menkul Kıymetler Borsasında faaliyet gösteren şirketten daha başarılı performans sergilediği gözlenmiştir.

Aliakbarzadeh ve Tabriz (2014) çalışmalarında İran Tose Asr Shomal bankasının şubelerinin performanslarını değerlendirmek amacıyla AHP ve TOPSIS yöntemlerinden faydalanmışlardır. Çalışmada bankanın 13 şubesinin finansal ve finansal olmayan verileri kullanılarak karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmada finansal olmayan veriler için LİKERT ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda 13 şube arasından Keshavarz şubesi ilk sırayı almıştır.

Kia, Danaei ve Oroei (2014) çalışmalarında bulanık TOPSIS yöntemini sıralama ürünlerine uygulamışlardır. Çalışmada musluk cihazlarına benzerlik derecesine göre sıralama tekniği uygulanmıştır. Karlılık, yaşam döngüsü, kalite, sosyal faktörler ve üretim kapasitesine göre beş farklı kriterde sıralama yapılmıştır. Çalışmada musluk sanayiinde ürün gelişimini etkileyen önemli faktörler bulunmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda karlılığın en önemli faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Özdemir, 2014)

Özdemir (2014) çalışmasında Türk katılım bankalarını Malezya İslam bankaları ile karşılaştırmıştır. Çalışmada karşılaştırma yapılırken Veri Zarflama Analizi ve TOPSIS yöntemleri uygulanmıştır. Bankalar arasındaki etkinliği ölçmek amacıyla Veri Zarflama Analizi, performans sıralaması yapmak amacıyla TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. Çalışma 2008-2012 yıllarını kapsamaktadır. Çalışmanın sonucunda Veri Zarflama Analizi yöntemiyle gerçekleştirilen etkinlik analizinde Türk katılım bankalarının Malezya İslam bankalarından daha etkin olduğu gözlenmiştir. TOPSIS sonuçlarına göre ise performans açısından Türk katılım bankaları üst sıralarda yer almıştır.

Saldanlı ve Sırma (2014) çalışmalarında iki uygulama yaparak TOPSIS yönteminin işletmelerin performanslarında bir gösterge olarak kullanılabilirliğini değerlendirmişlerdir. İlk uygulamada BİST-100 endeksindeki imalat sanayi işletmelerinin 2008-2012 yıllarındaki verileri kullanılmıştır. İkinci uygulamada ise BİST'te işlem gören bankaların yine 2008-2012 yıllarındaki veriler kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda her iki uygulamada da işletmenin yıllık gelirleri ile TOPSIS sonuçları arasında anlamlı ilişki gözlenmemiştir.

Karhan (2015) çalışmasında Türk katılım bankalarının etkinlik ve verimliliğini TOPSIS yöntemi aracılığıyla ölçmüştür. Çalışmada 2005-2014 yıllarında Türkiye'de faaliyet gösteren 4 katılım bankasının verileri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda Kuveyt Türk Katılım Bankasının sukuk ürününü uygulamaya koyduktan sonra etkinlik ve verimlilik açısından önemli bir değer kazandığı belirlenmiştir.

Özçelik ve Kandemir (2015) çalışmalarında BİST'te işlem gören yedi turizm şirketinin performanslarını TOPSIS yöntemi aracılığıyla değerlendirmiştir. Çalışmada 2010-2014 yıllarını kapsayan finansal tablolardan sekiz adet oran kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda elde edilen performans sonuçlarının doğru ve güvenilir olduğu saptanmıştır.

Ghasempour ve Salamı (2016) çalışmalarında İran özel bankalarının performanslarını değerlendirmişlerdir. Çalışmada yöntem olarak AHP Hibrid Yaklaşımı ve TOPSIS yöntemleri CAMELS kriterlerine göre uygulanmıştır. Çalışmada sermaye yeterliliği, varlık kalitesi, yönetim kabiliyeti, kazanç, likidite ve piyasa riskine duyarlılık gibi faktörler verimlilik ve sağlamlığı ölçmek için kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda en iyi performansı sergileyen bankaların Pasargad Bank, Khavarmione, Karafain, Sina ve Ansar olduğu belirlenmiştir.

Wanke, Azad ve Barros (2016) çalışmalarında Malezya'daki İslami bankalarının verimliliğini ölçmek amacıyla TOPSIS ve Sinir Ağları Yaklaşımını kullanmışlardır. Çalışmada iki aşamalı bir yaklaşım uygulanmıştır. İkinci aşamada TOPSIS sonuçları ile birleştirilmiştir. Çalışma 2009-2016 yıllarında faaliyet gösteren 16 banka üzerinde uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda maliyet yapısı ile ilgili değişkenlerin verimliliği olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Malezya İslami bankacılığı

yabancı bankalara kültürel ve düzenleyici engeller getirdiği için verimlilik düzeylerini düşürdüğü saptanmıştır.

Sevgin ve Atalay (2017) çalışmalarında İslam İş Birliği Teşkilatına üye ülkelerin 2013 yılındaki etkinliklerini sosyoekonomik, ekonomik ve sosyo-demografik değişkenleri aracılığıyla üç farklı modelde ortaya koymuştur. Çalışmada yöntem olarak Veri Zarflama Analizi ve TOPSIS yöntemlerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucunda her üç modelde de sırasıyla Moritanya, Yemen ve Nijerya son sırada yer alırken Katar her üç modelde de ilk sırada yer almıştır. Türkiye ise sırasıyla 42. 30. ve 8. sıralarda yer almıştır.

Wanke, Hassan ve Gavião (2017) çalışmalarında 88 ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) bankasının performanslarını ölçmek için bütünsel iki yaklaşım kullanmışlardır. Çalışmada öncelikle CAMELS kriterleri ölçülmüş daha sonra TOPSIS yöntemiyle bankaların verimliliği değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda kültürel ve düzenleyici engellerin yabancı kökenli bankalarda verimliliği düşürdüğü tespit edilmiştir.

Alsü, Taşdemir ve Kallo (2018) çalışmalarında Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Katar, Ürdün ve Türkiye gibi ülkelerde faaliyet gösteren 18 adet katılım bankasının Likidite, karlılık, faaliyet ve finansal yapı oranlarını kullanarak TOPSIS yöntemi aracılığıyla bir performans sıralaması yapmışlardır. Çalışmada bankaların 2009-2015 yıllarına ait finansal verileri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda Suudi Arabistan ve Katar ülkelerine ait katılım bankalarının performans sıralamasında üst sıralarda yer alırken Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları orta sıralarda yer almıştır.

4.5. ÇALIŞMADA KULLANILAN FİNANSAL ORANLAR

Bu çalışmada katılım bankalarının uluslararası boyutta finansal performansları karşılaştırılırken Sermaye Yeterlilik, Bilanço Yapısı, Aktif Kalitesi, Likidite ve Kârlılık oranları kullanılmıştır. Bu oranlar TOPSIS yöntemi uygulanmasının kriterlerini oluşturmaktadır.

4.5.1. Sermaye Yeterlilik Oranları

Sermaye yeterlilik oranları bankalar için önemli bir finansal göstergedir. Bir bankanın sermaye yapısının iyi olması tasarruflarını değerlendirmek isteyenler açısından güven oluşturan bir durumdur (Bolat, 2019: 90). Bankalar sermaye yeterliliklerini hesaplarken 2012 yılından itibaren Basel II kriterleri kullanılmaktadır. Buna göre sermaye yeterlilik standart oranı %8 olmalıdır (TBB, 2013: 3). Bankaların çeşitli risklere karşı duyarlı olabilmek için yeterli düzeyde öz sermaye bulundurmaları gerekmektedir. Bankalar sahip oldukları sermaye aracılığıyla faaliyette bulunurken bu faaliyetlerin fonlamasını sağlamaktadır (TBB, 2013: 4). Bankalar faaliyetleri sırasında zarar etme durumu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Zarar ortaya çıkması durumunda bankaların bu zararı karşılayabilmek adına yeterli düzeyde öz kaynak bulundurması gerekmektedir (TBB, 2013: 5). Katılım bankalarının öz kaynakları ile varlıkları içerisinde bulunan likit aktifler, finansal varlıklar, krediler, maddi ve maddi olmayan duran varlıklar arasındaki dengeyi ölçmek için kullanılan oranlardır. Bankaların performanslarını değerlendirirken dikkate alınan en önemli oranlar sermaye yeterlilik oranlarıdır. Özellikle katılım bankalarının fon toplayabilmesi için güçlü bir sermaye yapısına ve risklere karşı duyarlı olmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Sermaye yeterliliğini ölçerken 2006 yılından beri kullanılan oranlar şunlardır (Aydın ve Başkır, 2013: 33):

- Sermaye Yeterlilik Standart Oranı (Öz Kaynaklar/Kredi + Piyasa Riski + Operasyonel Riske Esas Tutar)
- Öz Kaynaklar/Toplam Aktifler
- (Öz Kaynaklar – Duran Aktifler) / Toplam Aktifler
- Net Bilanço Pozisyonu / Öz Kaynaklar
- (Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Öz Kaynaklar

Saldanlı ve Sırma (2014) çalışmalarında finansal performans göstergesi olarak sermaye yeterlilik standart oranını kullanmışlardır. Demireli (2010); Bağcı (2013); Esmer ve Bağcı, (2016); Yamaltdinova (2017); Alsu, Taşdemir ve Kallo (2018); Kallo, (2015) gibi çalışmalarda katılım bankalarının performansını ölçerken sermaye yeterlilik oranlarından Öz Kaynaklar / Toplam Aktifler oranı kullanılmıştır.

Dizgil (2017) gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında mevduat bankalarının kârlılığını etkileyen mikro düzeyli faktörleri incelemiştir. Çalışmasının sonucunda banka kârlılığına olumlu şekilde etki eden faktörün sermaye yeterlilik oranı olduğunu tespit etmiştir (Dizgil, 2017: 19).

Öz Kaynaklar/Toplam Aktifler: Bir bankanın varlıklarının ne kadarını öz kaynakları ile finanse ettiğini gösteren bir finansal orandır. Bankanın mali yapısının sağlamlığını gösteren bu oranın yüksek olması tercih edilir (Aydın ve Başkır, 2013: 33).

(Öz Kaynaklar – Duran Aktifler) /Toplam Aktifler: Aktiflerini finanse ederken serbest öz kaynaklarını hangi oranda kullandığını gösteren bir finansal orandır (Aydın ve Başkır, 2013: 33). Öz kaynaklardan bankanın sabit varlıkları düşüldükten sonra ortaya çıkan sermaye miktarının aktifleri karşılama oranını göstermektedir. Bu oranın pozitif değerde olması beklenir (Gökmen, 2007: 69).

Bu çalışmada da literatüre dayanılarak en çok kullanılan 2 tane sermaye yeterlilik oranından faydalanılacaktır. Bunlar; Öz Kaynaklar/Toplam Aktifler ve (Öz Kaynaklar – Duran Aktifler) /Toplam Aktif oranlarıdır.

4.5.2. Bilanço Yapısı Oranları

Katılım bankaları faaliyetleri itibariyle temelde fon toplayan ve fon kullandıran kurumlardır. Bankaların pasif kalemleri arasında yer alan toplanan fonlar katılım bankaları açısından önemli büyüklüğe sahip bir bilanço kalemidir. Katılım bankaları bankacılık piyasasında faaliyetlerini sürdürebilmek için fon toplamakta ve bu fonları çeşitli yatırımlar için kullanmaktadır. Bu çalışmada bilanço yapısı oranlarından Toplam Toplanan Fonlar/Toplam Aktifler oranı kullanılacaktır.

Toplanan Fonlar/Toplam Aktifler: Katılım bankalarının toplamış oldukları bu fonların aktiflerde veya pasiflerde oluşturduğu büyüklüğü gösteren bir orandır. Katılım bankalarının bilanço yapısı içerisinde yabancı para veya Türk parası cinsinden varlıkları veya pasifleri de yer almaktadır.

Kallo (2015); Yamaltdinova (2017); Alsu, Taşdemir ve Kallo (2018) gibi çalışmalarda Toplam Toplanan Fonlar (Mevduatlar)/Toplam Aktifler oranı kullanılmıştır.

4.5.3. Aktif Kalitesi Oranları

Bankaların aktif kalitesinin belirlenmesinde verilen kredilerin bankaya geri dönüşümü önemli olmaktadır. Kredilerin geri dönüşümünde sıkıntılar yaşanması aktiflerin kalitesine olumsuz yönde etki etmektedir. Kredilerin takibe düşmüş olması bankaların sermaye sahiplerini etkilemekte ve kârlılığın azalmasına neden olmaktadır (Bolat, 2019: 85). Bankaların kredileri hem gelir sağlayan hem de bankalar için risk taşıyan faktörlerdir (Emir ve Atukalp, 2018: 588). Bankaların aktif kalitesi ölçülürken bu çalışmada kullanılacak oranlara genel itibarıyla aşağıda yer verilmiştir.

Finansal Varlıklar (Net)/Toplam Aktifler: Finansal varlıklar bankaların elinde bulundurduğu likit olmayan ancak likiditesi yüksek olan varlıklarının izlendiği bir hesaptır. Bu oran bize bankanın aktifleri içerisinde ne kadar likiditeye yakın varlık bulundurduğunu göstermektedir. Bankaların varlıkları içerisinde likitlerinin fazla olması doğru yatırım alanlarına yönlendirilmediği anlamına gelmektedir. Likiditesi yüksek finansal varlıklara yatırım yapılması hem bankalara borç ödemede kolaylık sağlayacak hem de finansal varlıklara yatırım yapılarak getiri sağlaması noktasında faydalanılacaktır (Güneş, 2014: 71).

Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler: Bir bankanın varlıklarının ne kadarlık bir kısmıyla kredi kullandığını gösteren bir finansal orandır. Bu oranın dengeli olması beklenir. Bu oranın yüksek olması durumunda borçlarını ödemede güçlük yaşamasına, düşük olması ise yeterince kredi kullandırmadığı ve faaliyetlerini yerine getirmediği anlamına gelmektedir (Güneş, 2014: 72).

Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Toplanan Fonlar: Bankaların kullandığı kredilerin toplanan fonlardan fazla olması durumu risk oluşturmaktadır. Bankanın likiditelerinde azalma meydana geleceği için aradaki farkın yüksek olmaması gerekmektedir (Erken Çelik ve Fazlı, 2018: 156). Çok düşük olması durumunda ise bankanın elde ettiği fonları yatırım olarak değerlendiremediğini ve fonların âtil kalması sonucunu doğuracağını söylemek mümkündür.

Takipteki Krediler (Brüt)/Toplam Krediler ve Alacaklar: Bankaların aktif kalitesi değerlendirilirken en önemli oran takipteki kredilerin toplam kredileri içerisindeki payıdır. Takibe düşmüş krediler bankanın alacaklarını vaktinde tahsil edememesine ve nakit akımının olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır.

Alacaklarını tahsil edemeyen bankalar bu durum neticesinde öz kaynaklarında azalış yaşayacak ve yükümlülüklerini ödemede güçlük çekecektir (Fazlı, 2016: 79).

Duran Aktifler/Toplam Aktifler: Bir katılım bankasının esas faaliyetleri fon toplamak ve kullandırmaktır. Dolayısıyla duran varlıklarının düşük olması gerekmektedir. Esas faaliyetleri itibarıyla finansal varlıkları, likit varlıkları, kullandığı kredilerinin toplam tutarının duran varlıklarından yüksek olması beklenir.

Esmer ve Bağcı (2016); Demireli (2010); Bağcı (2013); Özdemir (2014) çalışmalarında bu oranlardan Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler ve Takipteki Krediler/Toplam Krediler oranlarını kullanmışlardır. Ayrıca Demireli (2010); Yamaltdinova (2017) çalışmalarında Duran Aktifler/Toplam Aktifler oranını kullanmışlardır. Erken Çelik ve Fazlı (2018) ise çalışmalarında bu oranların hepsini kullanmışlardır.

4.5.4. Likidite Oranları

Bankaların finansal varlıklarının veya yatırımlarının nakde dönüşme kolaylığına likidite denilmektedir. Bir katılım bankasından yüksek miktarda fon çıkışı olması durumunda bankanın bu çıkış için yeterli düzeyde nakde veya nakde dönüşecek varlıklara sahip olması gerekmektedir. Yeterli düzeyde likit varlığa sahip olmayan bir banka öz kaynaklarına veya borçlara yüklenebilir. Bu da işletme için hem nakit sıkıntısına hem de mali yapıda oluşacak olumsuzluklara neden olabilir. Bu durumlar bankaya fonlarını aktarmak isteyen yatırımcılar açısından güvensizlik hissedilmesine neden olabilir. Dolayısıyla bankaların yüksek miktarlarda fon çıkışını karşılayabilmek için yeterli düzeyde likit varlığa sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca bankaların fazla likit bulundurması durumunda da kârlı yatırımlardan faydalanılamayacaktır. Bu da bankalar açısından istenmeyen bir durumdur (Bolat, 2019: 87).

Katılım bankaları reel ekonomiye yönelik faaliyetler gerçekleştirdiği için nakit akışı bu durumdan etkilenmektedir. Bu yüzden katılım bankalarında reel ekonomiye bağlı olarak nakit akışı ticari bankalara göre daha azdır (Fazlı, 2016: 78).

Bu çalışmada likidite oranlarından Likit Aktifler/Toplam Aktifler kullanılacaktır. Demireli (2010); Yamaltdinova (2017); Saldanlı ve Sırma (2014) gibi çalışmalarda bu oran kullanılmıştır.

Likit Aktifler/Toplam Aktifler: Bu oran toplam aktifler içerisinde yer alan nakde döndürmede kolaylığı bulunan likit aktiflerin oranını göstermektedir. Bu oranın yüksek olması durumunda banka ani nakit çıkışlarını karşılamada kolaylık sağlamaktadır. Müşteriler açısından güven duygusunun oluşmasını sağlamaktadır.

4.5.5. Kârlılık Oranları

Her işletmede olduğu gibi bankacılık sisteminde de kârlılık önemli bir unsurdur. Bankalar ekonomik sistem içerisinde kâr elde etmeyi ve kârlarını artırmayı arzu ederler (Onat, 2019: 53). Kârını artırabilen bankalar finansal sistem içerisinde mali yapılarını daha güçlü kılarak güven oluştururlar. Takibe düşen fonları için karşılık ayırabilen bankalar risklere karşı daha sağlam bir yapı oluşturmuş olur (Gökmen, 2007: 82). Banka sahiplerinin ve ortaklarının kârdan pay almak gibi beklentilerini de ayrıca karşılamak için yüksek kârlılık oranları tercih edilir (Emir ve Atukalp, 2018: 593). Katılım bankalarında ortaklar yatırdıkları fonlardan getiri sağlamayı bekler. Kârlılık oranları içerisinde en önemli iki oran Aktif Kârlılığı (ROA) ve Öz Kaynak Kârlılığı (ROE) oranlarıdır.

Aktif Kârlılığı Oranı: Bankaların yatırımlarından ne ölçüde kâr elde ettiğini ve varlıklarını yönetirken sergilediği başarı düzeyini gösteren bir orandır.

Öz Kaynak Kârlılığı Oranı: Bankaların sahip ve ortaklarının bankaya yatırmış oldukları sermayenin ne ölçüde kâr sağladığını gösteren bir finansal orandır. Bu orana mali rantabilite oranı da denilmektedir (Akgüç, 2017: 591).

Demireli (2010); Bağcı (2013); Esmer ve Bağcı (2016); Yamaltdinova (2017); Alsu, Taşdemir ve Kallo, (2018); Kallo (2015); Özdemir (2014) gibi çalışmalarda performans veya etkinlik ölçümü yapılırken kârlılık oranlarından aktif kârlılığı ve öz kaynak kârlılık oranları kullanılmıştır. Saldanlı ve Sırma (2014) ise TOPSIS yöntemi ile performans değerlendirmesi yaptıkları çalışmalarında aktif kârlılığı oranını kullanmıştır.

4.6. VERİ SETİNİN OLUŞTURULMASI

Bu çalışmada veriler bankaların finansal tablolarından elde edilmiştir. Finansal tablolar bankaların web sitelerinde yayınlamış oldukları yıllık finansal raporlar aracılığıyla elde edilmiştir. Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların verilerine ise Türkiye Katılım Bankaları Birliği’nin web sitesinden ulaşılmıştır. Çalışmada seçilen bankaların

finansal performansı ölçülürken 2012-2019 yılları baz alınmıştır. 21 katılım bankasının 9 yıllık finansal verileri ve 11 farklı finansal oran kullanılmıştır. Uygulamaya dâhil edilen bankaların listesi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.1. Çalışmada Yer Alan Bankaların Listesi

MALEZYA	BAHREYN
CIMB Islamic Bank Berhad (CIMB)	Al Salam Islamic Bank Bahrain (ASBB)
Affin Islamic Bank Berhad (AIBB)	Al Baraka Islamic Bank Berhad (ABIB)
Public Islamic Bank Berhad (PIBB)	Bahrain Islamic Bank (BISB)
Bank Rakyat Malaysia Berhad (BR)	
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	KUVEYT
Dubai Islamic Bank (DIB)	Ahli United Bank (AUB)
Sharjah Islamic Bank (SIB)	Boubyan Bank (BB)
Emirates Islamic Bank (EIB)	Kuwait Finance House (KFH)
Abu Dhabi Islamic Bank (ADIB)	
SUUDİ ARABİSTAN	TÜRKİYE
Bank Al Jazira (BAJ)	Al Baraka Türk Katılım Bankası (ATKB)
Al Rajhi Bank (ARB)	Kuveyt Türk Katılım Bankası (KTKB)
Samba Bank (SB)	Türkiye Finans Katılım Bankası (TFKB)
Banque Saudi Fransi (BSF)	Vakıf Katılım Bankası (VKB)
	Ziraat Katılım Bankası (ZKB)

4.7. BULGULAR

Çalışmada katılım bankalarının finansal performansları uluslararası boyutta karşılaştırılırken TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. TOPSIS yönteminin uygulama adımlarına, bankaların performans sıralamalarına ve bulguların değerlendirilmesine aşağıdaki başlıklarda yer verilmiştir.

4.7.1. Karar Matrisinin Oluşturulması

TOPSIS yönteminde finansal performans karşılaştırması yapılırken gerçekleştirilecek ilk adım karar matrisinin oluşturulmasıdır. Karar matrisleri oluşturulurken bu çalışmada bankaların 2012-2019 yıllarına ait verilerine ulaşılarak hesaplanan finansal oranları kullanılmıştır. 2012-2019 yıllarını kapsayan her bir yıl için ayrı olacak şekilde 9 adet karar matrisi oluşturulmuştur. Ayrıca bu çalışma da 2017, 2018

ve 2019 yıllarında vakıf katılım ve ziraat katılım bankaları da dahil edilerek ayrıca 3 yıl için tekrar karar matrisleri oluşturularak performans değerlendirmesi yapılmıştır. Son olarak bankaların her yıl için C^i sonuçları alınarak tüm yıllarda banka sıralamaları sonucuna ulaşabilmek amacıyla 1 adet genel karar matrisi oluşturulmuştur. Bu çalışmada toplamda 13 adet karar matrisi oluşturulmuştur.

Çalışmada karar matrislerinin satırlarında finansal oranlar; sütunlarında ise bankaların isimleri yer almaktadır. Yani karar matrisinin kriterleri finansal oranlar alternatifler ise bankalardır. Genel sıralama için oluşturulan karar matrisinde ise satırlarda 2012-2019 yıllarına ait C^i değerleri sütunlarında bankalar yer almaktadır. Bu karar matrisinde kriterler 2012-2019 yıllarının C^i değerleri, alternatifler ise bankalardır.

Bu çalışmada kullanılan oranlar, kriterler, alternatifler, maksimum veya minimum ayrımları ve ağırlıklandırmalar Tablo 4.2-4.3’de gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Finansal Performans Değerlendirmesinde Kullanılan Finansal Oranlar ve Ağırlıkları

Kod	Finansal Oranlar	Mak - Min.	Ağırlık
1	Öz Kaynaklar / Toplam Aktifler	Maksimum	0,091
2	(Öz Kaynaklar – Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	Maksimum	0,091
3	Toplam Toplanan Fonlar / Toplam Aktifler	Maksimum	0,091
4	Finansal Varlıklar / Toplam Aktifler	Minimum	0,091
5	Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler	Maksimum	0,091
6	Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Toplanan Fonlar	Maksimum	0,091
7	Takipteki Krediler (Brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar	Minimum	0,091
8	Duran Aktifler / Toplam Aktifler	Minimum	0,091
9	Likit Aktifler / Toplam Aktifler	Maksimum	0,091
10	Net Dönem Kârı (Zararı) / Toplam Aktifler	Maksimum	0,091
11	Net Dönem Kârı (Zararı) / Öz Kaynaklar	Maksimum	0,091
Toplam			1

Tablo 4.3. Genel Sıralama Kriterleri ve Ağırlıkları

Kriterler	Mak – Min	Ağırlık
2012	Maksimum	0,125
2013	Maksimum	0,125
2014	Maksimum	0,125
2015	Maksimum	0,125
2016	Maksimum	0,125
2017	Maksimum	0,125
2018	Maksimum	0,125
2019	Maksimum	0,125
Toplam		1

TOPSIS ile performans karşılaştırması yaparken kullanılan alternatifleri bankalar oluşturmaktadır. Banka isimlerinin kısaltılmış halleri kullanılacaktır.

Tablo 4.4. 2012 Yılı Karar Matrisi

2012	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
CIMB	0,05	0,04	0,92	0,19	0,65	0,70	0,01	0,00	0,31	0,01	0,17
AIBB	0,06	0,06	0,93	0,17	0,44	0,47	0,03	0,00	0,54	0,01	0,11
PIBB	0,08	0,08	0,90	0,12	0,69	0,77	0,01	0,00	0,28	0,01	0,18
BR	0,13	0,11	0,79	0,23	0,70	0,88	0,03	0,02	0,17	0,02	0,17
ASBB	0,22	0,21	0,76	0,22	0,35	0,46	0,03	0,01	0,31	0,01	0,05
ABIB	0,12	0,06	0,86	0,28	0,48	0,56	0,17	0,06	0,20	-0,01	-0,06
BISB	0,08	-0,07	0,90	0,13	0,50	0,55	0,44	0,16	0,21	-0,04	-0,52
DIB	0,11	0,06	0,77	0,14	0,58	0,76	0,11	0,05	0,20	0,01	0,11
SIB	0,24	0,20	0,64	0,05	0,59	0,91	0,08	0,05	0,23	0,02	0,10
EIB	0,07	0,07	0,77	0,08	0,53	0,69	0,20	0,00	0,35	0,00	0,03
ADIB	0,15	0,12	0,75	0,05	0,59	0,79	0,09	0,02	0,29	0,01	0,09
AUB	0,11	0,07	0,87	0,02	0,66	0,75	0,03	0,04	0,30	0,01	0,13
BB	0,14	0,12	0,85	0,08	0,67	0,79	0,02	0,02	0,30	0,01	0,04
KFH	0,11	-0,03	0,79	0,08	0,45	0,57	0,10	0,14	0,22	0,01	0,08
BAJ	0,10	0,08	0,87	0,18	0,59	0,68	0,03	0,02	0,20	0,01	0,10
ARB	0,14	0,12	0,84	0,15	0,64	0,77	0,02	0,01	0,18	0,03	0,22
SB	0,16	0,15	0,82	0,27	0,52	0,64	0,02	0,01	0,18	0,02	0,14
BSF	0,14	0,14	0,77	0,17	0,65	0,85	0,01	0,01	0,13	0,02	0,13
ATKB	0,10	0,07	0,75	0,04	0,73	0,98	0,02	0,03	0,20	0,02	0,16
KTKB	0,09	0,06	0,67	0,03	0,62	0,92	0,02	0,03	0,33	0,01	0,15
TFKB	0,12	0,07	0,65	0,04	0,72	1,12	0,03	0,05	0,23	0,02	0,13

Tablo 4.5. 2013 Yılı Karar Matrisi

2013	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
CIMB	0,054	0,050	0,911	0,107	0,710	0,779	0,009	0,004	0,235	0,007	0,137
AIBB	0,057	0,057	0,935	0,111	0,491	0,524	0,022	0,001	0,479	0,005	0,084
PIBB	0,075	0,075	0,905	0,109	0,664	0,734	0,009	0,001	0,301	0,010	0,138
BR	0,139	0,122	0,806	0,248	0,690	0,856	0,023	0,017	0,160	0,023	0,166
ASBB	0,226	0,089	0,745	0,116	0,360	0,483	0,015	0,138	0,282	0,011	0,050
ABIB	0,101	0,028	0,868	0,206	0,512	0,589	0,110	0,073	0,309	0,001	0,006
BISB	0,086	-0,053	0,899	0,118	0,480	0,534	0,271	0,139	0,259	0,007	0,078
DIB	0,144	0,105	0,721	0,121	0,495	0,686	0,101	0,039	0,285	0,015	0,105
SIB	0,209	0,167	0,608	0,057	0,576	0,948	0,057	0,042	0,236	0,014	0,068
EIB	0,105	0,102	0,734	0,050	0,545	0,742	0,188	0,003	0,350	0,004	0,034
ADIB	0,127	0,106	0,792	0,060	0,599	0,755	0,070	0,021	0,280	0,014	0,111
AUB	0,102	0,066	0,883	0,022	0,676	0,766	0,031	0,036	0,288	0,013	0,131
BB	0,123	0,066	0,864	0,031	0,675	0,781	0,019	0,057	0,262	0,006	0,047
KFH	0,128	-0,004	0,779	0,075	0,403	0,517	0,130	0,132	0,292	0,009	0,072
BAJ	0,096	0,074	0,874	0,210	0,583	0,667	0,012	0,022	0,173	0,011	0,114
ARB	0,137	0,122	0,840	0,141	0,677	0,805	0,016	0,015	0,198	0,027	0,194
SB	0,170	0,161	0,809	0,294	0,553	0,684	0,018	0,009	0,123	0,022	0,130
BSF	0,137	0,132	0,795	0,202	0,655	0,823	0,014	0,005	0,116	0,014	0,104
ATKB	0,087	0,060	0,728	0,058	0,696	0,957	0,023	0,027	0,227	0,014	0,161
KTKB	0,089	0,061	0,658	0,056	0,627	0,953	0,024	0,028	0,318	0,012	0,130
TFKB	0,100	0,060	0,603	0,058	0,694	1,152	0,025	0,040	0,249	0,013	0,131

Tablo 4.6. 2014 Yılı Karar Matrisi

2014	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
CIMB	0,064	0,059	0,902	0,129	0,728	0,807	0,013	0,005	0,219	0,008	0,122
AIBB	0,061	0,060	0,937	0,127	0,563	0,601	0,018	0,001	0,382	0,005	0,086
PIBB	0,070	0,069	0,900	0,231	0,667	0,740	0,009	0,001	0,256	0,009	0,133
BR	0,143	0,126	0,787	0,259	0,677	0,860	0,021	0,017	0,170	0,022	0,155
ASBB	0,168	0,086	0,732	0,075	0,313	0,427	0,055	0,082	0,310	0,008	0,048
ABIB	0,093	0,030	0,868	0,241	0,522	0,602	0,110	0,063	0,171	0,001	0,012
BISB	0,090	-0,026	0,891	0,141	0,599	0,673	0,125	0,116	0,138	0,011	0,118
DIB	0,143	0,107	0,777	0,147	0,597	0,768	0,072	0,036	0,167	0,023	0,158
SIB	0,176	0,140	0,655	0,061	0,556	0,849	0,055	0,036	0,241	0,014	0,082
EIB	0,105	0,102	0,766	0,075	0,608	0,794	0,113	0,003	0,260	0,008	0,081

Tablo 4.6. (Devamı)

ADIB	0,122	0,096	0,807	0,057	0,652	0,809	0,042	0,026	0,224	0,016	0,128
AUB	0,094	0,067	0,893	0,042	0,690	0,773	0,031	0,028	0,280	0,013	0,139
BB	0,114	0,066	0,876	0,048	0,682	0,778	0,011	0,048	0,266	0,011	0,095
KFH	0,122	0,003	0,834	0,080	0,473	0,566	0,110	0,119	0,361	0,009	0,076
BAJ	0,093	0,072	0,876	0,170	0,620	0,707	0,009	0,021	0,172	0,009	0,093
ARB	0,136	0,121	0,839	0,138	0,669	0,798	0,013	0,016	0,163	0,022	0,163
SB	0,179	0,169	0,797	0,297	0,571	0,716	0,013	0,010	0,102	0,023	0,129
BSF	0,140	0,136	0,790	0,239	0,617	0,781	0,010	0,004	0,117	0,019	0,133
ATKB	0,078	0,052	0,722	0,063	0,671	0,930	0,021	0,026	0,236	0,011	0,146
KTKB	0,089	0,064	0,651	0,066	0,605	0,929	0,023	0,025	0,338	0,011	0,123
TFKB	0,094	0,051	0,571	0,077	0,688	1,206	0,026	0,043	0,231	0,010	0,106

Tablo 4.7. 2015 Yılı Karar Matrisi

2015	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
CIMB	0,066	0,061	0,886	0,124	0,739	0,834	0,011	0,005	0,191	0,007	0,112
AIBB	0,071	0,071	0,825	0,116	0,687	0,833	0,015	0,001	0,256	0,006	0,089
PIBB	0,065	0,064	0,907	0,201	0,695	0,766	0,007	0,000	0,210	0,007	0,115
BR	0,152	0,135	0,789	0,260	0,683	0,866	0,019	0,017	0,174	0,020	0,130
ASBB	0,193	0,100	0,739	0,075	0,405	0,548	0,086	0,093	0,343	0,006	0,033
ABIB	0,094	0,036	0,857	0,243	0,556	0,648	0,067	0,058	0,148	0,003	0,035
BISB	0,112	0,022	0,871	0,134	0,624	0,717	0,088	0,090	0,138	0,011	0,102
DIB	0,152	0,115	0,765	0,146	0,649	0,848	0,044	0,038	0,123	0,026	0,168
SIB	0,157	0,126	0,636	0,079	0,547	0,861	0,069	0,031	0,225	0,014	0,087
EIB	0,096	0,093	0,796	0,043	0,642	0,807	0,096	0,003	0,275	0,012	0,126
ADIB	0,127	0,102	0,828	0,074	0,662	0,800	0,037	0,025	0,197	0,016	0,128
AUB	0,092	0,073	0,894	0,036	0,687	0,768	0,025	0,019	0,288	0,011	0,119
BB	0,102	0,063	0,888	0,045	0,693	0,781	0,009	0,039	0,263	0,011	0,110
KFH	0,124	0,027	0,833	0,080	0,492	0,591	0,095	0,097	0,370	0,011	0,092
BAJ	0,117	0,104	0,849	0,177	0,662	0,779	0,008	0,013	0,133	0,020	0,174
ARB	0,148	0,130	0,826	0,126	0,666	0,806	0,016	0,018	0,171	0,023	0,153
SB	0,172	0,162	0,810	0,296	0,552	0,681	0,009	0,010	0,126	0,022	0,129
BSF	0,150	0,145	0,780	0,154	0,672	0,861	0,009	0,004	0,142	0,022	0,147
ATKB	0,071	0,045	0,688	0,062	0,628	0,912	0,025	0,026	0,286	0,010	0,146
KTKB	0,081	0,056	0,669	0,058	0,615	0,919	0,017	0,025	0,323	0,011	0,131
TFKB	0,082	0,022	0,575	0,083	0,700	1,218	0,046	0,065	0,205	0,007	0,083

Tablo 4.8. 2016 Yılı Karar Matrisi

2016	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
CIMB	0,062	0,059	0,873	0,128	0,708	0,811	0,010	0,004	0,191	0,008	0,131
AIBB	0,076	0,075	0,770	0,125	0,779	1,012	0,008	0,001	0,189	0,007	0,097
PIBB	0,072	0,061	0,902	0,194	0,750	0,831	0,006	0,011	0,147	0,008	0,113
BR	0,154	0,137	0,794	0,266	0,683	0,860	0,020	0,016	0,178	0,016	0,107
ASBB	0,193	0,130	0,771	0,073	0,397	0,515	0,138	0,063	0,400	0,010	0,050
ABIB	0,087	0,018	0,855	0,230	0,562	0,657	0,082	0,069	0,133	0,001	0,011
BISB	0,114	0,045	0,871	0,143	0,652	0,749	0,080	0,069	0,124	0,008	0,072
DIB	0,156	0,121	0,759	0,144	0,657	0,866	0,039	0,034	0,121	0,023	0,149
SIB	0,145	0,117	0,661	0,122	0,510	0,771	0,071	0,028	0,234	0,014	0,095
EIB	0,113	0,109	0,725	0,025	0,614	0,846	0,099	0,004	0,328	0,002	0,016
ADIB	0,126	0,101	0,850	0,086	0,640	0,752	0,042	0,025	0,211	0,016	0,126
AUB	0,121	0,103	0,865	0,055	0,733	0,847	0,026	0,017	0,244	0,011	0,091
BB	0,122	0,089	0,868	0,052	0,723	0,833	0,008	0,032	0,327	0,012	0,098
KFH	0,124	0,044	0,795	0,088	0,496	0,623	0,083	0,080	0,353	0,010	0,079
BAJ	0,122	0,109	0,832	0,246	0,635	0,763	0,011	0,013	0,099	0,013	0,108
ARB	0,153	0,134	0,829	0,100	0,662	0,799	0,013	0,019	0,202	0,024	0,156
SB	0,184	0,173	0,790	0,222	0,541	0,685	0,009	0,011	0,203	0,022	0,118
BSF	0,146	0,142	0,800	0,118	0,636	0,795	0,013	0,004	0,225	0,017	0,118
ATKB	0,069	0,033	0,705	0,064	0,665	0,943	0,051	0,037	0,262	0,007	0,095
KTKB	0,081	0,058	0,658	0,078	0,586	0,891	0,026	0,023	0,346	0,011	0,139
TFKB	0,094	0,015	0,543	0,106	0,660	1,215	0,054	0,080	0,247	0,008	0,081

Tablo 4.9. 2017 Yılı Karar Matrisi

2017	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
CIMB	0,056	0,053	0,893	0,123	0,675	0,756	0,007	0,003	0,234	0,008	0,134
AIBB	0,088	0,087	0,771	0,119	0,767	0,994	0,009	0,000	0,190	0,004	0,051
PIBB	0,073	0,064	0,902	0,166	0,730	0,810	0,006	0,010	0,177	0,007	0,098
BR	0,158	0,141	0,789	0,291	0,656	0,831	0,023	0,016	0,216	0,018	0,115
ASBB	0,191	0,127	0,777	0,070	0,464	0,597	0,050	0,064	0,357	0,011	0,059
ABIB	0,083	0,013	0,836	0,225	0,600	0,717	0,095	0,071	0,139	-0,002	-0,028
BISB	0,100	0,044	0,891	0,210	0,603	0,677	0,074	0,055	0,123	0,008	0,083
DIB	0,139	0,106	0,782	0,125	0,643	0,823	0,034	0,033	0,157	0,022	0,156
SIB	0,144	0,122	0,689	0,131	0,567	0,822	0,059	0,022	0,184	0,012	0,087

Tablo 4.9. (Devamı)

EIB	0,118	0,115	0,761	0,029	0,547	0,718	0,114	0,003	0,395	0,011	0,096
ADIB	0,134	0,107	0,841	0,094	0,621	0,738	0,052	0,028	0,214	0,019	0,139
AUB	0,128	0,106	0,855	0,059	0,729	0,853	0,014	0,022	0,245	0,012	0,095
BB	0,114	0,073	0,873	0,059	0,725	0,830	0,008	0,041	0,231	0,012	0,105
KFH	0,122	0,049	0,797	0,100	0,531	0,666	0,030	0,073	0,341	0,012	0,101
BAJ	0,129	0,109	0,827	0,298	0,583	0,705	0,013	0,020	0,093	0,013	0,097
ARB	0,162	0,140	0,812	0,106	0,681	0,838	0,008	0,023	0,172	0,027	0,164
SB	0,196	0,185	0,767	0,281	0,517	0,674	0,010	0,012	0,159	0,022	0,112
BSF	0,164	0,160	0,798	0,131	0,632	0,792	0,028	0,004	0,213	0,018	0,112
ATKB	0,068	0,034	0,699	0,079	0,675	0,966	0,050	0,034	0,265	0,007	0,096
KTKB	0,080	0,061	0,698	0,082	0,631	0,904	0,020	0,019	0,301	0,012	0,147
TFKB	0,104	0,013	0,564	0,113	0,648	1,150	0,056	0,091	0,259	0,010	0,092

Tablo 4.10. 2018 Yılı Karar Matrisi

2018	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
CIMB	0,057	0,054	0,905	0,131	0,724	0,800	0,006	0,003	0,142	0,009	0,151
AIBB	0,072	0,072	0,786	0,111	0,734	0,934	0,029	0,001	0,237	0,004	0,061
PIBB	0,073	0,064	0,895	0,191	0,734	0,820	0,006	0,009	0,086	0,008	0,104
BR	0,167	0,147	0,782	0,311	0,646	0,826	0,022	0,020	0,018	0,016	0,098
ASBB	0,178	0,106	0,794	0,063	0,333	0,419	0,057	0,072	0,351	0,011	0,061
ABIB	0,112	0,039	0,828	0,250	0,582	0,703	0,100	0,073	0,145	-0,008	-0,075
BISB	0,092	0,045	0,614	0,187	0,599	0,975	0,124	0,047	0,158	0,009	0,097
DIB	0,153	0,118	0,755	0,147	0,647	0,857	0,035	0,035	0,138	0,022	0,147
SIB	0,120	0,101	0,737	0,139	0,539	0,731	0,058	0,019	0,216	0,011	0,095
EIB	0,124	0,120	0,784	0,043	0,620	0,791	0,091	0,004	0,316	0,016	0,128
ADIB	0,142	0,115	0,835	0,109	0,628	0,753	0,050	0,027	0,192	0,020	0,141
AUB	0,126	0,105	0,854	0,068	0,715	0,838	0,013	0,020	0,261	0,013	0,104
BB	0,112	0,087	0,879	0,088	0,751	0,854	0,009	0,025	0,218	0,013	0,116
KFH	0,117	0,048	0,814	0,104	0,517	0,635	0,024	0,068	0,376	0,015	0,127
BAJ	0,154	0,136	0,798	0,330	0,560	0,702	0,016	0,018	0,086	0,005	0,034
ARB	0,133	0,109	0,827	0,118	0,637	0,769	0,010	0,024	0,208	0,010	0,078
SB	0,184	0,172	0,774	0,304	0,495	0,639	0,013	0,012	0,187	0,024	0,131
BSF	0,162	0,156	0,791	0,159	0,634	0,801	0,030	0,006	0,194	0,007	0,045
ATKB	0,077	0,001	0,678	0,334	0,620	0,915	0,072	0,031	0,290	0,003	0,041
KTKB	0,073	0,001	0,727	0,317	0,611	0,840	0,007	0,000	0,232	0,012	0,160
TFKB	0,092	0,001	0,571	0,290	0,648	1,135	0,057	0,000	0,213	0,009	0,103

Tablo 4.11. 2019 Yılı Karar Matrisi

2019	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
CIMB	0,059	0,057	0,904	0,162	0,741	0,820	0,016	0,002	0,120	0,007	0,124
AIBB	0,083	0,082	0,768	0,103	0,800	1,041	0,033	0,001	0,171	0,003	0,035
PIBB	0,073	0,064	0,898	0,196	0,722	0,804	0,006	0,009	0,104	0,007	0,098
BR	0,178	0,158	0,777	0,303	0,647	0,834	0,020	0,021	0,022	0,015	0,083
ASBB	0,154	0,099	0,825	0,053	0,355	0,430	0,042	0,055	0,333	0,010	0,067
ABIB	0,120	0,064	0,831	0,336	0,438	0,527	0,114	0,057	0,089	0,002	0,019
BISB	0,099	0,057	0,088	0,201	0,637	7,207	0,164	0,042	0,113	0,005	0,051
DIB	0,150	0,112	0,749	0,149	0,651	0,869	0,041	0,038	0,119	0,022	0,147
SIB	0,162	0,142	0,699	0,126	0,542	0,775	0,054	0,020	0,224	0,012	0,072
EIB	0,128	0,122	0,776	0,059	0,579	0,746	0,083	0,006	0,329	0,016	0,128
ADIB	0,152	0,121	0,824	0,103	0,644	0,781	0,070	0,030	0,184	0,021	0,136
AUB	0,119	0,101	0,861	0,070	0,694	0,806	0,013	0,018	0,284	0,013	0,107
BB	0,123	0,092	0,865	0,077	0,703	0,813	0,009	0,031	0,259	0,012	0,096
KFH	0,116	0,053	0,824	0,128	0,481	0,584	0,023	0,063	0,422	0,014	0,117
BAJ	0,134	0,113	0,820	0,320	0,574	0,700	0,014	0,020	0,080	0,011	0,086
ARB	0,133	0,106	0,819	0,122	0,650	0,794	0,009	0,027	0,186	0,026	0,198
SB	0,178	0,166	0,766	0,345	0,554	0,723	0,014	0,012	0,085	0,016	0,088
BSF	0,185	0,175	0,759	0,202	0,706	0,930	0,027	0,010	0,072	0,017	0,095
ATKB	0,074	0,040	0,774	0,335	0,596	0,770	0,073	0,030	0,296	0,001	0,017
KTKB	0,065	0,001	0,819	0,409	0,529	0,646	0,009	0,000	0,409	0,011	0,163
TFKB	0,092	0,001	0,762	0,343	0,621	0,815	0,082	0,000	0,343	0,007	0,078

21 Katılım bankasının 2012-2019 yılları arasındaki finansal oranları her yıla ait karar matrislerini meydana getirmiştir. TOPSIS yönteminin ilk adımı karar matrisleridir.

4.7.2. Standart Karar Matrisi

Karar matrisleri oluşturulduktan sonra 2. adımda standart karar matrisleri oluşturulur. Bu matrisler normalize matris olarak da adlandırılmaktadır. Bu yöntem çözümlenirken karar matrisindeki her bir hücre, bulunduğu sütundaki hücrelerin kareleri toplamı alınarak karekökleri hesaplanan değerlere bölünür. Böylece standart karar matrisi meydana gelir. 2012 yılına ait standart karar matrisi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.12. 2012 Yılı Standart Karar Matrisi

2012	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
CIMB	0,08	0,09	0,25	0,27	0,24	0,20	0,02	0,01	0,25	0,10	0,22
AIBB	0,09	0,11	0,25	0,24	0,16	0,14	0,05	0,00	0,44	0,08	0,15
PIBB	0,13	0,16	0,24	0,18	0,25	0,22	0,02	0,00	0,23	0,17	0,23
BR	0,22	0,24	0,21	0,33	0,25	0,25	0,05	0,07	0,14	0,27	0,22
ASBB	0,38	0,43	0,21	0,31	0,13	0,13	0,06	0,04	0,25	0,14	0,06
ABIB	0,20	0,12	0,23	0,41	0,18	0,16	0,30	0,26	0,16	-0,09	-0,08
BISB	0,14	-0,15	0,24	0,19	0,18	0,16	0,79	0,64	0,17	-0,54	-0,67
DIB	0,19	0,13	0,21	0,20	0,21	0,22	0,20	0,20	0,16	0,15	0,15
SIB	0,41	0,40	0,17	0,07	0,21	0,26	0,15	0,19	0,18	0,29	0,13
EIB	0,12	0,14	0,21	0,11	0,19	0,20	0,37	0,01	0,28	0,03	0,04
ADIB	0,25	0,26	0,20	0,07	0,22	0,23	0,16	0,09	0,24	0,17	0,12
AUB	0,19	0,14	0,24	0,03	0,24	0,22	0,05	0,17	0,24	0,18	0,17
BB	0,23	0,24	0,23	0,12	0,25	0,23	0,04	0,07	0,25	0,06	0,05
KFH	0,19	-0,06	0,21	0,12	0,17	0,16	0,18	0,57	0,18	0,10	0,10
BAJ	0,17	0,16	0,23	0,26	0,22	0,19	0,06	0,09	0,16	0,12	0,13
ARB	0,23	0,25	0,23	0,22	0,24	0,22	0,04	0,06	0,14	0,36	0,28
SB	0,27	0,31	0,22	0,39	0,19	0,18	0,04	0,03	0,14	0,27	0,18
BSF	0,24	0,29	0,21	0,25	0,24	0,24	0,02	0,02	0,11	0,24	0,17
ATKB	0,17	0,15	0,20	0,06	0,27	0,28	0,04	0,11	0,16	0,19	0,20
KTKB	0,15	0,12	0,18	0,05	0,23	0,26	0,04	0,13	0,26	0,16	0,19
TFKB	0,20	0,15	0,18	0,06	0,26	0,32	0,05	0,19	0,18	0,20	0,17

4.7.3. Ağırlıklı Standart Karar Matrisi

TOPSIS yönteminin 3. aşaması ağırlıklı standart karar matrisinin oluşturulmasıdır. Bu çalışmada 11 adet finansal oran kullanılmıştır. Toplam ağırlık 1 olmak üzere her bir oranın ağırlığı $1/11 = 0,091$ olarak belirlenmiştir. Standart karar matrisindeki her bir hücre bu ağırlık ile çarpılarak ağırlıklı standart karar matrisi oluşturulmuştur.

2012 yılına ait ağırlıklı standart karar matrisi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.13. 2012 Yılı Ağırlıklı Standart Karar Matrisi

2012	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
CIMB	0,007	0,008	0,023	0,025	0,021	0,018	0,001	0,001	0,023	0,009	0,020
AIBB	0,009	0,010	0,023	0,022	0,015	0,012	0,004	0,000	0,040	0,007	0,013
PIBB	0,012	0,015	0,022	0,016	0,023	0,020	0,001	0,000	0,021	0,016	0,021
BR	0,020	0,022	0,020	0,030	0,023	0,023	0,004	0,006	0,013	0,025	0,020
ASBB	0,034	0,039	0,019	0,028	0,012	0,012	0,005	0,004	0,023	0,012	0,006
ABIB	0,018	0,011	0,021	0,037	0,016	0,015	0,027	0,023	0,015	-0,008	-0,007
BISB	0,013	-0,013	0,022	0,017	0,017	0,014	0,072	0,058	0,016	-0,049	-0,061
DIB	0,017	0,012	0,019	0,018	0,019	0,020	0,018	0,018	0,015	0,014	0,013
SIB	0,037	0,037	0,016	0,006	0,020	0,024	0,014	0,017	0,017	0,027	0,012
EIB	0,011	0,013	0,019	0,010	0,018	0,018	0,033	0,001	0,026	0,002	0,004
ADIB	0,023	0,023	0,018	0,006	0,020	0,021	0,015	0,009	0,022	0,016	0,011
AUB	0,017	0,013	0,021	0,002	0,022	0,020	0,005	0,016	0,022	0,016	0,015
BB	0,021	0,022	0,021	0,011	0,022	0,021	0,003	0,007	0,022	0,006	0,004
KFH	0,017	-0,005	0,019	0,011	0,015	0,015	0,017	0,052	0,016	0,009	0,009
BAJ	0,015	0,014	0,021	0,023	0,020	0,018	0,006	0,008	0,015	0,011	0,012
ARB	0,021	0,023	0,021	0,020	0,021	0,020	0,003	0,005	0,013	0,033	0,026
SB	0,025	0,029	0,020	0,035	0,017	0,017	0,004	0,003	0,013	0,025	0,016
BSF	0,022	0,026	0,019	0,023	0,022	0,022	0,002	0,002	0,010	0,021	0,016
ATKB	0,015	0,013	0,018	0,006	0,024	0,026	0,004	0,010	0,015	0,017	0,019
KTKB	0,014	0,011	0,017	0,004	0,021	0,024	0,004	0,012	0,024	0,015	0,018
TFKB	0,019	0,014	0,016	0,005	0,024	0,029	0,005	0,018	0,017	0,018	0,016

4.7.4. İdeal (A*) ve Negatif İdeal (A-) Çözüm Kümelerinin Oluşturulması

TOPSIS yönteminde 4. aşama ideal ve negatif ideal değerlerin oluşturulmasıdır. Bu aşamada ağırlıklı standart karar matrisinin her bir sütunundaki maksimum ve minimum değerler tespit edilir. Örneğin her bir yıl için 11 adet maksimum ve 11 adet minimum değer bulunacaktır.

2012 yılına ait maksimum ve minimum değerler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.14. 2012 Yılı İdeal ve Negatif İdeal Çözüm Kümeleri

2012	Mak	Mak	Mak	Min	Mak	Mak	Min	Min	Mak	Mak	Mak
İÇK	0,04	0,04	0,02	0,00	0,02	0,03	0,00	0,00	0,04	0,03	0,03
NİÇK	0,01	-0,01	0,02	0,04	0,01	0,01	0,07	0,06	0,01	-0,05	-0,06

4.7.5. Ayrım Ölçülerinin Hesaplanması

Bu aşamada ağırlıklı standart karar matrisinin pozitif ideal (S_i^*) ve negatif ideal (S_i^-) ayrım ölçüleri hesaplanmaktadır. Pozitif ideal ayrım ölçüleri hesaplanırken ağırlıklı standart karar matrisindeki her bir hücreden ideal çözüm kümeleri çıkarılır ve kareleri alınır. Negatif ideal ayrım ölçüleri hesaplanırken ağırlıklı standart karar matrisindeki her bir hücreden negatif ideal çözüm kümeleri çıkarılır ve kareleri alınarak bulunur.

Katılım bankalarının 2012 yılına ait pozitif ve negatif ideal ayrım ölçüleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 4.15. 2012 Yılı Pozitif İdeal Ayrım Ölçüleri

2012	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
CIMB	0,00093	0,00099	0,00000	0,00051	0,00001	0,00012	0,00000	0,00000	0,00029	0,00059	0,00003
AIBB	0,00083	0,00085	0,00000	0,00039	0,00010	0,00028	0,00001	0,00000	0,00000	0,00068	0,00015
PIBB	0,00065	0,00062	0,00000	0,00019	0,00000	0,00008	0,00000	0,00000	0,00035	0,00030	0,00002
BR	0,00030	0,00032	0,00001	0,00075	0,00000	0,00004	0,00001	0,00004	0,00073	0,00007	0,00003
ASBB	0,00001	0,00000	0,00002	0,00068	0,00017	0,00030	0,00001	0,00001	0,00029	0,00043	0,00039
ABIB	0,00037	0,00083	0,00000	0,00120	0,00007	0,00021	0,00066	0,00053	0,00061	0,00172	0,00109
BISB	0,00060	0,00280	0,00000	0,00022	0,00006	0,00022	0,00503	0,00331	0,00058	0,00671	0,00756
DIB	0,00042	0,00078	0,00002	0,00024	0,00003	0,00009	0,00027	0,00033	0,00063	0,00036	0,00015
SIB	0,00000	0,00001	0,00005	0,00001	0,00002	0,00003	0,00015	0,00029	0,00053	0,00004	0,00020
EIB	0,00071	0,00072	0,00002	0,00006	0,00005	0,00012	0,00102	0,00000	0,00020	0,00094	0,00048
ADIB	0,00022	0,00026	0,00002	0,00002	0,00002	0,00007	0,00017	0,00007	0,00033	0,00030	0,00021
AUB	0,00041	0,00069	0,00000	0,00000	0,00001	0,00009	0,00001	0,00023	0,00030	0,00028	0,00010
BB	0,00027	0,00030	0,00000	0,00007	0,00000	0,00007	0,00000	0,00004	0,00030	0,00075	0,00045
KFH	0,00041	0,00199	0,00001	0,00008	0,00009	0,00020	0,00023	0,00264	0,00055	0,00056	0,00028
BAJ	0,00049	0,00063	0,00000	0,00043	0,00002	0,00013	0,00002	0,00006	0,00062	0,00049	0,00019
ARB	0,00027	0,00027	0,00001	0,00030	0,00001	0,00008	0,00000	0,00003	0,00071	0,00000	0,00000
SB	0,00016	0,00012	0,00001	0,00106	0,00005	0,00016	0,00001	0,00001	0,00072	0,00007	0,00009
BSF	0,00023	0,00018	0,00002	0,00042	0,00001	0,00005	0,00000	0,00000	0,00090	0,00014	0,00010
ATKB	0,00049	0,00068	0,00002	0,00001	0,00000	0,00001	0,00001	0,00010	0,00061	0,00024	0,00005
KTKB	0,00056	0,00082	0,00004	0,00000	0,00001	0,00003	0,00001	0,00013	0,00024	0,00033	0,00006
TFKB	0,00036	0,00066	0,00005	0,00001	0,00000	0,00000	0,00001	0,00030	0,00053	0,00023	0,00010

Tablo 4.16. 2012 Yılı Negatif İdeal Ayrım Ölçüleri

2012	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
CIMB	0,0000	0,0005	0,0000	0,0001	0,0001	0,0000	0,0050	0,0032	0,0002	0,0033	0,0067
AIBB	0,0000	0,0006	0,0000	0,0002	0,0000	0,0000	0,0047	0,0033	0,0009	0,0031	0,0056
PIBB	0,0000	0,0008	0,0000	0,0004	0,0001	0,0001	0,0050	0,0033	0,0001	0,0042	0,0068
BR	0,0002	0,0012	0,0000	0,0001	0,0001	0,0001	0,0046	0,0027	0,0000	0,0054	0,0066
ASBB	0,0007	0,0028	0,0000	0,0001	0,0000	0,0000	0,0045	0,0029	0,0002	0,0037	0,0045
ABIB	0,0001	0,0006	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0021	0,0012	0,0000	0,0016	0,0029
BISB	0,0000	0,0000	0,0000	0,0004	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
DIB	0,0001	0,0006	0,0000	0,0004	0,0001	0,0001	0,0030	0,0016	0,0000	0,0040	0,0056
SIB	0,0009	0,0025	0,0000	0,0010	0,0001	0,0001	0,0034	0,0016	0,0001	0,0057	0,0053
EIB	0,0000	0,0007	0,0000	0,0007	0,0000	0,0000	0,0015	0,0032	0,0003	0,0026	0,0042
ADIB	0,0002	0,0013	0,0000	0,0009	0,0001	0,0001	0,0033	0,0024	0,0001	0,0042	0,0053
AUB	0,0001	0,0007	0,0000	0,0012	0,0001	0,0001	0,0046	0,0018	0,0002	0,0043	0,0059
BB	0,0002	0,0013	0,0000	0,0007	0,0001	0,0001	0,0048	0,0026	0,0002	0,0030	0,0043
KFH	0,0001	0,0001	0,0000	0,0007	0,0000	0,0000	0,0031	0,0000	0,0000	0,0034	0,0049
BAJ	0,0001	0,0008	0,0000	0,0002	0,0001	0,0000	0,0044	0,0025	0,0000	0,0036	0,0054
ARB	0,0002	0,0013	0,0000	0,0003	0,0001	0,0001	0,0048	0,0028	0,0000	0,0067	0,0076
SB	0,0003	0,0018	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0047	0,0030	0,0000	0,0054	0,0060
BSF	0,0002	0,0016	0,0000	0,0002	0,0001	0,0001	0,0050	0,0031	0,0000	0,0049	0,0059
ATKB	0,0001	0,0007	0,0000	0,0010	0,0002	0,0002	0,0047	0,0023	0,0000	0,0044	0,0064
KTKB	0,0000	0,0006	0,0000	0,0011	0,0001	0,0001	0,0047	0,0021	0,0002	0,0041	0,0062
TFKB	0,0001	0,0007	0,0000	0,0010	0,0002	0,0003	0,0046	0,0016	0,0000	0,0045	0,0059

4.7.6. İdeal Çözüme Görelî Yakınlığın Hesaplanması

TOPSIS yönteminin son aşaması C_i değerlerinin bulunmasıdır. 6. Aşamada ideal çözüme görelî yakınlık yani uygun çözüme ait sıralama hesaplanmaktadır. Pozitif ve negatif ideal ayrım ölçülerine ait matrislerin satır toplamalarının karekökleri hesaplanır. Daha sonra $S_i^- / S_i^- + S_i^*$ hesaplaması yapılarak C_i^* değerleri elde edilir. Ve en uygun çözüme ulaşılarak banka sıralamaları meydana gelir.

Tablo 4.17. 2012 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları

Ülkeler	Bankalar	Ci +	Sıralamalar
Malezya	CIMB	0,702066	15
	AIBB	0,703251	14
	PIBB	0,75434	5
	BR	0,751959	6
Bahreyn	ASBB	0,743551	12
	ABIB	0,520129	20
	BISB	0,122564	21
BAE	DIB	0,682384	17
	SIB	0,79774	1
	EIB	0,63774	18
	ADIB	0,765459	3
Kuveyt	AUB	0,74893	8
	BB	0,733976	13
	KFH	0,570166	19
Suudi A.	BAJ	0,701362	16
	ARB	0,789984	2
	SB	0,747201	9
	BSF	0,763243	4
Türkiye	ATKB	0,749183	7
	KTKB	0,745766	10
	TFKB	0,744667	11

2012 yılına ait banka performans sıralamaları incelendiğinde en başarılı bankanın Birleşik Arap Emirlikleri ülkesinden Sharjah Islamic Bank olduğu görülmektedir. Ülke bazında incelenecek olursa Malezya, Kuveyt ve Türkiye gibi ülkelerin bankaları genelde orta sıralarda bulunmaktadır. Suudi Arabistan bankaları ise 2012 yılı performans değerlendirmesinde üst sıralarda bulunmaktadır. Bahreyn bankalarının ise bu değerlendirmede genel itibariyle son sıralarda yer aldığı görülmektedir. İlk beş sırada bankaları bulunan ülkeler sırasıyla; BAE, Suudi Arabistan, BAE, Suudi Arabistan ve Malezya'dır. Bu durumda BAE ve Suudi Arabistan'ın 2012 yılında en başarılı ülkeler oldukları söylenebilmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların ise 7., 10. ve 11. sıralarda olduğu görülmektedir. Bununla birlikte orta sıraların üst kısımlarında olan Türk bankalarının nispeten iyi durumda olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de 2012 yılı performans puanlarına göre en başarılı bankanın Albaraka Türk Katılım Bankası olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.18. 2013 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları

Ülkeler	Bankalar	Ci +	Sıralamalar
Malezya	CIMB	0,623983	12
	AIBB	0,608735	14
	PIBB	0,666531	7
	BR	0,671791	5
Bahreyn	ASBB	0,54263	17
	ABIB	0,397255	20
	BISB	0,245179	21
BAE	DIB	0,619632	13
	SIB	0,693365	2
	EIB	0,522458	18
	ADIB	0,678979	3
Kuveyt	AUB	0,673081	4
	BB	0,596128	16
	KFH	0,403275	19
Suudi A.	BAJ	0,597059	15
	ARB	0,747498	1
	SB	0,6493	11
	BSF	0,653438	10
Türkiye	ATKB	0,670732	6
	KTKB	0,663538	8
	TFKB	0,656687	9

2013 yılı bankaların performans değerlendirmeleri incelenecek olursa en başarılı bankanın Suudi Arabistan Al Rajhi Bank olduğu görülmektedir. Ülke durumlarına bakılacak olursa Bahreyn bankaları alt sıralarda yer alırken, Türk bankalarının genel olarak üst sıralarda yer aldığı görülmektedir. Malezya ve Türk bankalarının 2013 yılında ilerleme kaydettiğini söylemek mümkündür. Kuveyt bankalarının da 2013 yılında genel olarak gerilediği ifade edilebilir. İlk 5 sırada bankaları bulunan ülkeler sırasıyla Suudi Arabistan, BAE, BAE, Kuveyt ve Malezya'dır. 2013 yılında en başarılı ülkenin BAE olduğu söylenebilmektedir. Türk bankaları ise 2013 yılı performans değerlendirmesinde 6., 8. ve 9. sıralarda yer almaktadır. Diğer ülkelerde katılım bankalarının sektörden aldıkları pay Türkiye'ye göre yüksek olmasına rağmen Türk katılım bankaları 2013 yılında oldukça iyi bir performans göstererek diğer bankalar karşısında gelişme kaydettiği görülmektedir.

Tablo 4.19. 2014 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları

Ülkeler	Bankalar	Ci +	Sıralamalar
Malezya	CIMB	0,627433	12
	AIBB	0,612416	14
	PIBB	0,61695	13
	BR	0,678062	5
Bahreyn	ASBB	0,492083	18
	ABIB	0,284763	21
	BISB	0,286455	20
BAE	DIB	0,632758	10
	SIB	0,679341	4
	EIB	0,573711	17
	ADIB	0,692943	2
Kuveyt	AUB	0,667241	6
	BB	0,627751	11
	KFH	0,351932	19
Suudi A.	BAJ	0,59675	16
	ARB	0,742875	1
	SB	0,662802	7
	BSF	0,680792	3
Türkiye	ATKB	0,641313	9
	KTKB	0,660213	8
	TFKB	0,601304	15

2014 yılına ait performans sıralamaları incelendiğinde en başarılı bankanın Suudi Arabistan bankası Al Rajhi Bank olduğu görülmektedir. Bahreyn bankaları diğer yıllarda olduğu gibi 2014 yılında da son sıralarda yer almaktadır. Türk bankalarında ise bir önceki yıla göre gerileme söz konusudur. Suudi Arabistan bankalarının 2013 yılına göre genel olarak gerileme yaşadığı söylenebilmektedir. Türk bankalarında 2013 yılına göre 2014 yılında sıralamalarda düşüş yaşandığı görülmektedir. Türk bankaları 9., 8. ve 15. sıralara gerilemiştir. İlk beş sırada yer alan bankaların bulunduğu ülkeler sırasıyla; Suudi Arabistan, BAE, Suudi Arabistan, BAE ve Malezya'dır. Diğer yıllarda olduğu gibi Suudi Arabistan ve BAE bankalarının en başarılı bankalara sahip ülkeler olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.20. 2015 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları

Ülkeler	Bankalar	Ci +	Sıralamalar
Malezya	CIMB	0,580824	13
	AIBB	0,589227	11
	PIBB	0,560183	16
	BRIB	0,613243	8
Bahreyn	ASBB	0,402704	18
	ABIB	0,259062	21
	BISB	0,303202	20
BAE	DIB	0,616931	6
	SIB	0,570233	14
	EIB	0,563525	15
	ADIB	0,643837	4
Kuveyt	AUB	0,631801	5
	BB	0,603384	10
	KFH	0,369063	19
Suudi A.	BAJ	0,650225	3
	ARB	0,715973	1
	SB	0,609204	9
	BSF	0,71555	2
Türkiye	ATKB	0,586154	12
	KTKB	0,613534	7
	TFKB	0,427944	17

2015 yılında katılım bankaları performans karşılaştırması sonuçlarına göre Suudi Arabistan bankası Al Rajhi Bank en başarılı banka olmuştur. Bahreyn bankaları 2015 yılında da son sıralarda yer almaktadır. Türk Bankaları önceki yıllara göre gerileme seyri içerisinde. Malezya bankalarının da gerileme yaşadığı söylenebilmektedir. Suudi Arabistan bankaları ise 2015 yılında ilerleme kaydetmiştir. Türk Bankaları içerisinde 7. Sırada bulunan banka Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın 2015 yılında en başarılı banka olduğu görülmektedir. İlk beş sırada bankaları bulunan ülkeler sırasıyla; Suudi Arabistan, Suudi Arabistan, Suudi Arabistan, BAE ve Kuveyt'tir. Diğer yıllarda olduğu gibi Suudi Arabistan ve BAE 2015 yılında da en başarılı bankalara sahip ülkeler oldukları görülmektedir. Suudi Arabistan 2015 yılında ilk üçte bankası bulunan ülke olmuştur. Suudi Arabistan bankalarının genel olarak en başarılı bankalar olduğu görülmektedir.

Tablo 4.21. 2016 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları

Ülkeler	Bankalar	Ci +	Sıralamalar
Malezya	CIMB	0,60134	11
	AIBB	0,611292	9
	PIBB	0,563721	13
	BRIB	0,608714	10
Bahreyn	ASBB	0,42998	17
	ABIB	0,228052	21
	BISB	0,349386	20
BAE	DIB	0,641889	7
	SIB	0,561451	14
	EIB	0,508987	15
	ADIB	0,644025	6
Kuveyt	AUB	0,658635	5
	BB	0,66689	4
	KFH	0,407042	19
Suudi A.	BAJ	0,576103	12
	ARB	0,753724	1
	SB	0,684089	3
	BSF	0,735851	2
Türkiye	ATKB	0,505883	16
	KTKB	0,626017	8
	TFKB	0,416125	18

2016 yılında en başarılı banka Suudi Arabistan'da faaliyet gösteren Al Rajhi Bank olmuştur. Bank Al Jazira 2015 yılında 3. sırada yer alırken 2016 yılında 12. sıraya gerilemiştir. BAE 'de önceki yıllara göre sıralamada düşüş yaşamıştır. Malezya bankaları ise 2016 yılında önceki yıla göre ilerleme kat etmiştir. İlk beş sırada bankaları yer alan ülkeler sırasıyla; Suudi Arabistan, Suudi Arabistan, Suudi Arabistan, Kuveyt, Kuveyt'tir. Her yıl ilk beş sırada BAE olmasına rağmen 2016 yılında ilk beş sıralamasında BAE bulunmamaktadır. BAE ülkesinde faaliyet gösteren İslami bankaların 2016 yılında finansal performans başarısında düşüş olduğu görülmektedir. Kuveyt ise gelişme göstererek 2016 yılında ilk beş sırada iki banka ile yer almaktadır. Kuveyt İslami bankaları 2016 yılında BAE İslami bankalarını geride bırakmıştır. Türk katılım bankaları ise 2016 yılında da gerileme trendinde olduğu görülmektedir. 2016 yılında Türk katılım bankaları arasında en başarılı banka Kuveyt Türk Katılım bankası olmuştur.

Tablo 4.22. 2017 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları

Ülkeler	Bankalar	Ci +	Sıralamalar
Malezya	CIMB	0,61475	10
	AIBB	0,593438	11
	PIBB	0,585021	12
	BR	0,633465	8
Bahreyn	ASBB	0,546945	16
	ABIB	0,172586	21
	BISB	0,365362	20
BAE	DIB	0,660763	5
	SIB	0,575171	13
	EIB	0,558815	14
	ADIB	0,644447	7
Kuveyt	AUB	0,675345	3
	BB	0,623766	9
	KFH	0,518452	17
Suudi A.	BAJ	0,556643	15
	ARB	0,762152	1
	SB	0,665924	4
	BSF	0,731145	2
Türkiye	ATKB	0,511314	18
	KTKB	0,64674	6
	TFKB	0,411011	19

2017 yılında performans sıralamasında en başarılı banka Suudi Arabistan Bankası Al Rajhi Bank olmuştur. Bahreyn bankaları yine son sıralarda bulunurken BAE bankaları daha da gerilemiştir. İlk beş sırada bankaları bulunan ülkeler sırasıyla; Suudi Arabistan, Suudi Arabistan, Kuveyt, Suudi Arabistan ve BAE'dir. Her yıl olduğu gibi 2017 yılında da Suudi Arabistan'ın en başarılı bankalara sahip ülke olduğu görülmektedir. Türk katılım bankaları ise Kuveyt Türk Katılım Bankası hariç gerilemeye devam ettiği görülmektedir.

Tablo 4.23. 2018 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları

Ülkeler	Banaklar	Ci +	Sıralamalar
Malezya	CIMB	0,647369	9
	AIBB	0,612188	13
	PIBB	0,606465	14
	BRIB	0,627643	10
Bahreyn	ASBB	0,52953	18
	ABIB	0,197258	21
	BISB	0,423478	20
BAE	DIB	0,697595	4
	SIB	0,621995	11
	EIB	0,678122	6
	ADIB	0,702942	3
Kuveyt	AUB	0,728085	2
	BB	0,696223	5
	KFH	0,588761	15
Suudi A.	BAJ	0,548652	17
	ARB	0,667571	7
	SB	0,729593	1
	BSF	0,651131	8
Türkiye	ATKB	0,424363	19
	KTKB	0,617551	12
	TFKB	0,5573	16

2018 yılı performans sıralamasına göre Suudi Arabistan Samba Bank en başarılı banka olmuştur. Samba Bank dışında diğer Suudi Arabistan bankalarında gerileme yaşandığı görülmektedir. Türk katılım bankaları da 19., 12. ve 16. sıralarda yer alarak 2018 yılında sıralamada oldukça gerilemiştir. Kuveyt bankaları ise genel olarak ilerleme kaydetmiştir. İlk beş sırada bankaları bulunan ülkeler sırasıyla; Suudi Arabistan, Kuveyt, BAE, BAE, Kuveyt'tir. Kuveyt önceki yıllara göre 2018 yılında iki banka ile ilk beş sırada yer alarak gelişme göstermiştir. Suudi Arabistan ise bir banka ile ilk beş sırada bulunurken ülkenin diğer bankalarında gerileme yaşanmıştır.

Tablo 4.24. 2019 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları

Ülkeler	Bankalar	Ci +	Sıralamalar
Malezya	CIMB	0,462099	9
	AIBB	0,446114	15
	PIBB	0,451613	13
	BRIB	0,453202	12
Bahreyn	ASBB	0,414511	18
	ABIB	0,215096	21
	BISB	0,491277	4
BAE	DIB	0,460575	10
	SIB	0,446143	14
	EIB	0,478979	5
	ADIB	0,454736	11
Kuveyt	AUB	0,494976	2
	BB	0,474545	6
	KFH	0,434516	16
Suudi A.	BAJ	0,432972	17
	ARB	0,522727	1
	SB	0,469253	8
	BSF	0,492088	3
Türkiye	ATKB	0,324693	20
	KTKB	0,470098	7
	TFKB	0,392187	19

2019 yılı performans sıralamasına göre Suudi Arabistan Al Rajhi Bankası en başarılı performansa sahip banka olmuştur. Bahreyn bankaları genel olarak sıralamada önceki yıllara yakın yerlerde bulunurken Bahrain Islamic Bank gelişme göstererek 4. Sırada yer almıştır. Türk katılım bankaları ise 2019 yılında da alt sıralarda yer alarak başarılı bir performans sergileyemediği görülmektedir. Yalnız Kuveyt Türk Katılım Bankası 7. sırada yer alarak nispeten daha başarılı bir performans sergilemiştir. İlk beş sırada bankası bulunan ülkeler sırasıyla; Suudi Arabistan, Kuveyt, Suudi Arabistan, Bahreyn, BAE'dir. 2019 yılında ilk beş sırada Suudi Arabistan'ın ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak Kuveyt, Bahreyn ve BAE gibi ülkeler de başarılı bir performans sergileyerek en yüksek performansa sahip ülkeler arasında yer aldıkları tespit edilmiştir.

4.7.7. Ziraat Katılım Bankasının ve Vakıf Katılım Bankasının Finansal Performanslarının Değerlendirme Sonuçları

Ziraat Katılım bankası ve Vakıf Katılım Bankası 2015 ve 2016 yıllarında Türkiye’de faizsiz bankacılık alanında faaliyetlerine başlamıştır. Devlet tarafından kurulan bu bankalar bankacılık sektöründen alınan pazar payını artırmak amacıyla bankacılık sektörüne giriş yapmıştır. Bu hedefler doğrultusunda bu çalışmada da vakıf Katılım ve Ziraat Katılımın sektörde hangi durumda olduğunu göz ardı etmeden çalışmaya dahi edilmek istenmiştir. Dolayısıyla 2017-2019 yıllarına ait verilerden faydalanılarak bu iki banka çalışmaya dâhil edilerek, TOPSIS yöntemi ile finansal performanslar 3 yıllık bir süre için ayrıca değerlendirilmiştir.

Tablo 4.25. 2017 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları (VKB ve ZKB Dâhil)

Ülkeler	Aday	Ci +	Sıralama
Malezya	CIMB	0,618236	12
	AIBB	0,598503	13
	PIBB	0,58912	14
	BRIB	0,630986	10
Bahreyn	ASBB	0,543339	18
	ABIB	0,172328	23
	BISB	0,361888	22
BAE	DIB	0,657106	7
	SIB	0,571211	15
	EIB	0,55104	17
	ADIB	0,638462	9
Kuveyt	AUB	0,677507	3
	BB	0,626123	11
	KFH	0,516514	19
Suudi A.	BAJ	0,558269	16
	ARB	0,762932	1
	SB	0,665838	6
	BSF	0,728897	2
Türkiye	ATKB	0,510148	20
	KTKB	0,64698	8
	TFKB	0,406695	21
	VKB	0,675722	4
	ZKB	0,669731	5

2017 yılı performans değerleri ve sıralamaları dikkate alındığında en başarılı olan bankanın Suudi Arabistan bankası Al Rajhi bank olduğu görülmektedir. Türkiye’de

faaliyet gösteren bankalara dikkat edilecek olursa Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım bankaları bu sıralamada oldukça önemli bir yer edinmişlerdir. 23 banka içerisinde 4. ve 5. sıralarda yer alan bankalarımızın bu yüksek performansı sektörde yeni olmalarına bağlanabilir. Tabii diğer bankalarımızın da önceki 2017 yılı sıralamasına göre iki sıra kaydığı görülmektedir.

Tablo 4.26. 2018 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları (VKB ve ZKB Dâhil)

Ülkeler	Aday	Ci +	Sıralama
Malezya	CIMB	0,639157	8
	AIBB	0,594635	16
	PIBB	0,596011	15
	BRIB	0,616121	12
Bahreyn	ASBB	0,507597	20
	ABIB	0,190416	23
	BISB	0,398632	22
BAE	DIB	0,677377	3
	SIB	0,596149	14
	EIB	0,649021	6
	ADIB	0,677289	4
Kuveyt	AUB	0,702058	2
	BB	0,675797	5
	KFH	0,569267	17
Suudi A.	BAJ	0,540682	19
	ARB	0,645857	7
	SB	0,718481	1
	BSF	0,630097	11
Türkiye	ATKB	0,40947	21
	KTKB	0,611424	13
	TFKB	0,541784	18
	VKB	0,635448	9
	ZKB	0,632616	10

2018 yılına gelindiğinde sıralamada diğer bankalarımız ilerleme kaydederken Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım bankalarının gerileme yaşadığı görülmektedir. 9. ve 10. sıralara gerileyen iki bankamızda sistem içerisinde faaliyet gösterdiği süre arttıkça

performansına etki ettiği görülmektedir. Fakat hâlâ diğer bankalarımızdan daha yüksek performans sergilemekte olduğu görülmektedir.

Tablo 4.27. 2019 Yılı Performans Değerleri ve Sıralamaları (VKB ve ZKB Dâhil)

Ülkeler	Aday	Ci +	Sıralama
Malezya	CIMB	0,462005	10
	AIBB	0,448548	16
	PIBB	0,452843	14
	BRIB	0,456592	12
Bahreyn	ASBB	0,410754	20
	ABIB	0,215549	23
	BISB	0,494509	2
BAE	DIB	0,456903	11
	SIB	0,446254	17
	EIB	0,474897	5
	ADIB	0,450271	15
Kuveyt	AUB	0,492764	4
	BB	0,472319	7
	KFH	0,428567	19
Suudi A.	BAJ	0,435827	18
	ARB	0,517831	1
	SB	0,472835	6
	BSF	0,494241	3
Türkiye	ATKB	0,325334	22
	KTKB	0,468054	9
	TFKB	0,392094	21
	VKB	0,456542	13
	ZKB	0,47128	8

Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım bankalarının 2019 yılının performans sıralamaları incelendiğinde Ziraat Katılım Banka'sının önemli bir gelişme sağladığı görülmektedir. Vakıf Katılım Bankası ise 2019 yılında performans olarak düşüş yaşamaya devam etmektedir. 2018 yılında Ziraat Katılım Bankası 10. sıradayken 2019 yılında 8. sıraya yükselerek performansını artırdığı görülmektedir. Vakıf Katılım Bankası ise 2018 yılında 9. sıradayken 2019 yılında 13. sıraya gerileyerek performansını düşürdüğü görülmektedir.

4.7.8. Katılım Bankalarının Genel Finansal Performans Değerlendirmesi Sonuçları

21 adet katılım bankasının C_i^* değerleri baz alınarak TOPSIS yöntemi uygulanmıştır. Uygulamada 2012-2019 yıllarına ait tüm C_i^* değerleri ile yeniden performans sıralaması oluşturulmuştur. Bu uygulamanın sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 4.28. Genel Performans Değerlendirmesi ve Sıralaması

Ülkeler	Aday	$C_i +$	Sıralaması
Malezya	CIMB	0,768284	10
	AIBB	0,749089	12
	PIBB	0,743962	13
	BRIB	0,806181	8
Bahreyn	ASBB	0,575127	18
	ABIB	0,220107	21
	BISB	0,294129	20
BAE	DIB	0,807043	7
	SIB	0,763749	11
	EIB	0,677745	15
	ADIB	0,848956	4
Kuveyt	AUB	0,865343	3
	BB	0,802884	9
	KFH	0,483707	19
Suudi A.	BAJ	0,714469	14
	ARB	0,958958	1
	SB	0,848937	5
	BSF	0,899766	2
Türkiye	ATKB	0,632985	16
	KTKB	0,812414	6
	TFKB	0,583881	17

Genel finansal performans değerlendirme sonuçlarına göre tüm yıllar içerisinde en başarılı banka Suudi Arabistan bankası Al Rajhi Bank olmuştur. Bahreyn bankalarının en son sıralarda yer alarak performansı en düşük ülke olduğu tespit edilmiştir. BAE, Malezya ve Türkiye 'de faaliyet gösteren bankaların performanslarının orta seviyelerde olduğu görülmektedir. Suudi Arabistan ve Kuveyt bankalarının ise nispeten daha yüksek

performansa sahip olduğunu ifade etmek mümkündür. Genel sıralamaya göre tüm yıllar içerisinde ilk beş sırada bankaları bulunan ülkeler sırasıyla; Suudi Arabistan, Suudi Arabistan, Kuveyt, BAE ve Suudi Arabistan'dır. Bu durumda 9 yıllık performans değerlendirmesi sonuçlarına göre en başarılı ülkenin Suudi Arabistan olduğu görülmektedir. Türk katılım bankaları ise 16., 6. ve 17. Sıralarda yer almışlardır. Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın genel değerlendirme içerisinde 6. sırada yer alarak başarılı bir performans sergilediği tespit edilmiştir. Diğer ülkelerin İslami bankalarının kendi sektörlerinde önemli bir paya sahip olmalarına rağmen Kuveyt Türk Katılım Bankasının göstermiş olduğu başarılı performans kayda değer bir gelişme olarak değerlendirilebilmektedir.

SONUÇ

Katılım bankacılığı temel olarak kâra veya zarara katılma esasına göre hizmet veren bir bankacılık türüdür. Katılım bankaları faiz ile kazanç sağlanan geleneksel bankacılığın aksine reel ticaret unsurlarına destek olarak ülkede kalkınma ve refah artışına katkıda bulunmaktadır. Katılım bankaları ülkemizde birtakım amaçlar ve ihtiyaçlar sonucu kurulmuştur. Bunlardan bazıları; körfez ülkelerinin fonlarını Türkiye’de değerlendirilmesini sağlayarak yatırımı artırmak, KOBİ’lere destek olmak, âtıl fonların bankacılık sistemine kazandırılmasını sağlamak, reel ekonominin canlanmasına destek olmak, faturalı işlemler sayesinde kayıtlı ekonomiye destek olmak, istihdama katkıda bulunmaktır.

Katılım bankalarının günümüzde en çok kullandığı İslami finans ürünleri arasında murâbaha işlemleri vardır. Murâbaha bir malın karşı tarafa kâr marjı eklenerek satılması işlemidir. Mudârebe emek-sermaye ortaklığını ifade ederken müşâreke ise sadece sermaye ortalığı anlamına gelmektedir. Günümüzde en yaygın yöntemlerden biri de sukuk yani İslami tahvillerdir. Sukuk ihracı konusunda önde gelen ülkeler Malezya ve Suudi Arabistan’dır. Bu yöntemlerin dışında katılım bankalarında kullanılan, tekâful, selem, istisna, icâre, teverruk gibi pek çok İslami finans yöntemi mevcuttur. Katılım bankaları fon toplarken özel cari hesaplar ve katılma hesaplarını kullanmaktadırlar. Özel cari hesaplar herhangi bir vadeli işlem gerektirmeyen, hesap sahiplerinin bankaya emanet olarak koydukları varlıkları içermektedir. Katılma hesaplarında ise katılım bankalarının temel mantığına dayalı olarak yapılan işlemler söz konusudur.

Katılım bankacılığında 1940-1970 yıllarında ilk denemeler gerçekleştirilse de 1963 yılında Mısır’da kurulan tasarruf bankasının sektöre öncülük ettiği görülmektedir. Ancak Almanya’nın desteğini çekmesi üzerine bu bankanın faaliyetlerine son verilmiştir. 1970’li yıllarda petrol sektöründe yaşanan gelişmeler ve Ortadoğu ülkelerinin zenginleşmesi İslami bankacılık sektöründe daha güçlü adımlar atılmasını sağlamıştır. 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası ve ilk özel banka Dubai Islamic Bank’ın kurulması ile kalıcı gelişmeler yaşanmıştır. Malezya ise İslami finans konusunda bir Asya ülkesi olarak en çok gelişme gösteren ülkedir. Türkiye ise faizsiz bankacılık konusunda dünyada henüz küçük bir pazara payına sahiptir.

Türkiye’de 1980’li yıllardan önce işçiler kendi çabalarıyla birtakım faizsiz bankacılık benzeri girişimlerde bulunmuştur. DESİYAB’ın faaliyete geçmesi ile faizsiz bankacılık alanında ilk deneyimler yaşanmıştır. Ancak bu girişimler tam anlamıyla katılım bankacılığı faaliyetini kapsayamamıştır. 1980’li yıllardan sonra ise ilk resmi girişimlerde bulunularak 1983 yılında Özel Finans Kurumları ismi ile faizsiz bankacılığın yasal çerçevesi düzenlenmiştir. Bu çerçevede kurulan ilk banka ise Bahreyn merkezli Albaraka Türk bankasıdır. Bu gelişmelerin ardından diğer bankalar da faaliyete geçmişlerdir. 2005 yılına gelindiğinde Özel Finans Kurumları ismi ihtiyacı karşılamadığı düşünüldükçe bir değişiklik gerçekleştirilmiştir. Özel Finans Kurumları ismi yerini Katılım Bankaları ismine bırakmıştır. Türkiye’de katılım bankacılığı 2019 yılı itibariyle mevcut bankacılık sektörü içerisinde %6,3’lük bir paya sahiptir. Banka sayısı ise 2019 yılında kurulan Emlak Katılım Bankası ile birlikte 6’dır. Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları; Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası ve Emlak Katılım Bankasıdır. Bu bankalardan 3 tanesi özel 3 tanesi ise devlet desteği ile kurulmuştur.

İşletmelerin finansal performansları risklerin ve eksik yönlerin ortaya çıkarılmasını sağlayan önemli bir değerlendirme aracıdır. Finansal performans göstergeleri sayesinde bankalar bilanço yapılarını güçlendirebilmekte, yatırımcıların tercihini olumlu yönde etkileyebilmekte ve yöneticilere bilgi sağlamaya yardımcı olabilmektedir. Bankalarının finansal performansları bu tez çalışmasında TOPSIS yöntemi ile değerlendirilmiştir. Değerlendirmeye dâhil edilen ülkeler; Suudi Arabistan, BAE, Kuveyt, Malezya, Bahreyn ve Türkiye’dir. Her ülkenin banka sayıları ise şöyledir: Suudi Arabistan 4 banka, Malezya 4 banka, Bahreyn 3 banka, BAE 4 banka, Kuveyt 3 banka ve Türkiye 5 bankadır. Türkiye’de faaliyet gösteren Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım bankalarının açılış yılları 2015 ve 2016 olduğu için verilerin daha anlamlı olabilmesi adına 2017 yılından itibaren 3 yıllık bir performans değerlendirmesi yapılmıştır. Ayrıca yapılan bu 3 yıllık değerlendirme genel değerlendirmeye dâhil edilmemiş ayrıca yapılmıştır. Bu çalışmada yer alan ülkeler seçilirken IFSI 2019 raporunun İslami bankacılık varlıkları sıralaması göz önünde bulundurulmuştur. Bu sıralamayı dikkate aldığımız takdirde Suudi Arabistan’ın İslami Bankacılık varlıkları sıralamasında ilk sırada yer alan bir ülke olarak, finansal performans sıralamasında da en başarılı ülke olduğu görülmektedir. 9. sırada yer alan Bahreyn’in ise finansal performans

sıralamasında en başarısız ülke olduğu görülmektedir. Malezya ise finansal performans sıralamasında genel olarak orta sıralarda yer almıştır. Ancak İslami varlıklar sıralamasında dünyada 3. sırada yer almaktadır. Bu durumun nedenini finansal raporlama dönemlerinin bitiş tarihleri farklı olan ve verileri yayınlanamadığı için çalışmaya dâhil edilemeyen bankların olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. BAE ve Kuveyt ise İslami bankacılık varlıkları sıralamasında 4. ve 5. sıralarda yer almışlardır. Finansal performans sıralaması göz önünde bulundurulduğunda BAE ve Kuveyt bankalarının her iki sıralamada da ilk beş sırada yer alan bankalara sahip olduğu görülmektedir.

GFMAĞ'ın ülkelerin en iyi İslami mali kuruluşları sıralaması dikkate alınacak olursa Türkiye'nin en iyi İslami mali kuruluşu da yine Kuveyt Türk Katılım Bankası olmuştur. Dünyanın en iyi İslami mali kuruluşları arasında ise Samba Financial Group yer almaktadır. Ancak çalışmamızdaki genel finansal performans sonuçları incelendiğinde Samba Bank'ın 5. Sırada yer aldığını Al Rajhi Bank'ın ise en başarılı banka olduğu görülmektedir. Al Rajhi Bank'ın ülkenin en büyük aktif toplamına ve net kârına sahip olan banka olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Dolayısıyla ülkedeki en fazla fon toplayan ve fon kullandıran banka olması en başarılı performans sergileyen banka olmasına etki etmektedir.

Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar Kuveyt Türk hariç sıralamada genelde orta kısımlarda bulunmaktadırlar. 2013 yılı Türk katılım bankalarının en başarılı finansal performans sergilediği bir yıl olmuştur. Dünya İslami bankacılık varlıkları sıralamasında Bahreyn'den önde yer alarak 7. sıraya ulaşmıştır. Finansal performans sıralamasında bu iki ülkenin banklarında da IFSI 2019 raporuna benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın Türkiye'deki aktif toplamı dikkate alındığında en yüksek aktif toplamına ve en yüksek kârlılığa sahip olan bir banka olması finansal performans sıralamasına da etki ederek Kuveyt Türk Katılım Bankası'nı başarılı bir pozisyona taşıdığı tespit edilmiştir. Kuveyt Türk Katılım Bankasının son dönemlerde sukuk ihracı konusunda yaptığı önemli hamleler ve Türkiye'de büyük projelere destek vermiş olmasının bankanın finansal performansına etki etmiş olabileceğini düşündürmektedir. Türkiye'de yer alan diğer bankalar ise yıllar içerisinde gerileme trendine girerek genel performans sıralamasında sonlara yakın bir performans sergilemektedir. Fon toplama veya kullandırma konusunda aktif rol almaları yeni İslami finans ürünlerine ilgi göstermeleri ve dünyayı daha yakından takip ederek politikalarına

yön vermeleri Türkiye'deki diğer bankalarımızı da bu yarışta önemli noktalara taşıyabilecektir. Ayrıca Türkiye'de mevcut olan konvansiyonel bankacılık sektörünün çok güçlü olması ve katılım bankalarının sektörden çok daha az pay alıyor olmaları yeterli ilgiyi görmemelerine ve diğer ülkelerin bankalarıyla karşılaştırma da dezavantaj yaşamalarına neden olabilmektedir.

TKBB 2023 hedefleri doğrultusunda katılım bankalarının Türkiye'de bankacılık sektöründen almış olduğu payları %15 hedefine çıkarmak istemektedir. Bu hedef ile bankaların performansları değerlendirildiğinde bankaların Kuveyt Türk hariç 2012-2019 yılları arasında sürekli gerileyen bir performansa sahip olması bu hedefin gerçekleştirilmesi açısından engel teşkil eden durumlardan biri olduğu görülmektedir. Bu hedef doğrultusunda bu bankaların performanslarını artırmak için önemli adımlar atmaları gerekmektedir.

Katılım bankalarının finansal performans sıralamaları ve dünya İslami bankacılık varlıkları sıralaması değerlendirildiğinde her iki sıralamanın paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bankaların finansal performanslarını daha başarılı hale getirmek istemeleri durumunda daha çok fon toplayıp daha fazla fon kullanarak etkili bir yönetim politikası ile ve en önemlisi İslami finans ürünlerinde çeşitlendirmeye giderek daha başarılı olabilmeleri mümkün görünmektedir. Tabi tüm bu düşüncelerin yanı sıra performans sıralamasında önde gelen ülkelerden Malezya ve Türkiye hariç diğer ülkelerin petrol anlamında zengin olması ve bu petrolden sağlamış oldukları gelirleri İslami bankacılık sektörüne aktarmaları sayesinde pazara hâkim olmalarının göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Malezya'nın ise bu sektörde başarılı performans sergilemesini ülkenin İslami finans konusunda önemli yatırımlar yapmaları ve bu sektöre vermiş oldukları değerle yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ürün çeşitlendirme konusunda kendini geliştirmiş olan Malezya diğer zengin ülkelerin arasında yükselen bir değere sahip olmaktadır. Malezya'nın Avrupa'ya ihracat yapan ülke konumunda olması da ülkedeki bankaların yararına bir durum olduğu düşünülebilir.

Türkiye'de Emlak Katılım bankasının devlet desteği ile sektöre yeni giriş yapmış olması sektörü güçlendirmek adına önemli bir hamle olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca tanıtım konusunda da katılım bankaları için gerekli çalışmaların yapılması ve İslami finans ürünlerinin çeşitlendirilmesi yine Türkiye'deki sektörün güçlenmesini

sağlayabilecek yapı taşları olabileceği düşünülmektedir. Katılım bankalarının yüksek miktarlarda fon toplayabilmesi ve bu fonların stratejik yatırım sahalarında değerlendirilmesi hem ülkenin ekonomik olarak güçlenmesine hem de bankaların daha başarılı performans sergileyerek dünyada önemli bir yer edinmesine yardımcı olabilecektir. Ayrıca katılım bankalarının şube sayılarının artırılması ve sektöre daha fazla bankanın giriş yapması da katılım bankacılığı sektörünün daha fazla fon toplayıp daha fazla kredi kullandırmasına olanak sağlayabileceği gibi sektörün büyümesine de katkı sağlayabilecektir.

Özetle bu çalışmada 21 adet faizsizlik prensibi ile çalışan farklı ülkelerde faaliyet gösteren bankaların finansal performansları TOPSIS yöntemi ile değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda Suudi Arabistan, BAE ve Kuveyt gibi ülkelerde faaliyet gösteren bankaların en başarılı bankalar oldukları tespit edilmiştir. Suudi Arabistan'dan Al Rajhi Bank, Kuveyt'ten Ahli United Bank, Birleşik Arab Emirlikleri'nden Abu Dhabi Bank ve Türkiye'den Kuveyt Türk Katılım Bankası oldukça yüksek performans sergileyen bankalar olmuş ve ilk 6 sırada yer almışlardır. Bu çalışmanın daha ileri bir noktaya taşınabilmesi için TOPSIS yönteminin maksimum ve minimum gibi uç değerlerde olması gibi dezavantajlarını giderebilecek farklı yöntemler kullanılabilir ve farklı açılardan ele alınabilir.

KAYNAKÇA

- 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu. (2005, 10 19). <https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat/Metin/1.5.5411.pdf> adresinden alındı.Erişim Tarihi:10.05.2020
- Akgüç, Ö. (2017). *Mali Tablolar Analizi* (16. b.). İstanbul: Arayış Basım ve Yayım San. ve Tic. ltd. şti.
- Akkaş, E. (2017). *Körfez Ülkelerinde İslam İktisadı ve Finansının Güncel Durumu*. İKAM Raporları,3.
- Akten Çürük, S. (2013). *İslami Finansın Türkiye'deki Gelişimi, Mevcut Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyüz, Y., Bozdoğan, T., ve Hantekin, E. (2011). "TOPSIS Yöntemiyle Finansal Performansın Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama". *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 13(1), 73-92.
- Albaraka Türk. (2020). *Albarakayı Tanıyın*. [albaraka.com.tr: https://www.albaraka.com.tr/albarakayi-taniyin.aspx](https://www.albaraka.com.tr/albarakayi-taniyin.aspx) adresinden alındı.Erişim Tarihi: 12.06.2020
- Aliakbarzadeh, A., ve Tabriz, A. A. (2014). "Performance Evaluation and Ranking the Branches of Bank using FAHP and TOPSIS". *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 4(12), 199-217.
- Alptekin, N., ve Şıklar, E. (2009). "Türk Hisse Senedi Emeklilik Yatırım Fonlarının Çok Kriterli Performans Değerlendirmesi: Topsıs Metodu". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(29), 185-196.
- Alrifai, T. (2017). *İslami Finans ve Yeni Finansal Sistem*. (Çev. Barış Salmış) Ankara: Buzdağı Yayınevi.
- Alsü, E., Taşdemir, A., ve Kallo, Z. (2018). "Katılım Bankalarının Performanslarının Değerlendirilmesi: Topsıs Yöntemi ile Uluslararası Karşılaştırma". *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17(1), 303-316.

- Altıntaş, K. M. (2016). "Katılım Bankacılığı Çerçevesinde Alternatif Bir Sigorta Sistemi: Tekaful Sigorta Sisteminin Türkiye'de Uygulanabilirliği". *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 115-142.
- Aras, O. N., ve Öztürk, M. (2011). "Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analizi". *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(2), 167-179.
- Arslan, E. C. (2017). *Katılım Bankaları ve Türkiye Ekonomisine Katkıları*. (Tartışma Metinleri). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü.
- Aslan, H., ve Durmuş, M. (2015). "İslami Sigortacılık (Tekaful): Yöneticilerin Perspektifinden Türkiye Uygulaması". *International Congress on Islamic Economics and Finance*, (17-29). Sakarya.
- Aslan, S., Koçal, A. V., ve Çemberlitaş, İ. (2018). "Küreselleşme Sürecinde Müslüman Toplumlarda Ekonomik Değişmenin Görünümü Olarak Finansallaşma ve İslami Bankacılık: Bangladeş Örneği". S. Erdoğan, ve A. Gedikli içinde, *Katılım Bankacılığı Açısından Gelişmekte Olan Ülke Deneyimleri* (s. 173-193). İzmit-Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Avcı, T. (2017). *İslam Ülkelerinde Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Performanslarının Karşılaştırılması ve Performansları Üzerinde Etkili Olan Finansal Oranların Belirlenmesi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Niğde: Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, D., ve Başkır, M. (2013). "Bankaların 2012 Yılı Sermaye Yeterlilik Rasyolarına Göre Kümeleme Analizi ve Çok Boyutlu Ölçekleme Sonucu Sınıflandırılma Yapıları". *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, 1(5-6), 29-47.
- Ayub, M. (2017). *İslami Finansı Anlamak*. (Çev. Suna Akten Çürük ve Raif Parlakkaya) İstanbul: İktisat Yayınları.
- Bağcı, H. (2013). *Ticari Bankalar İle Katılım Bankalarının Kârlılık Performanslarının Topsis Yöntemi İle Karşılaştırılması*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayındır, S. (2015). *Fıkhi ve İktisadi Açından İslami Finans*. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.

- Bolat, İ. (2019). *Türk Bankacılık Sektöründe Katılım Bankalarının Yeri Ve Kısmut Ülkelerinde İslami Bankaların Finansal Etkinliği*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bülbül, S., ve Köse, A. (2011). "Türk Gıda Şirketlerinin Finansal Performansının Çok Amaçlı Karar Verme Yöntemleriye Değerlendirilmesi". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı), 71-97.
- Büyükkakın, F., ve Önyılmaz, O. (2012). "Faizsiz Finansman Bonosu Sukuk ve Türkiye Uygulamaları". *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 4(7), 1-16.
- Canbaz, M. (2018). *Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Chen, C.-T. (2000). "Extensions of the TOPSIS for group decision-making under fuzzy environment". *Fuzzy Sets and Systems*, 114(1), 1-9.
- Çambel, H. (2017). "Katılım Bankaları Tarafından Uygulanan Fon Toplama ve Fon Kullandırma Yöntem ve Esasları". F. Kaya içinde, *Katılım Bankacılığı* (s. 125-145). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Çelik, S., ve Doğan, İ. (2017). "Katılım Bankacılığının Doğuşu ve Tarihsel Gelişimi". F. Kaya içinde, *Katılım Bankacılığı* (15-45). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Çelik, S., ve Şahbalı, S. N. (2017). "Katılım Bankalarının Konvansiyonel Bankalardan Ayıran Temel Farklılıklar ve Faizsiz Finansman Aracı Ortaklık Türleri". F. Kaya içinde, *Katılım Bankacılığı* (107-123). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Çonkar, K., Elitaş, C., ve Atar, G. (2011). "İMKB'de Kurumsal Yönetim Endeksindeki (XKURY) Firmalarının Finansal Performanslarının TOPSIS Yöntemi İle Ölçümü ve Kurumsal Yönetim Notu İle Analizi". *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 61(1), 81-115.
- Demireli, E. (2010). "TOPSIS Çok Kriterli Karar Verme Sistemi: Türkiye'deki Kamu Bankaları Üzerine Bir Uygulama". *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5(1), 101-112.

- Dikkaya, M., ve Kutval, Y. (2014). *Katılım Bankacılığı Türkiye Örneği*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Dizgil, E. (2017). "Türkiye'deki Mevduat Bankalarının Karlılığını Etkileyen Mikro Düzeyli Faktörler Üzerine Ampirik Bir Araştırma". *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, 11(2), 31-52.
- Dumanoglu, S. (2010). "İMKB'de İşlem Gören Çimento Şirketlerinin Mali Performanslarının TOPSIS Yöntemi İle Değerlendirilmesi". *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 29(2), 323-339.
- Dymova, L., Sevastjanov, P., ve Tikhonenko, A. (2013). "An approach to generalization of fuzzy TOPSIS method". *Information Sciences*, 149-162.
- Eceyurt Batır, T. (2016). *Türkiye'de Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Kârlılık Belirleyicileri ve Etkinlik Yönünden Karşılaştırılmaları*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Emir, M., ve Atukalp, M. (2018). "Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Bankalarının Aktif Kalitesi ve Kârlılık Analizi". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(3), 577-600.
- Emlak Katılım. (2020). *Emlak Katılım hakkımızda*. emlakkatilim.com.tr: <https://emlakkatilim.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/hakkimizda> adresinden alındı.
- Erdem, M., ve Tatlı, H. (2020). *Teorik ve Pratik Bakımdan Dünya'da ve Türkiye'de İslami Finans*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Erdoğan, S., ve Gedikli, A. (2018). "Endonezya'da İslami Bankacılık ve İslami Finans Uygulamaları". *BEYDER*, 13(2), 161-195.
- Erdoğan, S., ve Gedikli, A. (2018). "Kuveyt'te İslami Finans ve İslami Bankacılık Uygulamaları". S. Erdoğan, ve A. Gedikli içinde, *Katılım Bankacılığı Açısından Gelişmekte Olan Ülke Deneyimleri* (2-24). İzmit-Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Erdoğan, S., ve Gedikli, A. (2018). "Suudi Arabistan'da İslami Bankacılık". *Uluslararası İslam Ekonomisi, Finans ve Etik Kongresi* (106-114). İstanbul: ISEFE. https://www.isefe.org/dosyalar/arsiv/2018_2/ISEFE18-AUTUMN-TAM.pdf#page=114 adresinden alındı.Erişim Taihi: 09.06.2020

- Erken Çelik, A., ve Fazlı, A. (2018). *Katılım Bankalarında Aktif-Pasif Yönetimi*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Esmer, Y., ve Bağcı, H. (2016). "Katılım Bankalarında Finansal Performans Analizi: Türkiye Örneği". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 17-30.
- Fazlı, A. (2016). *Katılım Bankalarında Aktif-Pasif Yönetiminin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Eskişehirismangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Feng, C.-M., ve Wang, R.-T. (2000). "Performance evaluation for airlines Including The Consideration of Nancial Ratios". *Journal of Air Transport Management*, 6(3), 133-142.
- GFMAG. World's Best Islamic Financial Institutions 2020: Fair Winds Before The Storm. <https://www.gfmag.com/magazine/may-2020/worlds-best-islamic-financial-institutions-2020> adresinden alındı.Erişim Tarihi: 12.05.2020.
- Ghasempour, S., ve Salami, M. (2016). "Ranking Iranian Private Banks Based on the CAMELS Model Using the AHP Hybrid Approach and TOPSIS". *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 6(4), 52-62.
- Gökmen, B. (2007). *Bankalarda Finansal Tablolar Analizi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gönen, İ. (2017). *Katılım Bankalarının Finans Sektörü İçindeki Yeri ve Katılım Bankalarına Yönelik Müşteri Algısı Üzerine Bir Çalışma*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Güneş, İ. (2014). *İslam (Katılım) Bankalarının Sorunları Ve Verimlilik Analizi: Türkiye-Malezya Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, K. (2015). "Malezya'daki Faizsiz Bankacılık Modelinin Türkiye'de Uygulanabilirliği Üzerine Bir Analiz". *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi Ayrıntı*, 3(29), 54-61.

- Hatipoğlu, M. (2019). *Dünya'da ve Türkiye'de İslami Finans*. Ankara: Ekin Yayınevi.
- Hayta, A. B., ve Boyraz, Ü. (2018). "Katılım Bankalarında Fon Yönetimi: Sukuk Uygulaması". *Turkish Studies Economics, Finance and Politics*, 13(22), 107-127.
- IFDI. (2019). *Islamic Finance Development Report 2019*. ICD-REFINITIV. Erişim Tarihi: 10.06.2020.
- IFSI. (2019). *Islamic Financial Services Industry Stability Report*. Kuala Lumpur: Islamic Financial Services Board. Erişim Tarihi: 10.06.2020.
- Kalaycı, İ. (2013). "Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek". *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 51-74.
- Kallo, Z. (2015). *Katılım Bankalarının Performanslarının Değerlendirilmesi: Topsis Ve Promethee Yöntemi İle Uluslararası Karşılaştırma*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kamaruddin, B. H., ve Mohd, R. (2013). "CAMEL Analysis of Islamic Banking and Conventional Banking in Malaysia". *Business and Management Quarterly Review*, 4(3 ve 4), 81-89.
- Karaayhan, İ. (2008). *Bankalarda Performans Değerlendirme ve Türkiye'de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karamelikli, H., ve Alizadeh, N. (2017). "İran İslami Bankacılık Sistemi Üzerine Bir Değerlendirme". *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, 2(11), 36-58.
- Karhan, C. (2015). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Katılım Bankalarının Etkinlik Ve Verimliliklerinin Ölçülmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, R. (2013). *Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Tercih Nedenleri ve Bir Araştırma*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Keleş, A. (1998). *İslam'a Göre Para Kavramı*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Keleş, H. (2001). "Osmanlılarda 19. Yüzyıldaki Para Vakıflarının İşleyiş Tarzı ve İktisadi Sonuçları Üzerine Bir Tartışma". *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 189-207.
- Kia, S. H., Danaei, A., ve Oroei, M. (2014). "An application of fuzzy TOPSIS on ranking products: A case study of faucet devices". *Decision Science Letters*, 3(1), 43-48.
- Kuveyt Türk. (2020). *Kuveyt Türk Hakkımızda*. kuveytturk.com.tr: <https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 12.06.2020.
- Onat, C. (2019, Kasım). *Katılım Bankacılığında Likidite Riski ve Yönetimi*. (Uzmanlık Tezi). Ekonomik Modelleme ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü.
- Ömürbek, V., ve Kınay, B. (2013). "Havayolu Taşımacılığı Sektöründe TOPSIS Töntemiyle Finansal Performans Değerlendirmesi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 343-363.
- Özbek, A. (2017). *Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ve Excel İle Problem Çözümü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özçelik, H., ve Kandemir, B. (2015). "BIST'te İşlem Gören Turizm İşletmelerinin TOPSIS Yöntemiyle Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi". *Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute*, 18(33), 97-114.
- Özdemir, K. (2014). *Türk Katılım Bankaları ile Malezya İslam Bankalarının Etkinlik, Verimlilik ve Performans Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, A., Öztürk, M., ve Kaya, A. (2010). "İşletmelerde Etkinlik ve Performans Ölçmede VZA, Kümeleme ve TOPSIS Analizlerinin Kullanımı: İMKB İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 233-260.
- Özgür, E. (2007). *Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Afyon: Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkara, B. (2010). *Katılım Bankalarının Fon Toplama ile Fon Kullandırma İşlemleri ve Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi*.

(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .

- Pehlivan, P. (2016). "Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi". *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(31), 296-324.
- Pıçak, M. (2012). "Faiz Olgusunun İktisadi Düşünce Tarihindeki Gelişimi". *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 61-92.
- Saldanlı, A., ve Sırma, İ. (2014). "TOPSIS Yönteminin Finansal Performans Göstergesi Olarak Kullanılabilirliği". *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 11(41), 185-202.
- Semiz, Y. (2016). "Osmanlı Devleti'nde Para Vakıfları". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi*, 19(1), 89-101.
- SERPAM. (2013). *İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünya'da ve Türkiye'de Gelişimi ve Geleceği*. İstanbul: Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Sevgin, H., ve Atalay, Ç. (2017). "İslam İşbirliği Teşkilatı'na Üye Ülkelerin Veri Zarflama Analizi Ve TOPSIS Yöntemiyle Karşılaştırılması". *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 221-244.
- Sezal, L. (2017). "Türkiye Sigortacılık Sektörünün Değerlendirilmesi ve Faizsiz Sigortacılık Sisteminin Uygulanabilirliği". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 1156-1167.
- Soba, M., ve Eren, K. (2011). "TOPSIS Yöntemini Kullanarak Finansal ve Finansal Olmayan Oranlara Göre Performans Değerlendirilmesi, Şehirlerarası Otobüs Sektöründe Bir Uygulama". *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11(21), 23-40.
- Sufian, F., ve Noor, M. (2009). "The determinants of Islamic banks' efficiency changes". *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 2(2), 120-138.
- Sümer, G., ve Onan, F. (2016). "Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan

- Farkları". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296-308.
- Şener, M. (1989). "İslam Hukukunda Karz-ı Hasen". *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*(6), 391-403.
- TBB (2013). Sermaye Yeterliliği Şerhi. İstanbul. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2120/299_Sermaye_Yeterlilik_Serhi-web.pdf adresinden alındı.15.05.2020
- TKBB (2020, Mart-Nisan Sayı 18). Katılım Finans Dergisi. <https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Katilim-Finans-Sayi-18.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 13.06.2020.
- TKBB (2020). *Tarihçe*. tkbb.org.tr: <https://www.tkbb.org.tr/tarihce> adresinden alındı.Erişim Tarihi: 13.05.2020.
- TKBB *Katılım Bankacılığı Nedir*. tkbb.org.tr: <http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Katilim-Bankaciligi-Nedir-Brosur.pdf> adresinden alındı.Erişim Tarihi: 04.04.2019.
- Turay, F. (2018). *Finansal Açıdan İslam Borçlar Hukuku*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkiye Finans. (2020). *Türkiye Finans Hakkında*. turkiyefinans.com.tr: <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 12.06.2020.
- Üçağaç, A. (2013). "Birleşik Arap Emirlikleri". *Ortadoğu Yıllığı*, 253-266.
- Ünlü, U. (2018). "Tekaful Sigortası Kapsamında Sigortalılarca Ödenen Pirimlerin İadesi". *İSMMMO Mali Çözüm*, 28(150), 149-155.
- Vakıf Katılım (2020). *Vakıf Katılım Hakkımızda*. vakifkatilim.com.tr: <https://vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda/vakif-katilimi-taniyin> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 12.06.2020.

- Wanke, P., Azad, M. K., ve Barros, C. (2016). "Predicting efficiency in Malaysian Islamic banks: A two-stage TOPSIS and neural networks approach". *Research in International Business and Finance*, cilt: 36, 485-498.
- Wanke, P., Hassan, M., ve Gavião, L. (2017). "Islamic Banking and Performance in The Asean Banking Industry: A TOPSIS Approach With Probabilistic Weights". *International Journal of Business and Society*, 18(1), 129-150.
- Yahşi, F. (2001). Özel Finans Kurumlarının Mevzuat Serüveni. <http://www.tkbb.org.tr/Documents/KoseYazilari/20130724152628.pdf> adresinden alındı. erişim Tarihi: 06.04.2019.
- Yakar, S., Kandır, S. Y., ve Önal, Y. B. (2013). "Yeni Bir Finansman Aracı Olarak "Sukuk-Kira Sertifikası" ve Vergisel Boyutunun İncelenmesi". *Bankacılar Dergisi*(84), 72-94.
- Yamaltdinova, A. (2017). "Kırgızistan Bankalarının Finansal Performanslarının Topsıs Yöntemiyle Değerlendirilmesi". *International Review of Economics and Management*, 5(2), 68-87.
- Yayar, R., ve Baykara, H. V. (2012). "TOPSIS Yöntemi ile Katılım Bankalarının Etkinliği ve Verimliliği Üzerine Bir Uygulama". *Business and Economics Research Journal*, 3(4), 21-42.
- Yıldırım, D. Ç., ve Yıldırım, S. (2018). "Bahreyn'de İslami Finans ve İslami Bankacılık". S. Erdoğan, ve A. Gedikli içinde, *Katılım Bankacılığı Açısından Gelişmekte Olan Ülke Deneyimleri* (s. 26-68). İzmit-Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Yıldırım, D., ve Yıldırım, S. (2018). "İslami Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış". <https://www.researchgate.net/publication/325321848> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 04.04.2019.
- Yıldırım, İ. (2014). "Tekafül (İslami) Sigortacılık Sisteminin Dünyadaki Gelişimi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği". *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 49-58.
- Yılmaz Türkmen, S., ve Çağıl, G. (2012). "İMKB'ye Kote Bilişim Sektörü Şirketlerinin Finansal Performanslarının TOPSIS Yöntemi ile Değerlendirilmesi". *Maliye ve Finans Yazıları*(95), 59-78.

- Yılmaz, E. (2014). "Yeni Bir Finansal Araç Olarak Sukuk: Çeşitleri, Türkiye Uygulaması ve Vergilendirilmesi". *Yeni Bir Finansal Araç OlaraJournal of Accounting ve Finance*(61), 81-100.
- Yurdakul, M., ve İç, Y. T. (2003). "Türk Otomotiv Firmalarının Performans Ölçümü ve Analizine Yönelik TOPSIS Yöntemini Kullanan Bir Örnek Çalışma". *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 18(1), 1-18.
- YurttañıkmaZ, Z. Ç., Aali, A., ve Emsen, Ö. S. (2012). "Askeri Harcamalar ve Ambargonun Ekonomik Büyümeye Etkileri: İran Üzerine Bir Uygulama". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2), 171-190.
- Ziraat Katılım. (2020). *Ziraat Katılım Bankamız*. ziraatkatilim.com.tr: <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx> adresinden alındı.Erişim Tarihi: 12.06.2020.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Aslıhan YETİM
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum – 27.05.1992
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi İİBF İşletme
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	Kamu Sermayeli Katılım Bankaları İle Özel Sermayeli Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması KARCIOĞLU R. , AĞIRMAN E. , ALPA K. , YETİM A. , DAYI R. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE), cilt.11, ss.149-170, 2018 (Diğer Kurumların Hakemli Dergileri)
	Çimsa Entegre Faaliyet Raporunun Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Açısından Değerlendirilmesi KARCIOĞLU R., ELMAS B., YETİM A. II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Gümüşhane, Türkiye, 7 - 09 November 2019, ss.1
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Atatürk Üniversitesi İİBF Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı Araştırma Görevlisi (Devam)
İletişim	
E-Posta Adresi	aslihan.yetim@atauni.edu.tr
Tarih	20.07.2020